

СЕНИ ЖАННАТДА
КҮТГАШАН

Унда абадий қолурлар ва ундан
күчишни истамаслар...

Гүзал ҳикоялар

СЕНИ
ЖАНИНАМДА
КУТАМАН

Турк тилидан
Умидада Адизова таржимаси

Тошкент
«Azmir print nashr» нашриёти
2022

ПАЛЬТО

Болалигимда кийим-кечагимни онам танлардилар. Онам қандай кийим кийдирса, эътиrozсиз ўшани кийиб кетаверардим. Кичкиналигимда отамнинг эскирган пальтосидан биз уч ака-укага пальто тикарди. Кейинчалик катта акамнинг эскирган пальтосини киядиган бўлдик. Уям ўзимга лойиқ келмасди. Ё калталик қилар ва ёки тор келарди. Ўсмир ёшларда эдим, жекет кийиб борардим мактабга. Бошимда казакларнинг қалпоғи, оёғимда ғарч этик. Биринчи марта ўзим танлаб пальто оладиган бўлдим. Қишиң яқинлашаётганди. Мен ҳамон қандай пальто олишни билмасдим. Онам орқамдан пичирлаб туради:

– Кел, бирга борайлик пальто харид қилгани...

Барибир онам билан бормайман. Ўзим хоҳлаган пальто қимматлик қилса, олишимгарози бўлмаслиги мумкин. ИншаАллоҳ, ўзимга қалта пальто олмайман. Бойваччалар киядиган қалин жунли матодан тикилган, қор ва ёмғирда сув ўтказмайдиган қатлами бўлади. Ёқалари паҳмоқ бўлади, совуқда қулоқларим совқотмайди. Совуқ қишиң кунлари шундай ниятлар билан юрардим.

Ҳаҳ, орзуларимни қаранг! Бу дунёning қирқ минг ҳолију рафтори бор...

Мен киймоқчи бўлган пальто қишининг қаҳратон қишда иссиқ уйда иссиқ бўлишини хоҳлайман. Мушук боласидай совуқда дағ-дағ титраб, “вой, совуқ қотдим”, деб қизлардай нозланишни хуш кўрмайман. Қанийди, спортчилар киядиган хушбичим пальто насиб қилсайди!

Онамга айтолмайман бу гапларни. Шунча пай менга эски кийимларни кийдиргани учун ўз-ўзида, хафа бўлади, бояқиш...

Узун қиш кечалари даштда гулхан ёқиб, исси, пальтосига ўранганча юлдузларни кузатган Горь кийнинг Павели кийган пальтодан кийгим келяпти

Яйловда чўпон ҳамқишлоғим билан гаплаши ўтирганимда баҳорнинг салқин ва ёмғирли кун ларида ивиб қолмасам бўлгани. Бўлмаса, тасаввуқ қиляпман, чўпон устимдан қандай кулишини.

Шундай пальто олайнки, даладан гул узиб севган қизимга узатганимда, бирдан ёмғир қуйворса уни бағримга тортганимда устимдан ёмғир ўтмасин. Совуқ кунда севганим бағримда исинсин.

Аммо... Жуда кўп дўконларни айланган бўлсамда, ўзим истаган пальтони топа олмадим. Онам яна қайғурдилар:

– Вақт ўтяпти, болам, совуқ жонингдан ўтиб бетоб бўлиб қолмагин-а? Кел, бирга бориб сенга пальто ола қолайлик?..

– Асло! – дейман қатъий. – Асло! Бу сафар ўзим ўзимга пальто оламан! Худди орзу қилганимдек!

Шундай деб онамнинг раъйини қайтарардим. Аммо ҳадеганда мен хоҳлаган пальто топила қолмади.

...Бир куни оёқларим мени эски-туски кийимлар сотиладиган дўконга элтди. Аммо энди у ерга пальто излаб эмас, аллақачон чин дунёга рихлат қилган мушфиқамнинг изларини излаб боргандим.

ОТАЖ

Емакхон
гаплашиб
официант

– Ҳамм
тинг! Ўн
мен ота

Уч-тўр
нинг кўл
юргани
риб, ўш
га ишон
шундай

– Ўш
келиб
ғимга
анчада
аёлида
олом
деяси
да гаг
тма қ

–
бўла
ним

Э

–
олд
бир
син

ОТАХОН ХИЖОЛАТ БҮЛМАСИН ДЕДИМ

Емакхонада ўтиргандик. Бир одам телефонда гаплашиб бўлиб, қувончдан қийқириб сакради ва официантни чақириб:

– Ҳаммага менинг номимдан кўфта кабоб тарқатинг! Ўн саккиз йиллик интиқликдан кейин бугун мен ота бўлдим! – деди.

Уч-тўрт кундан кейин эркакни 5-6 ёшли болачанинг қўлидан тутиб болалар хиёбонида сайр қилиб юрганини кўрдим. Уни таниган заҳоти ёнига бориб, ўша кунги ишини эслатдим ва ёнидаги болачага ишора қилдим. Эркак тортиниб, хижолат чекиб шундай деди:

– Ўша куни емакхонада менинг олдимдаги столга келиб ўтирган кекса эр-хотин ўзаро сұхбати қулоғимга чалинди. Онахон чолига: “Кўфта кабоб ейлик, анчадан бери егим келиб юрганди”, деди. Отахон эса аёлидан кўзларини олиб қочиб: “Хозир кўфта кабоб ололмаймиз, пулимиз фақат шўрвага етади, холос”, дея синикқина жавоб қилди. Шу орада мен телефонда гаплашгандай бўлиб, ҳаммага кўфта кабоб буюртма қилдим.

– Фақат ўша кекса жуфтликка олиб берсангиз бўларди, ҳамма хўрандаларга буюртма қилишнинг нима кераги бор эди? – дея сўрадим ундан.

Эркакнинг жавобидан кўзларим ёшланди:

– Фақат уларга олиб берганимда отахон аёлинин олдида хижолат бўларди. Шунинг учун ҳаммам бирдай меҳмон қилдим. Менинг пулим кетса кесин, бир эркакнинг иззат-нафси синмасин!

СЕНИ ЖАННАТДА КУТАМАН

- Кетяпман... - деди эркак. Аёл йиглади. Ҳожаси нинг бўйнидан кучди.

- Қараманг!.. - деди қатъий аммо паст товушда.

- Кимга, жоним? - дея сўради эркак.

Титроқ овозда оҳиста шивирлади аёл:

- Жаннатдаги ҳурларга!

Эр тишини-тишига қўйиб чукур "ух" тортди. Оғир-оғир сўзлади:

- Сен менинг жуфти ҳалолимсан. Бошқалар бирор дарим! Сени жаннатда кутаман!..

Ё ИБРАТ БЎЛАСИЗ ЁКИ ИБРАТ ОЛАСИЗ

Биркиши бирумричкилик, қимор, гиёҳвандликка ружуъ қўйиб, ғайру машруъ ҳаётда яшади. Бемақсад умргузаронлиги фақат ейиш-ичиш, ўйин-кулги, кўнгилхушлик билан ўтадиганларни ё итдай шарафсиз ўлим, ёки ҳибс кутади. Бу киши умрбод қамоққа маҳкум бўлибди.

Ортидан икки ўғли қолибди. Катта ўғил отасининг айни ҳаётида яшабди. Яъни, ўйин-кулги, кўнгилхушлик, ичкилик, қимор, гиёҳвандлик... Хуллас, отанинг оёқ изларини босавериб охир-оқибат ўзини қамоқхонада, отасига қўшни камерада кўрибди.

Иккинчи ўғил мактабда аъло баҳоларга ўқишига ҳаракат қилибди. Университетни тамомлаб, ўз тижоратини йўлга қўйиб, компаниясини ташкил этибди. Отаси ва акасига руҳан ўхшамаган йигит, таникли ишбилармон, бадавлат одамга айланибди.

Бу оиласининг ён бир отадан туғилған хитда ўсиб-улғайған ётидан ҳайратланади. Авшали билан учрашиш уриб, гуноҳ йўли, тақдирида оиласа мақолалар тайёрлайди. Катта ўғил журнал тушдинг?" дега

- Отамни билди, яна нима кутади?

Катта компашни ўғилни излаб, унга ҳам ўзининг нини айтибди:

- Оиласини билди, гиз, қанақа манзурни Шундай оиласи шундай дараси, компанияни билди.

- Отамни билди, яна нима кутади, ҳаётда олга

Журналини ташкил этибди:

"Ё ибрат бўланг!".

Бу оиланинг ён қўшниси бўлган журналист аёл бир отадан туғилган, бир уйда яшаб, бир хил муҳитда ўсиб-улғайган икки ўғилнинг икки хил ҳаётидан ҳайратланиб, улар ҳақида мақола ёзишга ахд қилибди. Аввал қамоқхонага бориб, катта ўғил билан учрашиш учун изн олибди. Ўзини таништириб, гуноҳ йўлида саргардон ёшлар ва уларнинг тақдирида оиласининг таъсири хусусида туркум мақолалар тайёрлаш ниятида эканини айтибди. Катта ўғил журналистнинг “Нега бундай аҳволга тушдинг?” деган саволига:

- Отамни биласиз-ку! Шундай отанинг ўғлидан яна нима кутасиз? – дея жавоб берибди.

Катта компаниянинг бош директори – иккинчи ўғилни излаб бориб, қабулига кирибди. Журналист унга ҳам ўзини таништириб, нима мақсадда келганини айтибди.

- Оилангизнитанийман, қандай тарбияланганингиз, қанақа муҳитда ўсганингизни яхши биламан. Шундай оилада туғилиб, ўсан бола қандай қилиб шундай даражага эриша олдингиз? – деган саволига, компания раҳбарининг:

- Отамни биласиз-ку! Шундай отанинг ўғлидан яна нима кутасиз? – деган жавоби журналистнинг ҳаётда олган энг катта сабоги бўлибди.

Журналист мақоласини шундай сўзлар билан туғатибди:

“Ё ибрат бўласиз ёки ибрат оласиз. Ўзингиз танланг!”.

ДУРАДГОР

Кекса дурадгор нафақа ёшига етганида раҳбари ишдан бўшаб, оиласи ва набиралари даврасда яшамоқчилигини айтди. Раҳбари дурадгорда сўнгги хизмат вазифасини бажаришини сўра рози бўлибди ва ишга киришибди. Лекин астойдиси ишлашни истамагани учун сифатсиз маҳсулотлар билан кўл учида уйни тиклади. Уй битгач иш берувчи буюртмасини кўздан кечириш учун келди. Ташқашик калитини дурадгорга берди.

- Бу уй сеники! - деди. - Шунча хизматларини учун сенга менинг ҳадям бўлсин!

Дурадгор ҳайратдан қотиб қолди. Уятдан ловлов ёнаётган юзини яшириш учун бошини ердан кўтаролмай қолди. Уйни ўзи учун қураётганини билганида шундай қиласмиди?..

Қиссадан ҳисса: Ҳар доим зиммангиздаги вазифани масъулият билан бажаришга ҳаракат қилинг.

СОЛИҲ ДЎСТ

Бир одамнинг қадрдон уч дўсти бор экан. Тақдир тақозоси билан у одамнинг уч дўсти ҳам учта бошқа-бошқа шаҳарда яшар эди. У дўстларининг садоқатини синамоқни хаёл қилди. Аввал бирига хизматкорини жўнатди. Хизматкор хожасининг иши юришмай, қарзга ботганини айтди. Дўст уни юпатиб, у айтган қарзни тўлашга етгулик микдордаги пулни бериб, изига қайтарди. Синовчи дўст биродарининг бу карамидан қувониб, хиз-

маткорини ик шаҳардаги кив эшитиб тоят кўлига қарзни тирикчиликка Синовчи дўст берганига Алжўнатишдан "Бу дўстим бдан бошқа нахволи ҳар қилма. "Иш қарзлари б қутулиб, и

Хизматкорини буюрганинтиб, боши чиқди. Хизматкорини палосу эси "Ҳеч бўлмай уйга нота қарз бўли

- Ҳа,

- Мана юборди.

- Ўзлаш

- Ўзи тангага

Буга тушди.

олим д

- Ун

ялинд

маткорини иккинчи шаҳарга жўнатди. Иккинчи шаҳардаги киши ҳам дўстининг қарзга ботганини эшитиб ғоят қайғурди. Эртасига хизматкорнинг қўлига қарзни қоплайдиган ва яна ўн йил давомида тирикчиликка асқотадиган маблағ бериб жўнатди. Синовчи дўст бундан ҳам қувонди, шундай дўстлар берганига Аллоҳга шукрлар қилди. Учинчи шаҳарга жўнатишдан олдин хизматкорга қаттиқ тайнлади: “Бу дўстим бадавлат эмас, ўзи олим одам. Унда илмдан бошқа нарса йўқ. Шу сабабли: “Хўжайинимнинг аҳволи хароб, катта қарзга ботган”, деб ваҳима қилма. “Ишлари ёмон эмас, фақат беш тангагина қарзлари бор, иншаАллоҳ яқин кунларда қарздан қутулиб, ишлари авж олиб кетади”, дегин.

Хизматкор олим дўст ҳузурига бориб хожасининг буюрганини билдириди. Олим дўст бу хабарни эшишиб, бошини эгди. Сўнг ўрнидан туриб, ташқарига чиқди. Хизматкор ўтирган уйига назар солди: йиртиқ палосу эски кўрпачадан бошқа ҳеч вақо йўқ экан. “Ҳеч бўлмаса беш тангаси бордир”, деб ўтирганида уйга нотаниш одам кирди-да: “Хожаси беш танга қарз бўлиб қолган хизматкор сенмисан?” деб сўради.

– Ҳа, – деб жавоб берди хизматкор.

– Мана сенга беш танга, буни шу уй эгаси бериб юборди.

– Ўзлари қанилар?

– Ўзи меникида. У кул бозорида ўзини менга беш тангага сотди.

Бу гапдан хизматкор ҳам ажабланди ҳам даҳшатга тушди. Кулдорга эргашиб унинг уйига борди ва олим дўст қархисида тиз чўкиб:

– Ундей қилманг, пулни қайтариб берайлик, – деб ялинди.

Мен бу одам билан шартлашиб, беш танга эвазига хилоф қила олмайман. Ваъдам кутқариш учун беш йил ишлаб беришга ваъда берганман. Ваъдам кутқариш учун беш йил ишлаб бериш мен учун хап эмас, - деган экан олим дўст.

ОТАДАН ЎҒИЛГА САБОҚ

Бир одам тез-тез Куръон ўқирди. Аммо ҳеч ёдлай олмасди. Бир куни ўғли унга:

- Отажон, Куръон ўқийверасиз, аммо ҳеч ёдлай олмайсиз. Ўқиганингизнинг қандай фойдаси бор? - деди.

- Ўғлим, - деди ота, - саволингга жавоб бераман. Лекин ундан аввал бўйра саватда сойдан сув олиб келгин.

Бўйра сават кўмир ташиш учун мўлжалланган эди.

- Бунинг имкони йўқ-ку? - деди ўғил.

- Сен айтганни қил, кўрамиз, нима бўларкин! - таъкидлади ота.

Ўғил бўйра саватни олиб сойга қараб кетди ва сув таший бошлади. Йўл яримламай сув оқиб кета-верарди.

Ўғил отасига:

- Отажон, бўйра саватда сув ташиб бўлмайди-ку! - деди.

- Майли, сен давом этавер-чи! - деган жавоб олди ўғил.

Ўғил яна бир бор сувга борди. Бешинчи бориб-ке-лишида қаттиқ ҳориган ўғил малолланиб отасига:

- Отажон, бу саватда сув ташишнинг иложи йўқ. Лекин нега сув олиб келишимни такрорляяпсиз? - деди.

- Саватдаг Отасини ватта қаради

- Ҳа, оташунақа, ўғла ташиб бўлмагани сари дунё ва унверади. Кунжалбининг қалб ва ридир. Зин ўқишнинг учма! - д

Бешинчи лаларни

Бир б

- Ўқи

деди. Ти берган

си чет

уйида

лакай

дарс

кейин

Қа

- О

та қа

гиз!

Ваъдм.
клиқдан
учун ҳеч

ч ёлай
ї ёлай
бор? -

раман.
в олиб

ланган

кин! -

ди ва
кета-

и-ку!

олди

б-ке-
ига:
с. Ле-
деди.

- Саватдаги ўзгаришни сезмадингми, ўғлим?

Отасининг эътирофидан ўғил сергак тортиб саватга қаради:

- Ҳа, отажон, сават топ-тоза бўлибди. - Ана шунаقا, ўғлим. Бу саватда кўмирдан бошқа нарса ташиб бўлмаса-да, сув билан муносабатга киришгани сари тозаланиб бораверди. Инсон қалби ҳам дунё ва унинг ҳою ҳавасларидан кирланиб бораверади. Куръон ўқиган одам уни ёд ололмаса ҳам, қалбининг ғубори ариб, покланиб боради. Куръон қалб ва руҳнинг покловчиси, озуқаси ва шифосидир. Зинҳор шайтоннинг: "Ёд олмасанг Куръон ўқишининг нима кераги бор?" деган васвасасига учма! - дея ўғлига гўзал сабоқ берди ота.

СИЗДАН ОНАМНИНГ ҲИДИ КЕЛАДИ

Бешинчи синфда дарс бошланмасидан аввал болаларни бағримга босдим.

Бир болакай:

- Ўқитувчим, сиздан онамнинг ҳиди келади! - деди. Танаффусда ўқитувчилар хонасида гапириб бергандим, синф раҳбари ўша ўқувчисининг ота-онаси чет элда ишлаётганини, бола қариндошларининг уйида яшашини айтди. Хонадан чиқиб ҳалиги болакайни топиб, бағримга қаттиқ босдим. Ҳар куни дарс бошланишидан олдин ва дарс тугаганидан кейин уни қучоқлайман...

Қаҳвахонага кирдим:

- Официант, менга иккита шакарсиз қаҳва ва битта қаймоқли пирожнийни иккига бўлиб келтирсангиз! Хизматчи буюртмамни олиб келди:

- Икки кишимисизлар?

- Йўқ. Бир ҳиссаси қалбимдаги учун! Ҳисоб-китоб
варақаси устига бир гул кўйиб кетди хизмат.
Ҳайрон тикилдим унга.
- Қалбингиздаги бериб юборди буни...

ОНАМГА БИР ҚУЧОҚ ГУЛ ОЛАРДИМ...

Университет таҳсилини тамомлаб эндиғина ишлаб бошлаган йилим эди. Ҳаяжон билан бешинчи синфларга дарсга кирдим. Биринчи дарсимни қизиқарли ўтишучун синф доскасига инглиз тилида: "Бир кунни бой бўлсан онамга совға қиласан", деган жумлану ёздим-да, ўкувчиларга қараб:

- Болалар, сиз доскага ёзилган жумладаги нуқтадар ўрнига ўзингиз хоҳлаган сўзни кўйиб, гапни тўлдиринг. Тушунарлимиси? - дедим.

Ўкувчиларга варак тарқатдим. Синф сув кўйи гандек жимжитлик ичидаги қолди. Болалар синф таҳтасига кўз тикиб хаёлга берилдилар. Беш дақиқадан сўнг синф хонасини кезиб, тарқатган қоғозларимни йиғдим ва бирма - бир ўқий бошадим. Онасига қаср совға қилишни, машина олиб беришни, ҳаж зиёратига юборишни орзу қиларкан менинг жажжи дўстларим. Беғубор орзуларни ўқиганим сари синф кўзим туада кулги кўтаришар, тийнати покиза болажонларди. Оёғининг шаффоғ ниятидан кўнглимга нур инарди кирдим. Сўнгги варакдаги ёзувни ўқидим. "If I were rich, I would buy flowers for my mom".

Бу гапнинг эгаси синфга шу йили янги келган қоғозд ҳеч ким билан очилиб гаплашмайдиган, маъюстина Сардор билан болакай эди.

- Орамизда романтик дўстимиз ҳам бор экан, - ой ав дедим. - Сардор, ўрнингдан туриб ўртоқларингга бу ган б

варакча нима ё

- Бир куни бовози маҳзун,

Синфда енг

- Мен жуғархада ўзингизни борада килиб, сўнг ёзиладим, дегани сўрадим.

Бироз жиҳоз

- Хаёлим охиста. Чемер сум ва қай

- Тушунима келиб

Жавоб

Дарс яшади. Болалар дилар.

Эртаси отаси меҳмон Сардор

дилар.

Оёғининг шаффоғ ниятидан кўнглимга нур инарди кирдим. Сўнгги варакдаги ёзувни ўқидим. "If I were rich, I would buy flowers for my mom".

иҷимд

вараққа нима ёзилганини тушунтирасанми?

– Бир куни бойиб кетсам, онамга жуда кўп гуллар совға қиласман, – деб ёзилган устоз... – Сардорнинг овози маҳзун, лекин қатъият билан чиқди.

Синфда енгил кулгу кўтарилиди.

– Мен жуда бой бўлсангиз, дегандим. Яъни ўзингизни бойиб кетган бадавлат дея тасавур қилиб, сўнг ёзинг дедим. Шунга қарамай, гул олардим, деганингнинг ўзига хос сабаби бордир? – дея сўрадим.

Бироз жим турди-да:

– Хаёлимга бошқа нарса келмади-да, устоз! – деди оҳиста. Чехрасида Мона Лизанинг юзидағи табасум ва қайғу қоришиқ ғарип ифода зоҳир эди.

– Тушунтирдим-ку, Сардоржон? Хаёлингга бирор нима келиши учун яна нима қилишим керак эди?

Жавоб варақаларини болаларга тарқатдим.

Дарс якунланганини билдириб қўнғироқ чалинди. Болалар тўзғиган ари уясидек ташқарига отилдилар.

Эртаси куни тонгда мактабга келсам, Сардорнинг отаси мени коридорда кутаётган экан. Кўлида кеча Сардорнинг орзуси ёзилган ғижимланган қофозга кўзим тушди. Ўтириб бироз гаплашдик. Сўнг у кетди. Оёғимни зўрға босиб ўқитувчилар хонасига кирдим. Бошим айланарди. Юрагимдан ўкириққа ўхшаган нарса тўлиқиб келар, нафасим тиқилиб, ичимда нимадир портлашга шай тургандек эди. Мен қофоздаги кичик бўшлиқни гул билан тўлдирган Сардорнинг ҳаётидаги улкан бўшлиқни ҳам гул билан тўлдиришга уринаётганини англашим. Уч ой аввал баҳтсиз ҳодиса туфайли онасидан айрилган болакай ҳар жума куни отаси билан онасининг

қабрини зиёрат қилишни канда қилмаслигини ўзи билан онаси ёқтирган гулларни олиб боришин билдим. Кеча тунда отаси эшитмаслиги учун юзни ёстиққа үраб тонгача ўксиб йиғлаганини эшидим. Ба англашимки фақатгина университетнин ўқитувчилик дипломи билан устозликни ўргани бўлмас экан.

ДАДАМ ХАФА БЎЛМАСИНЛАР

- Ойижон, илтимос, боғчада ўртоғимни урганимни дадамга айтманг... - Қизчанинг пастки лабы чўччайиб, киприклари пирпиради.
- Даданг уришмайдилар-ку, қизим. Дадангдан яширишимиз яхши эмас...
- Йўқ, ойижон, дадам билсалар мендан хафа бўладилар. Хафа бўлишларини хоҳламайман! - Қизалоқ йиғламсираб гапирди.

Қизчасини ердан даст кўтариб бағрига босган она, бир неча кун аввал эри билан бўлиб ўтган сухбатни эслади:

- Қизингизни уришмайсиз, танбех бермайсиз. Кундан-кунга эркаланиб кетяпти. Худо кўрсатмасин ҳеч кимга қулоқ осмайдиган бўлса-чи?

- Мен тўғри қиляпман. Қизимизни уришмайман Унга ҳар доим: "Сен ножўя иш қилсанг, кимdir сендан шикоят қилса мен хафа бўламан, қизим" дейман холос. Бир куни бу ишим тўғрилигини тушунасан.

Эри ҳақ экан. Қизалоғини бағрига қаттиқ босди:

- Дадангни хафа қилмаймиз, қизим, ҳеч қачон!..

КЎЗЛА

Эр шоша
нинг олдига
- Менга
Аёл ҳайр
- Нима
бўлибдим
Эр сўзси
кўзларига
- Алҳа
дим. Ҳану
бир-бира
тўкилад
югурдим
руҳим е

Эр шу
дай шои
шўнғид

- Ой
далар
- Ки
- И
китоб
жажж
кўрас
лика
дарс
бара

КЎЗЛАРИМГА ТЕРМУЛ, ГУНОХЛАРИНГ ТЎКИЛСИН

Эр шоша-пиша ошхонада куймаланаётган аёлининг олдига келди:

– Менга қара, кўзларимга қара-чи?

Аёл ҳайрон тикилди хожасига:

– Нима бўлди, тинчликми? Кўзимга нимадир бўлибдими?

Эр сўзсиз термилиб тураверди жуфти ҳалолининг кўзларига. Бир муддат тикилар экан:

– Алҳамдуиллаҳ! – деди эр. – Эрталаб оғир уйғондим. Ҳануз бу оғирлик эзаверди елкамни. “Жуфтлар бир-бирига муҳаббат билан тикилсалар гуноҳлари тўкилади”, деган ҳадис келди хаёлимга. Ёнингга югурдим. Аллоҳга шукр, кўзларингга тикилгандим рухим енгиллашди...

Эр шундай дея қандай шошиб кирган бўлса, шундай шошилиб ошхонадан чиқди-да, яна ишига бош шўнғиди.

КИНОЛАРДАГИ ДАДА

– Ойижон, Гулсеварнинг дадаси кинолардаги дадаларга ўхшар экан.

– Кинолардаги дада қандай бўлар экан, қизим?

– Ишдан келганида кўғирчоқ, шоколад ё суратли китоб олиб келади. “Менинг она қизим қани? Оҳ, жажжи маликамни соғиндим! Сен ҳам мени яхши кўрасанми? Қани, дадасини бир ўпиб қўйсин, маликам!” дейди. Гулсеварлар билан ўйнайди. Бирга дарс тайёрлайди. Ухлашдан олдин эртаклар айтиб беради.

Аёлнинг кўзи тиниб, боши ғовлаб кетди. Эри бу
лан зиддиятларга бориб, ўзи билан ўзи олишиб ю
ган кезларда: "Болаларим ўртоқларининг дадаси",
эркаланаётганини кўриб эзилиб яшайдими?" Деган
рўкачни сабаб қилиб узилган ришталарни боғлаш
уринган эди.

- Болаларим дадаси ёнида бўла туриб ота меҳриғ, фойда йўқ. Ме
зор яшагандан кўра, дадасидан узокда эзилиб яша ги одамлар ём
гани минг чандон афзал эди-ку... - Шивирлаган то. Кўнглинга то
вушки ўзига инграгандек эшитилди.

ИШОНСАНГ – КЎРАСАН

Унинг биргина орзуси бор эди – онаси уларга ку кўнгил кўзли
либ, эркалаб гапиришини истарди. Катта бўлган лингни исла
сайнин орзуси кичик нуқтага айланиб бораверди истаганинг
Онаси уларга деярли кулиб гапирмас, отаси билан ганинг – ба
кўп уришишарди. Аламзада онанинг тарбиясини
кўрган фарзандлар ҳам асабий, жizzаки, ҳаётдан лингни ис
норози бўлиб улғайишиди.

Унинг вужудида икки одам яшарди. Бири лади! Хаёл
меҳрибон, оқила, самимий, ишонувчан, беғубор қиз – Аниқ
иккинчиси – жаҳлдор, тили заҳар, ёвуз ва аламзада гача фақат
қиз. Баъзан бу икки рух бир жисмда талотўп бош тадим, ам
лардилар. У қайбирининг ҳақлигини билолмай аро нур кўзни
сатда қоларди. Сўнг эса... албатта иккинчи рухнинг кўйди. –
измига тушарди.

Вақт оқиб ўтаверди. У бахт ҳақида орзу қили! – Шун
юраверди. Умр елдек елаверди. У ҳаловат ҳақиди ишонмо
орзу қилиб юраверди. Умрининг энг гуллаган давр! – Шун
орзу ва алам орасида кечаверди.

Бир куни Аллоҳ унга инсон сиймосида најот фўмонла
риштасини юборди.

- Сен ўзгариш
фасидаги малак
ўзгаради, атроф
қалбингдаги хи

- Йўқ, – деди
шарифи
гани минг чандон афзал эди-ку... – Шивирлаган то. Кўнглинга то

- Сен бутк
фаришта. – Ту
Аммо инсон
сен бошқала

истаганинг
ганинг – ба
– Демак,

– Ха! – қа
лингни ис

лади! Хаёл
– Аниқ
гача фақат

тадим, ам
– Сен и
нур кўзни
кўйди. –

"Ишонса
– Шун
хак сад
лигига

– Сен ўзгаришинг керак, – деди муниса аёл қиёфасидаги малакунга. – Ишон, сен ўзгарсанг ҳаммаси ўзгаради, атрофингдаги одамлар ҳам, ҳаётинг ҳам, қалбингдаги ҳиссиётлар ҳам ўзгаради.

– Йўқ, – деди у қайсарлик билан. – Ўзгаришдан фойда йўқ. Мен ахир ёмон эмасман-ку! Атрофимдаги одамлар ёмон. Улар ишончингни поймол қиласди. Кўнглинга тош отади. Бари манфаати битгунча дўст.

– Сен буткул ноҳақсан, – деди Яратган йўллаган фаришта. – Тўғри, сен айтган одамлар ҳам бор ҳаётда. Аммо инсонларнинг бари ундан эмас. Қолаверса, сен бошқалар билан ишинг бўлмасин, ўз қалбингни, кўнгил кўзларинг ойнасини ғубордан тозала, феълингни ислоҳ қилгин, ишон, албатта сен кутганинг, истаганинг аммо унга эришиш учун қадам ташламаганинг – барча ёруғликлар ўз-ўзидан сенга ёғилади.

– Демак, – каловланди у.

– Ҳа! – қатъий таъкидлади фаришта-аёл. – Сен феълингни ислоҳ қилсанг, Аллоҳ аҳволингни ислоҳ қиласди! Хаёлларинг ҳаётинга айланади, буни унутма.

– Аниқми? – иккиланиб сўради у. – Мен шу пайтгача фақат баҳтили бўлишни, кўзёш тўқмасликни истадим, аммо...

– Сен истадинг, аммо ишонмадинг. – Чеҳрасидаги нур кўзни қамаштирадиган аёл беозоргина кулиб қўйди. – Сен: “Кўрсам ишонаман”, дейсан, коинот: “Ишонсанг кўрасан!” дейди.

– Шунда... мен истаганим юз беришига астойдил ишонмоғим керак, шундайми?

– Шубҳасиз! – Фаришта-аёлнинг овози борлиқда акс садо берди. – Орзуларинг ушалишига, дунёда ёмонлардан яхшилар бир неча минг ҳисса кўплигига, сенга аталган баҳт олий саодат эканига

ишен! Шунда албатта, сен кутган, сен истаган, сен орзиқтирган орзуларинг рўёбга чиқади. Ҳаловат хотиржамликка эришасан.

У бутун вужуди билан аёлнинг айтганлари ишонди ва амал қила бошлади. Такдирдан фака ёруғ кунлар кутиб ўзни ҳаёт измига буткул ташлади

дирганини айттолмади совчиларига рад жавохисиз учрашув кўнгламадир тилига тушонлар", деди кўзларига Тўйбўлди. Пинҳон қалблар ҳаётга шўулар туйғуларини диша қиладиган осини бирга тортаётаси ва фарзандла

Орадан бир қанча муддат ўтиб у аёл-фаришта билан учрашиб қолди. Энди у аввалги аламзода, жан жалкаш, атрофдагиларга ишончсиз қиз эмас тўки баҳт соҳибаси эди.

Аёлнинг саволчан нигоҳларига қараб шундай жаъвоб берди:

- Сиз ҳақ экансиз! Мен ўзгардим, атрофимдагиларга баҳт ва шодлик улашдим. Аллоҳ эса менга иштаганимни берди!..

АСЛ ИШҚНИНГ ИФОРИ

Йигит қизни жимгина кузатарди. Умумий дўстлари кўп бўлгани учун баъзан зиёфатларда бир даврада ўтириб қолардилар. Шундай кезларда йигит зимдан қизга термилар, баъзан ўзини, атрофигит унутган ҳолда қизга узоқ қараб қоларди.

Қизнинг ҳам йигитга мойиллиги бор эди. Бирор йигитдан сас-садо чиқмагани учун сулув қиз жавоб сиз севгисини қалбининг туб-тубига кўмган эди.

Бир куни қизнинг уйига йигит томондан совчи яхши кўрганлар борди. Катталар ёшларни учраштириши. Бир ихтиёр дастр бирини пинҳона севган ошиқ-маъшуқанинг учрашува эрининг ҳамини совуққина кечди. Жуда камгап ва ҳиссиётларин уялиб, қимти ошкор қилишдан уядидиган йигит учрашувда қизн май қулоқла жонидан ортиқ севишини, муҳаббатининг исбот ҳақиқий ва учун уйига совчи йўллаб, уйланиш истагини билди. – Сиздан

дирганини айттолмади. Қыз уйига қайтиб йигитнинг совчиларига рад жавоби бермоқчи бўлди, совуқ ва ҳиссиз учрашув кўнглини абгор қилганди. Аммо нимадир тилига тушов бўлди. “Ўзларингиз биласизлар”, деди кўзларига илҳақ термилган онаизорига.

Тўй бўлди. Пинҳона муҳаббатоташида қовурилган қалблар ҳаётга шўнғиди. Йиллар ўтаверди. Энди улар туйғуларини бир-бирига изҳор қилишдан андиша қиласидиган ошиқ ва маъшуқа эмас, оила аравасини бирга тортаётган эр-хотинлар эди. Никоҳ риштаси ва фарзандлар бир-бирига боғлаб турган қутб.

Йиллар ўтди. Фарзандлар улғайиб, қиз аёлнинг қалбидаги ишқ алансаси оналик муҳаббатининг қайнок тафтига дўнди. У эри уни севмаслигини, шунчаки унга муносиб бўлгани ва ота-онасига маъкул бўлгани учун уйланганига йиллар бўйи ўзини ишонтириб яшади.

Бир куни болаларининг болаликда кийган кийимчаларини тахлаб, сандиққа жойлаб қўяётиб эри ҳар доим эгнидан қўймай киядиган костюми чўнтағидан кўриниб турган аллақандай матога кўзи тушди. Файритабии қизиқиши устун келиб, турмуш курганларидан бери ҳеч қилмаган иши - эрининг чўнтағига қўл солди. Ва кўзларига ишонмасди. Эрининг чўнтағидадаги мато ўзи бир неча йиллар олдин бир дугонасининг туғилган кунида йўқотиб қўйгани яхши кўрган ифори сепилган дастрўмолчasi эди. Беихтиёр дастрўмолни бурнига яқинлаштириб ҳидлади ва эрининг шунча йил орасида факат бир мартагина, уялиб, қимтиниб тилига кўчирган ва ўзи аҳамият бермай қулоқларининг остидан ўтказиб юборган, аслида ҳақиқий ва асл муҳаббат изҳорини энтикиб эслади:

– Сиздан мен яхши кўрган ҳид ифори келади!..

ГҮЗАЛ НАРСАЛАР САБРДАН КЕЙИН КЕЛАДИ

Туркиялик дугонам Элиф билан Фейсбук ижтимоий тармоғида танишганмиз. Бир куни менга сабрларидан жүннатишини сұрагандым, узрхолди билан шундай жавоб ёзибди: "Жон дүстим, мениң этгайсан, ҳозир сенга сурат жүннатишина хижолаттыман. Чунки кече эрим билан жанжаллашдык. У мен аямай дүп послади. Юз-күзим калтак ва йиғи зәр бидан шишиб кеттган. Бироз үзимга келай, албатын сенга суратимни жүннатаман". Орадан иккى кун үткін виртуал дугонамдан сурат келди. Ҳақиқатан ҳақиқи юзи шишигана, қовоқларининг усти күкариб ётганды. Унга ачиндим, бироқ тузукроқ танишига ҳам ултурмаганим бир инсоннинг шахсий ҳаётига аралашынан ундан эри билан муносабатлари ҳақида сұрагын келмади. Кечки пайт фейсбукка киргандым, туркиялик дугонам менга күнглини очди. Элифнин маҳзун ҳикояси юрагимни ўртади.

"...Асли юнон миллатига мансубман. Грециялық ман. Исмим Никола эди. Истанбул университети нинг хуқуқ йўналиши халқаро гуруҳига ўқишига кирдим. Таҳсил мобайнида Туркия давлати, кишилар менга маъқул бўлди. Бу ерда ёшлар катталарни хурмат қилар, эҳтиромини ёши улуғларнинг қўлинин ўпиш билан билдиришар экан. Таомлари, маданияти, тўй-маросимлари жуда чиройли бўлган бўлган бўлди. Балки турмуш ўртоғимга шу сабабдан ҳам кўнглимда муҳаббат уйғонгандир. Худо, курсдошим бўлган турк йигити билан дўстон муносабатларимиз муҳаббат тусига кирди. Мен Қалқон (эрим)дан иккى ёш каттаман. Бунинг устининг эр-

га ўшанда ғайридин ёшимиздаги тафову одатларимиз ўргаса қилолмади. Бир-бiri Унинг ота-онаси мишибди. Қалқон мен

- Агар мени чи муҳаббат оғушиданини қабул қиласа урф-одатларимиз ўзлаштирасан. Ақила оламан, - дилди. Ислом мон йигит билди. Йигитни танлашынан яқинларим қатаролмаган йигитни танлади. Албатта, мен бўлмаса-да исла-

тиридим. Қалқон Менга туркча

- Исмим Элфини кўллаб-

- Жуда яхши порлаб.

Исмимни

лини ўрганди

рида ўқиб та

нарсани ўз

яна мени с

уйланиши

га ўшандың тайридин эдим. Орамиздаги узоқ масофа, ёшимиздаги тафовут ва тилимиз, динимиз, урф-одатларимиз ўртасидаги фарқ бизга түсқинлик қилолмади. Бир-биirimизни жуда қаттиқ севардик. Унинг ота-онаси мени қабул қилмаслигини айтишибди. Қалқон менга:

— Агар мени чин дилдан севсанг, бир умр меҳр-мухаббат оғушида яшашни хоҳласанг, ислом динини қабул қиласан. Турк тилини пухта ўрганасан, урф-одатларимиз, таомларимиз тайёрланишини ўзлаштирасан. Ана шунда мен ота-онамни рози қила оламан, — деди. Унинг таклифини сўзсиз қабул қилдим. Ислом динини қабул қилишим ва мусулмон йигит билан турмуш қуришимга ота-онам, яқинларим қаттиқ қаршилик қилишди. Фикримдан қайтаролмаганларидан сўнг менга: “Ё бизни, ё ўша йигитни танлайсан!” деган қаттиқ шарт қўйишиди. Албатта, мен Қалқонни танладим. Ота-онам рози бўлмаса-да ислом динини қабул қилиб, калима келтирдим. Қалқон исмимни ўзгартиришимни айтди. Менга туркча исмларидан Элиф исми жуда ёқарди.

— Исмим Элиф бўла қолсин? — дедим унинг таклифини қўллаб-куватлаб.

— Жуда яхши, — деди Қалқон севинчдан кўзлари порлаб.

Исмимни ўзгартирдик. Репетитор ёллаб турк тилини ўргандим. Пазандалик, рўзғор тутиш курсларида ўқиб турк қизлари билиши шарт бўлган ҳамма нарсани ўзлаштирдим. Олти ойдан кейин Қалқон яна мени ота-онаси ҳузурига бошлаб бориб, менга уйланишига рози бўлишларини сўради. Бўлажак қайнонамга турк тили ва турк таомлари, турк аёлининг эри олдидаги вазифалари, мусулмон аёли-

нинг одоби ва зийнатлари хусусида имтиҳон та
ширганимдан кейин улар мени келин қилишга ро
бўлишди.

- Аммо биз ота-онаси рози бўлмаган қиз
зўрлик билан келин қилмаймиз, - деди қайнота
- Биз расм-русумимизга кўра сеникига совчилик
бориб, ота-онангнинг рози-ризолиги билан сени
лин қиласиз.

Хавотир билан Грецияга - уйимга уларни бошли
бордим. Онам тўнини тескари кийиб олди. Отам ҳад
аввалига қовоғини очмади-да, бироз ўйлаб кўрга
Қалқон ва ота-онасининг олдида менга шундай
деди:

- Майли, сенинг қарорингни ҳурмат қиласиз. Ў
йигит билан баҳтли бўлишингга кўзинг етса, би
ҳеч нима демаймиз. Лекин сен қабул қилган дин
ота-она розилигисиз фарзанд баҳтли бўлолмаслиг
ҳақида айтилади. Биз ҳам ниманидир билганим
учун, сенга сен истаганингдан кўра кўпроқ яхш
бўлиши учун турк йигитига турмушга чиқишинг
қаршилик қилаётгандик. Балки адашаётгандир
миз, балки бу йигит билан сени баҳт кутаётгандир
Майли, қаерда бўлсанг ҳам омон бўл. Сен хурсан
бўлсанг, бизга шу керак.

Ота-онам тўйга қатнашолмаслигини айтишди.
Афсуски, севган инсоним билан висолга эришаётга
ним учун ўша пайтда бу нарса менга унчалик таъ
сир қилмаганди. Тўйдан кейин одатий ҳаёт бошли
ниб, барча турк келинлари бажариши керак бўлга
вазифаларни адо этишга киришдим. Бир неча ой
дан сўнг Қалқонни Бурса вилояти амнияти мудир
лигига ишга юборишди. Биз Бурсага кўчиб келдик
Мен шаҳар полиция маҳкамасида полиция маъмур

вазифасига ишга
қизалогимиз туғи
биrimizni сева
Аллоҳнинг марҳа
гўзал қизча эди-

- Гўзал муҳабб
ди, - дея астайди
узокқа чўзилми
хасталиги алом
лан куним кади
докторларнинг
га қолди. Қиз
Аммо гапирм
Имтиҳон дун
Муҳаббатга
қизалогимиз

Қизимизни
лиги ҳам ме
қилиб бақ
ота-онасига

- Сен би
деб бақира
мизда хур

Ундан
Дилим он
севаман.
бердим.
нат қили
афсусла
гўзал са
ва хот
Бироқ

вазифасига ишга тайинландим. Бир йилдан сўнг қизалоғимиз туғилди. Биз жуда бахтли эдик. Бир-биримизни севар, жон қадар асраб-авайлардик. Аллоҳнинг марҳамати билан қизалоғим шунақанги гўзал қизча эди-ки, эр-хотин унга қараб тўймасдик.

– Гўзал муҳаббатдан гўзал фарзанд дунёга келди, – дея астойдил севинарди Қалқон. Аммо бахтим узоққа чўзилмади. Шифокорлар қизимда аутизм хасталиги аломатлари борлигини айтишди. Шу билан куним касалхонама-касалхона саргардонлик, докторларнинг оғзига илинж билан термилишларга қолди. Қизим айни пайтда саккиз ёшга тўлган. Аммо гапирмайди. Бунинг устига сержаҳл, инжиқ. Имтиҳон дунёсида ҳар банданинг синови бўлар экан. Муҳаббатга ишониб бахтсиз турмушга кўнганим ва қизалоғимнинг хасталиги менинг синовим экан.

Қизимизнинг хасталиги устига эримнинг золимилиги ҳам мени ҳолдан тойдирди. Сал нарсага жаҳл қилиб бақиради, дўппослайди. Унинг зулмидан ота-онасига шикоят қиласай десам, улар ҳам баъзида ўғлидан ошириб юборади.

– Сен билан фақат қизим учун яшаб юрибман! – деб бақирди бир гал жанжаллашганимизда. – Ўртамизда ҳурмат ҳам, меҳр-муҳаббат ҳам қолмаган!..

Ундан бунчалик қаттиқ таънани кутмагандим. Дилем оғриди. Мен уни севардим. Тўғриси, ҳануз севаман. Унинг учун қанчадан-қанча қурбонликлар бердим. Ота-онамни норози қилдим. Севгимга хиёнат қилмадим. Ислом динини қабул қилганимга ҳеч афсусланмайман, чунки бу дин қийинчиликларга гўзал сабр қилган инсонга албатта бир куни ҳаловат ва хотиржамлик насиб этишини таъкидлайди. Бироқ ота-онасини рози қилолмаганлар икки дун-

ёда рўшнолик кўрмаслигини ҳам шу диннинг лимотидан билганман. Баъзида ота-онамни нори қилиб Қалқон билан турмуш курганим учун фарзандим касалманд туғилдими, эримнинг Мардан кўнгли совиудими, дея ўйлайман. Ахир ёми юрмасам, ота-онасини бехурмат қиласам, ҳамиши хизматига шай турсам, нега ўртамиздаги хурмат муҳаббат дарз кетиши мумкин? Дугонажон, ўзиш айт, мен хато қилганманми? Қалқонга турмуш чиқмаганимда исломни қабул қиласан, умрим за лолатда ўтган бўларди-ку, Худо асрасин. Ота-она ҳам фарзандининг баҳти учун астойдил розили берib, хурсандчилик билан тўйимда қатнашиш бўларди-ку? Ёхуд эркак севгиси вақтинчали ҳавасми? Мен ҳам баҳтли бўлишга ҳақим бор-ку Мен қаерда адашдим?..”

Элифнинг саволларига жавоб бериш менга оғиз бўлди. Шунинг учун унга ўзбек аёлларининг ширига айланган бир жумлани айтдим: “Сабр қили Элифжоним, бир куни жуфтинг сен у учун дунёда ги энг азиз ва ягона инсон эканлигингни англайдай ҳаддин Ҳозирча бир-биринга чидаб яшаб тур, кексай бақирдим. нингда бир-биринга суюниб яшайсан!..”

АЧЧИҚ ҲАҚИҚАТ

Онамнинг бир кўзи ожиз эди. Шунинг учун унга сафарга ёмон кўрадим. Чунки онамнинг кўрлигидан ўз кетдим. лардим. Тириклий учун онам мактабда ошпазли ўйимизг қиласди. Бошланғич синфда ўқирдим ўша кезлар Негада. Бир куни онам мени кўргани синфимизга келди туйдим. Унга кўзим тушган заҳоти уятдан ерга кириб кетту соғ одадек бўлдим. Қайси юз билан менга кўринди экан ўргили

Онамга нафрат бўқочиб чиқдим. Эрдан кулди: “Онамни мактубуни онамнинг ёни боладигиздан кўра ўлгани

Онам жавоби римни бир соғазаб ва нафр қизиқтирмасди тамадим. Шунга гапурга ўқиш олдим. Фарзандини келди, ҳатто яқинлашганни ришиди.

Онамга:

– Уйимга – Айбага

– деди ва қатиб кетибдан

Онамга нафрат билан бир қарадим-да, синфдан қочиб чиқдим. Эртаси куни бир синфдошим устимдан күлди: "Онанг бир күз!" Уятдан ўлгиларим келди. Онамни мактабдан йўқолишини истадим. Ўша куни онамнинг ёнига бориб:

— Мени болаларга масхара қилдириб қўйганингиздан кўра ўлганингиз яхши эмасми? — дедим.

Онам жавоб бермай, ерга тикилди. Гапларимни бир сония ҳам ўйламадим. Чунки қаттиқ ғазаб ва нафратда эдим. Унинг изтироблари мени қизиқтирмасди. Онам билан бир уйда яшашни истамадим. Шунинг учун кўп ҳаракат қилдим ва Сингапурга ўқишга кирдим. Кейин уйландим. Ўзим уй олдим. Фарзандларим бўлди. Бир кун онам мени кўргани келди. Неча йилдирки мени кўрмаган эди, ҳатто невараларини ҳам танимасди. Эшикка яқинлашганида болаларим уни кўриб кулиб юборишиди.

Онамга:

— Уйимга келиб болаларимни қўрқитишга қандай ҳаддингиз сиғди? Тез бу ердан кетинг! — деб бақирдим. Бунга жавобан онам паст товушда:

— Айбга буюрманг, янгиш манзилга келдим, чоғи?
— деди ва кўздан ғойиб бўлди. Бир куни мактабни туғатиб кетган собиқ ўқувчилар йиғилишаётгани сабабидан таклифнома олдим. Рафиқамга иш бўйича сафарга чиқаётганимни баҳона қилиб, йиғилишга кетдим. Тадбирдан кейин қизиқиш важидан эски уйимизга кирдим. Онам бироз хаста экан.

Негадир шу пайтга қадар ҳис этмаганим — ўқинч туйдим қалбимда. Шўрлик онам мени кўриб соппасоғ одамдек ўрнидан "даст" этиб турди. Айланиб ўргилиб бурчакда турган эски сандиғидан ши-

ринликлар олиб, дастурхон ёзди. Мен уялаёттимидим ёхуд раҳмим келса-да, ҳануз онамнинг бўлганини кўзлигидан ирганаётганмидим, хуллас аллакандо бегоналик бор эди ўртамиизда.

- Сени кўрмай ўлиб кетаман, деб ўйлагандим, дея гап бошлади онам, бир кўзидан ёш оқиб. - Ани доринг армоним бўладими, дея ҳар куни сенга мав тублар битардим. Шукр, бугун эшигимдан ўзинг юриб келдинг...

Онам шундай дея менга таом тайёрлаш учун ошхонага ўтиб кетди. Ўрнимдан туриб болалиги ўтган уйнинг у ёқ-бу ёғини кўздан кечира бошли дим. Кўзим онамнинг ёстиғи тагидан кўриниб турган қоғоз тахламига тушди. Назаримда улар менга ёзилган хатлар эди. Қизиқиш устунлик қилиб бир хат жилдни очиб ичидаги хатни ўқишига тиндим:

"Энг севикли ўғлим, ҳамиша сени ўйлайман, сени ди: соғинаман,- дея бошлаганди мактуб. - Сингапур, - Илтимос, ж бориб болаларингни қўрқитганим учун хижола риб, одамларни даман. Собиқ ўкувчилар йиғилиши тадбирига келганишини танимаси кўриш учун ётоқдан қўзғала оламанми-йўқ билмайман. Улғайганингда сенинг уялишинга с уни танимаси кичкиналигинда фалокат юз берив, бир кўзингни ташқарисида йўқотдинг. Она бўла туриб сени бир кўз била - Бу аёлга улғайишинга жимгина қараб туролмасдим. Бундай бўламан, қадо тоқатим етмасди. Шунинг учун сенга ўз кўзимни қаради-да, и бердим. Бу кўз билан менинг ўрнимда кўради, дея - Оладиг сен билан шу қадар ғуурланиб юрдимки, аст - дея сўра кўявер, болам. Сени яхши кўриб, дуоларида баирғади. тингни, умрингни сўраб қолувчи онанг..."

Мен адо бўлгандим, римдан мадор қочди ўтганимни, онамни қолдим. "Мени кечи онамнинг оёқлари мен ҳам?"

дус

Факирона кийин кирди. Дўкон соҳи эри оғир хастали ётиб қолгани, еттазобидан қийнатерс қараб:

- Эй, тиланчи деди. Аёл эса бо

Мен адо бўлгандим. Адойи тамом эдим. Оёқларимдан мадор қочди. Қандай қилиб ошхонага ўтганимни, онамни бағримга босганимни билмай қолдим. "Мени кечиринг, онажон", дедиму ўзимни онамнинг оёқлари остига ташладим. Инсонманми мен ҳам?

ДУОНИНГ ЗАЛВОРИ

Факиронакийинган, маъюсаёл сабзавот дўконига кирди. Дўкон сохибига тортинибгина яқин борди ва эри оғир хасталик туфайли ишга ярамай, тўшакка ётиб қолгани, етти боласи борлиги, уларнинг очлик азобидан қийналаётганини айтди. Сотувчи унга терс қараб:

- Эй, тиланчи хотин, дарҳол дўконни тарқ эт! - деди. Аёл эса болаларининг очлигини айтиб ёлворди:

- Илтимос, жаноб, болаларимни қорнини тўйдирб, одамларнинг эшигига ишлагани жўнатаман. Улар пул олиб келган заҳоти қарзингизни қайтараман!

Дўкондор аёлнинг илтижоларига парво қилмай, уни танимасилиги, доимий харидорларидан эмаслигини айтиб илтимосини рад этди. Шу пайт дўкон ташқарисида турган бир мижоз сотувчи билан аёл ўртасида бўлаётган сұхбатни эшишиб қолди ва ичкарига кириб дўкондорга:

- Бу аёлга сўраган нарсаларини бер, мен кафил бўламан, қарзини қайтаради, - деди. Сотувчи аёлга қаради-да, истамайгина:

- Оладиган нарсаларингни рўйхат қилганмиса - дея сўради. Аёл тасдиқ маъносини бериб бирғади.

- Ундаи бўлса уни тарозининг бир палласига ўзинг оладиган нарсалар кўй. Рўйхат қоғозингни вазнига тенг нарсалар бераман, - деди. Аёл бошини қуи солиб тарозининг чўнтағидан қоғоз парчаси олиб тарозин бир палласига қўйди. Шу пайт дўкондор ва қадар мижознинг кўзлари ҳайратдан катта-катта очилади. Тарозининг тош қўйиладиган палласи қоғоз парчанинг оғирлигидан чўкиб кетганди. Дўкондор фил мижозга қараб эзғин товушда:

- Ишонмайман... Ишониладиган ҳолат эмас деди.

Тарозининг маҳсулот қўйиладиган палласи керхам бўлишиб дага биноан аёл олган ҳамма егуликларни халта ва охир-оқибат жойлаб, қўлига туқазди. Зудлик билан нималардикўпол гапирмай ёзилган қоғозни қўлига олди-да, ўқиди. Унда ҳар бир-бировлар қилинадиган маҳсулотлар рўйхати эмас, қуидагаямадилар. А сўзлар ёзилганди: “Аллоҳим! Нимага эҳтиёжим бўланчагина экан лигини ёлғиз Ўзинг биласан. Ўзимни Сенга тасдиғи ғавғоэтаман. Ўзингга таваккал, Ўзинг омонат берган бўшувларнинг лаларимнинг ризқини етказ!” Дўкондор тош када кетишлари бир куни қотди-қолди. Аёл унга ташаккур айтиб, дўконда истагидаги чиқди. Аёлнинг харидига кафиллик қилган мижон дурадгани очиб ўзбекерак эмас” деди. Мижоз дўкондан чиқиб кетаёт сўради: тарози паллаларининг синганига кўзи тушди. Ним - Уйинги сабабдан тарози палласи сингани ва дуонинг кучда ишлар бўнақадар залворли экани ёлғиз Аллоҳгагина маълум Шу он айтганда гитга:

- Ҳа, се сининг ҳо-

ЖИГАРЛИК КҮПРИГИ

Бир-бирига ёндаш уйларда икки ака-ука яшардилар. Улар кенг далалардан иборат қишлоқда яшаганлари учун деҳқончилик билан шуғулланардилар. Қандайдир англашилмовчилик юз берди-ю, акауканинг орасидан оламушук ўтди. Арзимас дилхиралик ака-ука ўртасидаги меҳр риштасининг узилишига сабаб бўлди. Туғишиганлар бир-биридан ранжиб, шу пайтга қадар биргаликда меҳнат қилиб топганлари, ўртадаги ер, дон-дун, мол-мулкларини ҳам бўлишиб олдилар. Кичкина англашилмовчилик ака-укани айриб, орага жарлик пайдо қилди ва охир-оқибат умри давомида бир-бирига бир оғиз кўпол гапирмаган жигарлар ҳақорат сўзлар билан бир-бировларини таҳқирладилар, кўнгилларини аямадилар. Айнан шу ҳолатни кутиб юрганлар ҳам анчагина экан, уларнинг қутқуси билан ака-ука орасидаги ғавғо баттароқ тус олди ва охир бу тортишувларнинг охири жигарларнинг юз кўрмас бўлиб кетишилари билан ниҳояланди.

Бир куни тонг саҳарда аканинг эшигини ризқ истагидаги бир уста тақиллатди. Елкасида катта-кон дурадгорлик халтасини осиб олган уста эшикни очиб ўзига саволчан тикилган уй эгасидан иш сўради:

– Уйингизда қилиниши керак бўлган майда-чуда ишлар бўлса, сизга ёрдам берсам, дегандим.

Шу он аканинг хаёлига бир ўй келди. У уста йигитга:

– Ҳа, сен қила оладиган бир иш бор, – деди ва укасининг ҳовлиси томон ишора қилди: – Шу даранин

у укамга тегишли ҳовли-
ҳовлиси билан менинг ўй-
эди. Укам бульдозер оли
тўнтар қилиб, ариқ қазд-
ўрнига хонадонларимиз
турган ариқ ва дара бор.

Уста уй сохибининг п
эшитиб турди-да, сўради:

- Мен нима қилишим керак?

Ақа аввал ташвишини, сүнгр.

- Укам бу ишни менга аччи.

Эса унинг қилган ишидан-да катта бир ишни амалкилмишимга оширишим керак. Шундай деди-да, охурларни билан қанчалиган еридан бошқа жойга кўчирди. Девор остида кўрсатдингизган ғўлаларни тўплади. Бу ерда шундай бир айнам мен томо тиклайсан. Қанча вақт ишласанг ишла, қандай Кўприкни ласанг ишла, аммо шундай бир иншоот қургина укалар, ўрта кўзларим ортиқ укамнинг ҳовлисига тушмасин бирларини бирга ортига

Уста боши билан тасдиқ ишс

- Нима қуришни тушундим

мых ва курак берсангиз. Тезроқ ишни бошласам, - Кетма,

Ака устага зарур ашёларни бериб, харид уч Уста унга шаҳарчага отланди. Уста кун бўйи нималарнид – Мен крандалади, арралади, мих қоқди, хуллас қуёш бўйлдим, кетгунича тинмай ишлади. Кечга томон шаҳардайди: юмушларини битириб ака уйига қайтди. Ҳовлиси – Ҳали няқинлашиб, устанинг ишига қаради-ю, кўзлар Жигарл ҳайратдан катта-катта очилди. Ака-уканинг ҳовлии ан кўпри ўртасидаги чуқур дара устига аканинг уйини уват бўлсинг ҳовлиси билан туташтириб турган кўпурингки тикланган эди. Ака бир томони ўз ерида, иккинчи ўллари томони укасининг ерида ўрнатилган ва “устани” тиб тур

иши" маҳсули бўлган кўприкка ҳайратланиб тикилиб турди-да, бироздан кейин аста-секин қадам ташлаб кўприк устидан юра бошлади. Ҳайрати тарқ этмаган ака кўприк узра сайдаркан, қарама-қарши томондан ўзи тарафга келаётган кимсаннинг қорасини кўрди. Диққат билан разм солган эди, унга қараб келаётган киши укасилигини билди. Ука акаси томонга қулочини кенг ёзганча келаётиб шундай деди:

– Акажон, менинг қилган ёмонлигим, қўпол ҳақоратларим ва муносабтларимизга раҳна солган хунук қилмишимга жавобан сиз бу кўприкни қурдириш билан қанчалик буюк ва яхши инсон эканлингизни кўрсатдингиз. Энди яна бир буюк иш қилинг, сиз ҳам мен томонга қўлларингизни очиб келинг.

Кўприкнинг икки томонидан юриб келган ака-укалар, ўртада учрашдилар ва соғинч билан бир-бирларини бағирларига босдилар. Бироздан сўнг ака ортига қаради-да, дурадгорлик халтасини йиғишириб, кетишига тараддуланаётган устага:

– Кетма, қол, кутгин. Ҳовлимда сенга иш бор, – деди.

Уста унга жавобан кулимсиради:

– Мен қилишим керак бўлган ишни бажариб қуёш бот бўлдим, кетишим керак, – сўнг паст товушда қўшиб шаҳардаги кўйди:

– Ҳали кўп кўприклар қуришим керак...

Жигарларингиз билан орангизни яқин қиладиган кўприклар қуришга етгулик кучингиз бакувват бўлсин. Бу кўприкларни қалин ва зич қилиб кулингки, ҳеч қачон заифлашмасин. Бу кўприк йўлларида меҳрингизга зор кўнгилларни зиёрат этиб туришни канда қилманг.

Беш ёшлар атрофидаги бола эдим. Бобом дона гуруч етиширадиган шоликор эдилар, ни қидира бошлади. Ўнга қарайди, чапга қарай саросималаниб қидираверади. Болалик экан-да, - Ҳа, бобо, тинчликми? – дедим. – Бир дона гурун бунчалик куйиб-пишяпсизми?

Раҳматли ўшанда биринчи марта менга ғазабдан қаради:

– Сен ўтирган жойингда гапираверасан-да! Гуретиширишни ҳеч кўрганмисан? Одамлар қанчаларда, ради машаққат чекадилар. Бир дона гуручда бир фалон соатда инсоннинг кўз нури, пешона тери, сарфланган китоб-дафтари қуввати бор, биласанми? Хижолатдан қип-қизар ёки қопларини кетдим...

Орадан йиллар ўтди. Ҳуқук факультетига ўқиш кўшинг", деган кирдим. Бир куни кутубхонада бир донишмандни Донишманд: "Бирор киши ерга тушган бир игна кўриб қолса-ю, уни эгилиб олмаса бутун инсон ятга хиёнат қилган ҳисобланади. Бир игна ортигина мингларча инсоннинг пешона тери, кўз нури ва мөхнати ётади", деган экан. Негадир қўрқиб кетди шукрлик де-

Ўн тўққиз йил аввал Стокгольмга борганди. Зарур бўл Меҳмонхонада қолдим. Тун эди. Тонгда соқол олиув жўмраг учун ювениш хонасига кирсам, ойнага куйидаги тувни бўшлатмани ёпиштириб қўйишган экан:

"Илтимос, соқолингизни олиб бўлгач, лезвиювқатга тузизни ахлатга ташламанг. Бурчакда бир кути бегуликлар ўшанга ташласангиз швед пўлат саноатига ёрдепадиган

қилган бўлардинги бўлдим.

Болалигимдан башвед пўлати кела пўлатидан тайёрлан бўларди. Шунлазвия ҳам керак қилар экан бу юрт юбормасликни, олимос қилишибди.

Швецияда ва жойларда, ради фалон соатда Илтимос, ўқим китоб-дафтари кўйинг. Швеци

қылган бўлардингиз". Тўғриси ёзувни ўқиб ҳайрон бўлдим.

Болалигимдан бери пўлат буюм деганда, ақлимга швед пўлати келар, уй-рўзғор ашёлариға: "Швед пўлатидан тайёрланган", деган ёрлиқ ёпиширилган бўларди. Шундай юртда ишлатилган бир дона лезвия ҳам керак экан. Шугина матоҳни ҳам ҳимоя қилар экан бу юртда. Сайёҳлардан уни ахлат ташлаб юбормасликни, саноатда ундан фойдаланишни илтимос қилишибди.

Швецияда вақт-вақти билан кўча-кўй, оммавий жойларда, радио, телевизор орқали: "Фалон пайт, фалон соатда маҳсус ходимларимиз кўча кезадилар. Илтимос, ўқимайдиган, сизга керак бўлмайдиган китоб-дафтарингиз, газета-журнал, қоғоз, кути ёки қопларингиз бўлса эшигингиз олдига чиқариб кўйинг. Швециянинг ривожланишига ҳиссангизни кўшинг", деган хабар янграб турарди.

Бундай мисолларни кўплаб хорижий давлатлардан келтириш мумкин. Исроф, увол нафақат гуноҳ, балки жиноят даражасига кўтарилилган, ҳеч нарсани кераксиз деб ахлатга ташлаб юбормайдиган халқлар дунёда озмунчани ташкил қилмайди. Энди ўзимизга қараймиз. Мусулмончиликда исроф оғир гуноҳлар қаторида туради. Исрофгарчилик - нoshукрлик дейилади. Аммо...

Зарур бўлмаса ҳам электр чироғини ёқиб қўйиш, сув жўмрагини маҳкамроқ ёпмаслик, баъзан тоза сувни бўш ерга оқизиб қўйиш билан салқинлаш, қовун-тарвузни оқар сув остида совутиш, бир коса овқатга тўядиган қорнимиз учун минг бир хил егуликлар билан дастурхон тўлдириш, эгнимизни ёпадиган битта либос ўрнига соат сайин урфдан

бом киш
илар. Бир
иб, гуруч
карайди
ан-да;
она гуруч
ғазаб би

да! Гуруч
санчалик
ир қанча
нган куч
-қизари

а ўқиши

андни

ирладим

о иғнан

инсони

а ортид

и ва кў

кетдим

органдим

ол оли

идаги э

извиян

ути бо

а ёрда

қоладиган кийимлар түплаш билан ўз-ўзига үзүйлүк қылгувчи гуноҳкорлардан бўлиб қолмаяпмизниң көнгөн шу қадар бир-бирига боғлиқки, бирор нарса түзидан, бежиз содир бўлавермайди. Ўқиши энди ўрганган кезларим бир эртакда шундай сатрларни ўқигандим: “Бир мих бир тақани кутқаралади. Бир тақа бир отни, бир от бир қўмондонни, бир қўмондон бир қўрғонни, бир қўрғон эса бутун боли юртни кутқаради”. Моддий аҳволимиз қандай бўлмасин; хоҳ бой, хоҳи камбағал бўлсак-да барчимиз исрофдан тийилишимиз, неъматларни қадри этишимиз шарт. Бунда пулдан-да, моддиятдан-да устун турадиган буюк одоб ва назокат бор.

КАЛИТ НЕГА ЭШИКНИ ОЧМАЯПТИ?

Бу воқеа 1979 йилда юз берганди. Ўн тўрт ёшлар да эдим. Онам кўчада калитни йўқотиб уйга келиб дилар. Калитнинг бир нусхаси отамда эди. Отам бозорда савдогарлик қилардилар. Мен бир югуришда бозорга бориб отамдан калит нусхасини олиб, кали ясовчи уста ақлли амакига олиб бориб нусха ясалтириб уйга чопишим керак эди. Нега “Ақлли амаки” дейсизми? Ҳожи Исмоил Тақирбош амакимизниң кўлидан ҳамма иш келар, фақат калит ясовчи устди? – онамнинг эмасди. Маҳалламизниң раҳбари эди. Қаерда бироқ калити билан сакам-кўст бўлса, қандайдир маслаҳат керак бўлса янги калит эши “Ақллини чақиринг!” дейишарди. Инсонлар унда калитни тўғрилар доим маслаҳат, бирор иш бошлашдан аввал кетишим керак икр оларди. Ҳожи Исмоил Тақирбош Кичикбўлже оқибати. Наҳалласида яшарди.

Калит ясаттиришга келиб
– Нега бунча шошила
– Онамга олиб бориши
дода турибдилар, – деди
– Бўлди, ўғлим, ўти
миз.

У кезлари техника
нига ёрдамида беш
Тайёрланадиган янни
ёнма-ён кўйиб, кали
шилаётгандим.

– Бўлди, ақлли
бирига ўхшайди, б
кутиб қолдилар, – деди
– Ўғлим, бирпас

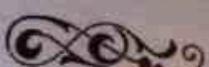
Бир андозали бўлса
бўлади. Бир тиши
ласан. Икки марта
амаки.

Мен “Уф-пуш” к
тутқазди ва қўши
– Ма, олиб бориши

Мен калит яса
дим. Калит бир х
эшикни очмади

– Тавба, айни
ди? – онамнинг
калити билан сакам-
кўст бўлса яшарди
кетишим керак
наҳалласида яшарди.

Юргургилаб

Калит ясаттиришга кетдим. Ақлли амаки:

– Нега бунча шошиласан, нима бўлди? – дедилар.

– Онамга олиб боришим керак калитни. Эшик олдида турибдилар, – дедим.

– Бўлди, ўғлим, ўтириш, – деди. – Шошилмай ясаймиз.

У кезлари техника йўқ эди. Ҳозирги пайтда техника ёрдамида беш дақиқада калит тайёр бўлади. Тайёрланадиган янги калит билан асл калитни ёнма-ён қўйиб, калит учини оҳиста йўнди. Мен шошилаётгандим.

– Бўлди, ақлли амаки, беринг калитни, бирбирига ўхшайди, бир русумдаги калит экан, онам кутиб қолдилар, – дедим.

– Ўғлим, бирпас индамай тур, ҳали тайёр бўлмади. Бир андозали бўлса-да, калитнинг калитдан фарқи бўлади. Бир тиши кам бўлса яна орқангача чопиб келасан. Икки марта вақт йўқотасан, чарчайсан, – деди амаки.

Мен “Уф-пуф” қиласавердим, бола эдим-да! Қўлимга тутқазди ва қўшиб қўйди:

– Ма, олиб бор, бироздан кейин яна келасан.

Мен калит ясалди, деб олдиму уйга қараб югардим. Калит бир хил эди-ю ақлли амаки ясаган калит эшикни очмади.

– Тавба, айни бир хил калит нега эшикни очмайди? – онамнинг жаҳли чиқди. Мен эшикни отамнинг калити билан очдим, улар ичкарига киришди. Аммо янги калит эшикни очмади. Яна бозорга боришим, калитни тўғрилатиб уйга келиб онамга ташлаб кетишим керак эди. Ана, менинг шошқалоқлигим оқибати.

Юргилаб ақлли амакининг олдига бордим.

- Калитингиз эшикни очмади.

- Хўш, мен сенга нима деган эдим? Шоши секин-аста бунинг ҳамма тишларини бир-бир уйқаш қилиб йўнаман, дедимми? – жаҳл қилмай, бассум билан менга тушунтириди ақлли амаки, иш қилди, биргина эгов урди, холос. Шугина, хоти Мен шунча йўлни унинг биргина эгов уриши босиб келдимми?

- Калитни олиб бор, кўр-чи, эшикни очади. Кейин албатта ёнимга келгин, сен билан бирга чичамиз, – деди. Уйга бордим. Калит эшикни очд қулфга тушди. Яна ақлли амакининг дўконига ке дим. У менга мана шу гўзал ибораларни айтди:

- Менга қара, Фахри, одам боласи бўлди ди, шошади, лекин аслида бўлмайди. Ўша бирги “тиқ”, бир эгов уриши уни калит ҳолига келтири Унутма, ўғлим, сен ҳам келажакда улғаясан, бўласан, оила бошқарасан. Рўзғор ўтказасан. Зинҳо эсингдан чиқарма, бир эгов экан-да, деб кечиб ма. Бир тиши бўлмаса калит эшикни очмайди! Оид ҳам шундай. Биргина тиш нимани ҳал қиласарди, қарасанг калит эшикда қолиб синади. Баъзан қи ҳётдан безд ҳолат қулфни қўпориб ташлаб, янгисига алмаштиришга ҳам мажбур қиласди одамни. Агар келажак шундай ҳолатларга тушсанг, ўзингни қўлга ол, бир ишнинг ҳикматини ўйла, бундан менга ним чиқади, деган савол доим олдингда бўлсин. Зинҳо калитни тескарига солма. Бир хил кўринишли қалит бўлса-да, бошқасига тўғри келмади. Демай ўзимда қандайдир нуқсон бор, мен уни эговла тўғрилайн, дегин, ўғлим...

Бу гапларни менга ақлли амаки ўн тўрт ёшимд гапириб берганди. Кулокларимда қолган. Шунда

бери биз билан боғлиқ бир хатолик, бирор қус Шунаقا пайтда аҳли асанми? Зотан, инсонни кўринмайди. – дейми турмушимизнинг дав

ҚАР

Мажкама залида тифдаги қарияларни тардилар. Кекса кидан қаршисида жимботиб кетган, кўзл ни кузатарди. Судъ -Хўш, холажон, Кекса аёл чуку

қаради-ю, хаста, - Бу одам элли ҳам шундай. Биргина тиш нимани ҳал қиласарди, қарасанг калит эшикда қолиб синади. Баъзан қи ҳётдан безд ҳолат қулфни қўпориб ташлаб, янгисига алмаштиришга ҳам мажбур қиласди одамни. Агар келажак шундай ҳолатларга тушсанг, ўзингни қўлга ол, бир ишнинг ҳикматини ўйла, бундан менга ним чиқади, деган савол доим олдингда бўлсин. Зинҳо калитни тескарига солма. Бир хил кўринишли қалит бўлса-да, бошқасига тўғри келмади. Демай ўзимда қандайдир нуқсон бор, мен уни эговла тўғрилайн, дегин, ўғлим...

- Бизни

бери биз билан боғлиқ қандайдир муаммо була, бир хатолик, бирор қусур ўзимиздан ўтди, деймиз. Шунақа пайтда аҳли аёлимизнинг олдига бориб:

– Мени ислоҳ эта оласанми? Хатоимни айта оласанми? Зотан, инсоннинг ўз нуқсонию айби ўзига кўринмайди, – деймиз. Бу – баҳтли ва муҳаббатли турмушишимизнинг давомийлиги кафолатидир.

ҚАРИМАГАН СЕВГИ

Маҳкама залида тўпланганлар саксон ёшлар атрофидаги қарияларнинг аҳволини ачиниш билан кузатардилар. Кекса киши қайсар нигоҳлари билан зимидан қаршисида жимгина ўтирган, нигоҳлари ич-ичига ботиб кетган, кўзларидан қайғу ёғилаётган кампирини кузатарди. Судья дағал овозда момодан сўради:

– Хўш, холажон, нима сабабдан ажралишмоқчисиз?

Кекса аёл чуқур нафас олиб тўрт томонга бир-бир қаради-ю, хаста, ҳорғин оҳангда гап бошлади:

– Бу одам эллик йил давомида менга етти ёт бегонадан ҳам баттар зулм қилиб келди. Эллик йилдирки ҳаётдан бездирди мени.

Сўнг узоқ сукунат қоплади маҳкама залини. Сукунатни бундай хабарларни кунда-кунора масхаромуз тарқатадиган мухбирлардан бирининг истеҳзоли кулгиси бузди. Ким билади эллик йиллик ҳаёт тўғрисида қандай бемаъни иддаоларни тарқатишмоқчи экан бу мухбирлар? Худди фавқулодда юз бераётган воқеани кузатаётгандек жуда кўп мухбирлар йиғилган, ҳамманинг кўзи момода. Кекса аёл кўзлари ёшга тўлиб давом этди:

– Бизнинг садаф гулимиз бор. Уни жуда яхши кўрардим. У билмайди. Эллик йил аввал эди. Мен у

гулни ўзимга тухфа этилган гулдаста орасидан лаб, уруғидан ўстирдим. Парвариш қилдим. Аммо фарзанд бермади, гулзоримдаги гулу чечакни ногаёнда гулим сўлиб, курий бошлади. Бунга долмасдим. Ҳар кеча тонга яқин, куёш чикмасиди. Шундай қилса, гул қуримайди, дейишиди. Аммо бераҳм эллик йилдан бери бирор марта бўлсунда ўрнидан туриб шу гулни мен суғорай, демади. Ўтган тунга қадар шундай яшадим. Уша тунга сабрим етмади, уйқудан туролмабман. Мен шундай кимса билан эллик йиллик умримни ўтказибман. Ҳаётимни, умидимни, меҳр-муҳаббатимни унбердим. Аммо ундан ҳеч нарса кўрмадим. Ҳаттат бир марта гина бўлса-да, зиммасидаги вазифалардан бирини бажаармикан, дея кутдим. Энди мен унинг кераги йўқ, усиз аввалгидан ҳам баҳтири яшаяпман!

Судья кекса кишига қаради:

- Отахон, сиз нима дейсиз?

Ҳассага таяниб турган, курсида зўрға ўтирган. Бу пайтда кекса киши кампири ўзига қўйган айловларда тўпланганларни хижолат чеккан алфозда мудирга юзланди ва донона гапира бошлади:

- Аскарлигимда давлат раҳбари саройида боғонлик қилгандим. У ердаги гулзорни кўркам, қувнайдиган бўлиши учун бор кучим, меҳримн аямадим. Кампирга имо қилди: - Фотимамни ўша ерда учратдим. Садаф гулларни ҳам ўшандаги бора кўргандим. Унга энг гўзал гуллардан ясалга гулдасталар тухфа этдим. Эндини турмуш курга пайтларимиз эди, бўйни кўп оғригани учун уни ш

фокорга олиб бордим. Шласа, бўйнидаги оғриқ оғардим. Ҳар кеча уйкусидан туриб Шифокорнинг гапига нинг гапимга ҳам кирмани ё Аллоҳ менга юбо аёлим ўстираётган гу “Гулни тунда туриб ўсиб кетади”, дедим. тардим. Фарзандидем гулларини суғораётган. Ҳар тунда гўё ўша гуллар билан давом этади.

- Ҳар кеча у ўрни Гултувакдаги сувнинг тунда суғоришни сабаби кечади... кексални ҳам уйғотолмади, нимнинг бўйин оғардим, лекин шундай бўлдим, лекин шундай

Айлин сайр кезадиган сайр савдо мажмуаси эди. Сайёр муҳим тувчига пулни тортди. Усти гит кўзларини

фокорга олиб бордим. Шифокор: "Узоқ муддат ухласа, бўйнидаги оғриқ ортади, аҳволи ёмонлашади. Ҳар кеча уйқусидан туриб, бироз сайр қилсин", деди. Шифокорнинг гапига аёлим парво қилмади. Менинг гапимга ҳам кирмади. Ўша қунларда, тасодифми ё Аллоҳ менга юборган нажотми, кутилмаганда аёлим ўстираётган гул қурий бошлади. Мен унга: "Гулни тунда туриб сугорасан, яна ўзини тутиб, ўсиб кетади", дедим. Ҳар тунда уни уйғотиб, кузатардим. Фарзандидек авайлаб парвариш қилаётган гулларини сугораётган севган аёлимни кузатардим. Ҳар тунда гўё ўша гул мен эдим..."

Сўнг унинг ёшидаги кишидан кутилмаган ифодалар билан давом этди:

- Ҳар кеча у ўрнига ётганидан сўнг уйғонардим. Гултувакдаги сувни тўкиб ташладим. Садаф гули тунда сугоришни суймайди, судъя жаноблари. Ўтган кеча эса... кексалик мен ҳам уйғонолмабман. Уни ҳам уйғотолмадим. Гул сувсиз қолди, аммо хотинимнинг бўйин оғриғи камайган. Бугун мен айбор бўлдим, лекин шу пайтгача овозимни чиқармадим.

Бу пайтда мухбирларнинг боши эгилган, тўпланганларнинг кўзларида ёш қалқирди.

ҚЎРМОҚ ВА ТЕРМИЛМОҚ

Айлин сайр қилиш учун кўчага чиқди. Ҳар доим кезадиган сайилгоҳни кезмоқчи, агар ҳушига келса савдо мажмуаларига ҳам бормоқчи эди. Ҳаво иссиқ эди. Сайёр музқаймоқчидан музқаймоқ олди. Со тувчига пулни тутқазаркан, бир нарса эътиборини тортди. Усти соябонли ўриндиқда ўтирган бир йигит кўзларини узмай унга қараб турарди. Айлин ёш,

гўзал қиз эди. Йигитнинг ўзига тикилиб қарастунга жуда ёқаётган эди. Сочларини орқага ташла-
ди. Йўлида давом этмай, бироз ўша атрофда кўз ташла-
ди. Уст-боши, сочларига яна бир кур кўз ташла-
Кўйлагидан осилиб қолган ипни узуб ташла-
Шу аҳволида гўё фотограф қаршисида турган үнга парво қилмай дар-
хар хил муқом билан ҳаракатланарди. Аммо дугонасига ўзига
ларни гўё сўябонли ўриндиқда ўтирган йигитлар учун мўлжаллан-
курмаётгандай қиларди. Музқаймоқни истифо бермоқчи эди. Аммо
лан ялади. Ажабо, киприкларидаги туш оқиб кетисўнган ҳаяжонлананаётган эд-
ди, чоғи? Сумкасидан жажжи ойнана чиқариб - Кўзи ожизлар
кўзини кўздан кечирди. Туши бироз чапланган экишининг сабабини
лекин одамлар орасида макияж тозалашнинг им-
ни йўқ эди. Бунинг устига терлагани учунми юзи-
ги мой упа ҳам оқаётган эди. Ҳаяжонланмаслику Ёш рассом ше-
уринса-да, хижолатлиги ортиб, баттар қизиб бор-Буюк мусаввир ш-
ётганди. Йигит эса ҳануз ундан кўз узмай тикили - Шогирдлик
турарди. "Демак, улғайиб қолибман, - деб ўйладнинг гавжум гў-
Айлин ичида. - Менга узоқ термилиб қолди бу й- Сурат олдига
гит". Бу йигит уни танирмиди? Тўғридан қарамасд-суратингнинг б-
ён томони билан тикиларди. Таниш эмаслигининг қизил қалам
эҳтимоли юқори эди. Уст-боши, афт-ангоридаги қилиб ёзув ило-
йигит яхшигина бадавлатроқ кўринарди. Амм- Ёш мусавви-
бировга узоқ тикилиб туришдан мақсади нима жойига бориб
Бўйдоқлик жонига текканларнинг биримиidi, ё? Но кўринмай қо-
таниш эканлиги аниқ. Таниш бўлганида ўрнидан туустозининг с-
риб келарди Айлиннинг ёнига. Қизнинг музқаймоқни йишиши
оз қолганди. Тугаса бу ерда туриши учун бирор-би Шогирд
сабаб қолмасди. Атрофга қаради. Худди кимниди ромига етк-
кутаётгандай бўлди. Музқаймоғини тугатишга шокорлабди
шилмади. Йигитнинг ўтирган еридан қўзғалиб, ол бир гавжу-
дига келишини, ҳеч бўлмаса бир-икки оғиз гаплаустоз бу
шишини кутарди. Агар йигит бирор оғиз гапирса,

унга парво қилмай дарҳол у ердан кетарди. Сўнг бирор дугонасига ўзига бир йигит осилганини, аммо Айлин унга парво қилмагани фахрланиб гапириб бермоқчи эди. Аммо ўзи йигитдан минг карра кўп ҳаяжонланаётган эди. Бир пайт барча умидлари йўқقا чиқди. Йигит ўрнидан турди ва кўзи ожизлар учун мўлжалланган ҳассасига таянган кўйи юра бошлади. Яъни йигитнинг кўзи ожиз эди. Шашти сўнган Айлин ўзига ўзи шивирлади:

– Кўзи ожизлар доим қора кўз ойнак тақиб юришининг сабабини энди англадим!..

ҚИЙМАТ БИЛМАГАНГА МЕҲНАТ САРФЛАМА

Ёш рассом шогирдлик таҳсилини адо этибди. Буюк мусаввир шогирдига оқ фотиҳа бераётиб:

– Шогирдликда чизган охирги суратингни шаҳарнинг гавжум гўшаларидан бирига қўйгин, – дебди.
– Сурат олдига қизил қалам ҳам қўйиб қўй. Чизган суратингнинг бирор жойини хушламаган инсонларга қизил қалам билан белги қўйишларини илтимос қилиб ёзув илова этишни ҳам унутма.

Ёш мусаввир бир неча кундан кейин сурат қўйган жойига бориб, қараса сурат қизил белгилар ичida кўринмай қолар ҳолатга келибди. Ғамгин бўлиб устозининг олдига борибди. Устоз рассом хафаликни йиғишириб, суратни бошқадан чизишни тавсия қилибди.

Шогирд суратни қайтадан чизиб, ўз кўзида ма-ромига етказган бўлибди. Устоз яна ўша гапини та-корлабди. Ёш рассом суратни шаҳарнинг бошқа бир гавжум масканига олиб бориб қўйибди. Аммо устоз бу гал сурат олдига ҳар хил мўйқалам ва

бүёклар ҳамда суратнинг хатосини кўрганилар тиб чизиб қўйишлари илтимос қилинган ёзув, қўйишни тавсия қилган экан. Шогирд устози нидей қилибди.

Бир неча кундан сўнг бориб кўрса, суратнинг устаси сабабли зидди:

- Биринчи бора инсонларга имкон бериб, бир-бирларини сизни ҳақ кета олдига чопибди. Уста рассом унга шундай Турмуш қурганиларни сабабли зидди:

билин боғлик келинчиришталарини ўтиришларини, қанчалик сурасини хурмат куради:

изтироб ичидаги қолдинг. Умрида бир дона губоғлаган, улар нинг отасини худонидан кечолмади:

ратини чизолмаганлар ҳам сен чизган сурасини қарамасликка кўринидан кечолмади:

коралаб, йўққа чиқардилар. Иккинчи бора ҳам сенга маслаҳатни ўзиришларини, ўргатишларини, хатоларингни айниятни ўзиришларини истадинг. Бундай қила олиш ўсидан кечар, мусави ўйда қайнотаси:

уларга маҳорат таҳсили керак эди. Яъни, мусави ўйда қайнотаси:

ликни, истеъодни англай олишлари керак ти жанжалда:

Бу юздан бирори суратинга мўйқалам теккизимен!" дея унга журъат қилолмади.

Сенга ҳаётда аскотадиган уч ўгитим бор:

Меҳнатингга муносиб қадрни қўлидан овга чиқсан келмаса-да, бирорларнинг хатосини излаб юради, келиб кетар ганлардан оломайсан!

Машаққат қийматини билмаганга меҳнатинг исроф этма!

Нодон билан ҳеч қачон тортишма!..

СИЗНИ ҲАМ ШУ ЕРГА ТАШЛАБ КЕТАМАН, ДАДАЖОН

Турмуш қурганларидан бери эр хотини билан отаси сабабли зиддиятга борадилар. Фақат отаси билан боғлиқ келишмовчиликни айтмаса, эр-хотин бир-бирларини севадилар, никоҳ мустаҳкамлаган ришталарини ўғил фарзандлари яна-да қаттиқроқ боғлаган, улар ниҳоятда баҳтиёр. Жуфтини отасини ҳурмат қилишга, унга рақиб кўзи билан қарамасликка кўп бор даъват этди. Аммо аёл эрининг отасини ҳурмат қилмас, у эса отасини деб хотинидан кечолмас, жуфтини жон қадар севар, аёл эрининг севгисини билгани учун ҳам: “Кечса отасидан кечар, мендан ҳеч қачон кечмайди”, деган ўйда қайнотасига очиқча ҳужум қиласди. Навбатдаги жанжалда хотини: “Бу ўйда ё отанг туради, ёки мен!” дея унга шарт қўйди. Ўғил ўйлай-ўйлай ўзича бу муаммога ечим топгандек бўлди.

Отаси ёшлигига овчилик билан шуғулланар, овга чиққан пайтлари баъзан 4-5 кунлаб тоғда қолиб кетарди. Ўша кезлари тоғ тагида кичкинагина кулба ростлаб, овга чиққан маҳаллари тунаш учун заруратга бошпана қиласди. Ўғил топган ечим - отасини ўша тоғ тагидаги кулбага олиб бориб қўйиш бўлди. “Ҳафтада бир хабар олиб турман, отам у ерда келинининг иддаоларидан халос, хотиржам яшайди”, деб ўз-ўзига таскин берди. Отаси учун зарур ашёларни ҳозирлади. Сўнг ётока бир тутам бўлиб ётган отасини кўтариб, машинага ётқизди. Йўлга отланаётган маҳали етти яшар ўғли ҳам машинага чиқиб, “Мен ҳам сизлар билан

бораман", деб туриб олди. У иложсиз ўғлиниң авж палласи бўлганинди. Қаҳратон қишининг авж даҳшатли совуқ, изғирин этни жунжиктийни хаёлига келтирмай, кетиши олдидан ўғил килди, ўпди. Узр сўраганда, хидлади. Икковларини англамас, ҳозир бобосидан сўраганда, хидлади. Икковларини ўғлиниң қўлидан туттаганда, ҳозир бор қарадан сўнг тоғдаги кулбага етиб келдилар. Бу синг, отажон. Шундай пушаймонлик ва чораба жуда хароба ва исқирт ҳолатда эди. Кулбарни ташлаб келмаганига бир неча замонлар бўлганди, йўлга чиққанлари келган ашёларни жойлаштириб, энг охирида севган хотинимни сини тушириб, совуқ кулбага ҳозирлаган ётоғи сон қилганим етмайтди. У виждонини ўртаётган ҳиссиётлардаги ҳам қурбон қилдим уятли юзини яширишга жой изларди. "Бу ерда роз тинган болакай роз қолсалар, кейинги йили олиб кетаман, хотини - Дадажон, сиз ҳам қуилиб қолар. Балки тоғ ҳавоси ёқиб, отега олиб келамани соғайиб, оёққа туриб кетар", деган ўйлар билди. Бу савол қулоғи ўзини овутишга уринар, аммо виждони бу тасктушди. Осмон бошну юпанчининг бўйнига пичоқ тортгулик бўлзимистон бўлди. Шаазобларди. Дунё бошига ағанагандек озурда бўлди буриб, бояги кулбаги. Отани ўртаётган азоб-да ўғилницидан кам эмасда заҳоти чопиб бори Зурриёти, боқиб, тарбиялаб, ўқитиб, элга қўши - Отажон, мен уйли-жойли қилган фарзанди томонидан кимсанчиринг! Кўр экан тоғ бағридаги кулбага бадарға қилинган отанинг - дея отасининг изтироблари томчиларга айланиб, кўзларидан тоди ёш болаларда шиб кетди. Оталик ғурури оғриб, юрак-бағри ёна роздан сўнг кўз ётган ота азобли туйғуларини билинтирмасликка ҳозир кўзини силаб шаракат қилса-да, юз-кўзидағи сўник ифода уни "соғар" эди. Болакай эса юз бераетган ҳеч бир воқеан! Мен отамни тоғ

жаннатда кутаман
англамас, ҳозир бобосидан айрилиши мумкинлиги-
ни хаёлига келтирмай, кулба атрофида сайр этарди.

Кетиш олдидан ўғил отасининг қўлини тавоф
қилди, ўпди. Узр сўрагандек отасини бағрига бос-
ди, ҳидлади. Икковлари ҳам ўзларини тута олмади-
лар ва хўрсиниб-хўрсиниб йиғладилар. Кичкитой
ўғлининг қўлидан тутиб, кулбадан чиқар экан ота-
сига яна бир бор қаради. Нигоҳларида: "Мени кечи-
ринг, отажон. Шундай қилишга мажбурман", деган
пушаймонлик ваchorasizlik акс этганди.

Йўлга чиққанларида болакай: "Нега бобомни
совуқ ерга ташлаб кетяпмиз?" дея йиғилай бошлади.
У ўғилчасига нима дейишни, бу қилмишини қандай
изоҳлашни билмасди. "Онанг шуни истади, мен эса
севган хотинимнинг оёқлари остига ғуруримни як-
сон қилганим етмагандай, фарзандлик бурчимни
ҳам қурбон қилдим", дейёлмасди. Йиғлай-йиғлай би-
роз тинган болакай отасидан сўради:

- Дадажон, сиз ҳам қариганингизда мен сизни шу
ерга олиб келаманми?..

Бу савол қулоғига кирмади, гурзи бўлиб бошига
тушди. Осмон бошига қулагандай дарду дунёси зим-
зимистон бўлди. Шиддат билан машинани орқагага
буриб, бояги кулба томон юрди. Машинадан тушган
заҳоти чопиб бориб отасини маҳкам бағрига босди ва:

- Отажон, мени кечириңг! Нонқўрлигимни ке-
чириңг! Кўр эканман, нодон ўғлингизни кечириңг,
- дея отасининг пойига бош урди. Икковлашиб худ-
ди ёш болалардай овоз чиқаришиб йиғладилар. Би-
роздание сўнг кўзёши тинган кекса ота ўғлининг юз-
кўзини силаб шундай деди:

- Тез орқанга қайтишингни билардим, ўғлим
Мен отамни тоғ бағридаги кулбага опкелиб ташла-

магандим, сен ҳам бундай қилолмаслигини билардим.
бу ерларга қўйиб кетмаслигини билардим.
Дунё чархпалаги шу тарзда айланаверади
ота-онангизга қилган муносабатингиз эрга-
зандларингиздан сизга қайтарилади.

Кўринишидан бада
турган кекса одам, б
йигитнинг титраб-ка
йигит эса шу аҳвол

ОҚИБАТ РИШТАСИНИ УЗГАН ТИКУВЧИ

Ёш йигит қўли гул тикувчи эди. Бисотида 'Эссиз, шундай йи-
тикиш машинаси ва бир кичкина дўконидан бошам экан, пальтомни
нарса йўқ эди. Эрта тонгдан яrim тунга қадар, хоҳляяпти, шекил
зан тунни тонга улаб ишласа-да жуда оз пул топти. Йигит пальтон
ди. Бир изғирин қиши кечаси, дўконни ёпиб ишфатли мўйна б
уйига қайтаётиб, электр печкани ўчиришни трашиқли қилиб
тиб қолдиради. Бу фаромушлик фалокат келтишди ва:
ёнғин оқибатида кичик дўкони куйиб кул бўлди. - Бу аёзли күн
Энди на иши бор, на-да пули бор эди. Уззуқун иштасанг пальто
лар, иш топарди. Ҳаммоллик қилди, бозорда арди. - Йўқ, раҳмат
ҳайдади, аммо топган пули уйининг ижара ҳак. Мен шунчаки
ҳам етмасди. Охир-оқибат уй эгасининг ҳам латоси жуда қа-
ри тошиб, кичик чамадони билан йигитни кўйлагандим.
чиқариб қўйди. Қишининг қор-қировли, кўздаги Кекса тадби-
қотиб музлаб қоладиган кунларида йигитнинг солди. Чунки
ёбондан бошқа борадиган ери йўқ эди. Бир кунда тикт-
эрталабдан кечгача иш қидиравериб оёқларнига ярашиб
дармон қолмади. Очлик ва совуқдан ҳолдан тойла. - Ўзинг
йўл четида ўтириб қолганди, олдига сўнгги русчарсаларга
даги автомобиль келиб тўхтади. Тезда машинадан сўради
тушиб, орқа эшикни очмоқчи бўлган ҳайдовчи. - Мен ти-
тўхтатишга уринди йигит:

- Кўяверинг, ўз ҳолимга қўйинг мени. Бир ами йўлда
лаб хиёбонга етиб олсан бўлди, ҳеч кимга зарарта машини
казмайман. Мен ўғри эмасман, кўйворинглар меноғдам.

Кўринишидан бадавлат тадбиркорлиги кўриниб турган кекса одам, бир неча одим юриб тикувчи йигитнинг титраб-қақшаётганини кўрди. Тикувчи йигит эса шу аҳволида ҳам тадбиркорнинг устидаги пальтосига диққат билан қаради. Кўнгли бузилиб, тикувчига раҳми келган тадбиркор киши: "Эссиз, шундай йигит-а, бунга қандай ёрдам берсам экан, пальтомни ечиб берсаммикан? Исинишни хоҳлаяпти, шекилли?" дея ўйланди. Аммо тикувчи йигит пальтонинг иссиқлигини эмас, қалин ва сифатли мўйна бўлса-да, кишининг қоматига мос, ярашиқли қилиб тикилмаганини ўйлаётганди.

Кекса тадбиркор тикувчи йигитнинг ёнига яқинлашди ва:

- Бу аёзли кунда хиёбонда нима қиласан, ўғлим? Истасанг пальтомни сенга бераман, – деди.
- Йўқ, раҳмат, – деди тикувчи йигит унга жавобан.
- Мен шунчаки пальтоингиз сизга ярашмаганини, матоси жуда қалин ва сизни семиз кўрсатаётганини ўйлагандим.

Кекса тадбиркор бу жавобдан хийла ҳайрон қолди. Чунки у эгнидаги пальтони жуда қиммат нархда тикирганди, гарчанд тикувчиси пальто унга ярашиб турганини айтган бўлса-да, бу пальто да ўзини нокулай ҳис этарди.

– Ўзинг совуқдан титраб турибсан-ку, бундай нарсаларга эътибор беришингни қара? – ҳайрат билан сўради тадбиркор киши.

– Мен тикувчиман, – деди йигит.

– Қани бўл, машинага чиқ, кимлигингни, ҳаётингни йўлда гапириб берарсан, – дея тикувчи йигитга зарар ега машинага чиқишига ёрдам берди ишбилармонлар мен одам.

рилиш ясади. Касб-корли, хунари билан одамниг ҳаётгидаги нафи тегадиган йигитнинг уйсиз, ишсиз кариш эшишиб раҳми келган савобталаб ишбилармон йигитга дўкон очиши ва илгаригидек хун ишга солиши учун етарли миқдорда маблар. Тикувчи йигит ишбилармон одамга бошдан кийим тикиб берди ва натижада тадбиркор мон одам ҳақида ўустма-уст келаверди. Тикувчи ишини соғинга кета бошлади. Аммо кутилмаг бунинг устига шухрати кундан-кун ортиб бор бўлди. Жуда кат гани ғайратини ошириб бор вужуди билан яраб турган ти шўнғиб кетди. Кекса тадбиркорнинг моддий қолди. Уят ва хижола чилик дўкони ҳашаматли модалар уйига айланниг хузурига б Энди тикувчи йигит машҳур ишбилармон киң сўрашга жазм эт айланди ва модалар уйига тажрибали тикувчи қаттиқ дили ни ишга жалб этди. Энди у ўзига хос номда либо қабул қилди ва ишлаб чиқариш ҳаракатида эди.

Бир куни тикувчи йигитнинг шу даражага экан. У ўрмонд шишига ёрдам берган қария тадбиркор унинг сиб сотиб, шу ратига келганди. Бу пайтда ишбилармон тикувчи Бир куни ўти фойдали ҳамкорлик юзасидан хорижга кетаётгашва олов бутун самолётга чиқишига жуда оз фурсат бор эди. Уди. Энди у то бироз суҳбат курганларидан сўнг, бирдан қария тиши бермасли биркорнинг аҳволи оғирлашди. Юрак хуружи туни йиғиштир ўзидан кетиб қолди. Шу заҳоти "Тез ёрдам" маънди. Бир пайт ёғнаси чақириб, кекса ишбилармонни касалхоннингдир ўзи жўнатган тадбиркор тикувчи эса фойдали ишкўтариб қар кўлдан чиқармаслик учун аэропортга қараб жўнаунга: "Аҳвол

Кекса ишбилармон юраги хуружини енгиб, ўз қилсан қил келди, узоқ вақт касалхонада ётишига тўғри кел гўзал қўши У касалхонада шифтга термилиб ётар экан, тикув жуда кўп пу

йигитнинг йўқлаб келишини ҳеч бўлмаса телефон орқали ҳол-аҳвол сўрашини кутарди. Аммо жуда кўп пул топиш мақсадида у ёқдан-бу ёққа чопаётган ва ишга шўнғиб кетган тикувчи, бир пайтлари хиёбонда совуқ ва очликдан ўлиб кетиши мумкин бўлган пайтда Аллоҳ жўнатган нажоткор ишбилармон одам ҳақида ўйламасди.

Аммо кутилмаганда тикувчининг ишлари орқага кета бошлади. Фабрикаларини ёпишга мажбур бўлди. Жуда катта қарзга ботди. Тирикчилигига яраб турган тикувчилик дўконини зўрға сақлаб қолди.

Уят ва хижолатда қийналиб кекса ишбилармоннинг ҳузурига борди ва ундан қаерда хато қилганин сўрашга жазм этди. Тикувчининг кўрнамаклигидан қаттиқ дили оғриган кекса ишбилармон уни қабул қилди ва саволига жавоб олгач тезда кўзига кўринмаслигини уқтириди. Қария ишбилармон деди:

- Бир замонлар камбағал бир ўтинчи бўлган экан. У ўрмондаги бир кулбада яшар ва ўтин кесиб сотиб, шу билан тиркчилигини ўтказар эди. Бир куни ўтинчининг кулбасидан ёнгин чиқиби ва олов бутун ўрмоннинг кулини кўкка совурибди. Энди у томонларда бирор киши унга ишониб иш бермаслигини билган ўтинчи, халта-хуржуни йиғишириб, эшагини минади-да йўлга тушади. Бир пайт ёғочларнинг орасидан юриб ўтаркан, кимнингдир ўзига гапираётганини эшитибди. Бошини кўтариб қараса гапираётган булбул экан. Булбул унга: “Аҳволингга жуда ачиндим, сенга бир яхшилик қилсан қилибман. Эшагинг ҳанграш ўрнига, жуда гўзал қўшиқлар айтади. Сен эса уни куйлатиб қўйиб жуда кўп пул топасан, бойиб кетасан”, дебди.

Хақиқатдан ҳам эшак бир-биридан чиройла
күшиқлар айта бошлабди. Ўтинчи шаҳарма шаҳар
қишлоқма қишлоқ кезиб эшагига күшиқ куйла
тар, уларнинг овозасини эшитган киши борки
довругини яна-да достон қиласмиш. Ўтинчи
унинг күшиқчи эшаги бутун ўлкагамашхур бўлибди
Бир куни одамларга эшагининг қўшиғини эшитти
риб пул ишлашга кетаётган йоғини, булбулнинг ёр
дам сўраган овозини эшитди. Бир мушук булбулни
еб кўйиш учун тутиб олган экан. Уни қутқармокчи
бўлибди-ю, бирдан эсига одамлар эшагининг то
мошасини кутаётгани тушибди. Бир булбулни де
шунча пулдан қуруқ қолишни истамай, эшаги
га қамчи босиб одамлар тўпланган ерга чопибди
Томоша бошлангач йоғинининг эшаги ҳар галги
дек күшиқ куйлаш ўрнига оддий эшакка хос овоз
чиқариб ҳанграбди. Ўзларини алдаганликда айблаб
йоғини боплаб калтаклаган томошага келганлар
қўлидан аранг қочиб қутулибди. Ўтинчининг кир
босган ақли ўша онда тиниқлашиб, булбул ўлган
ваҳоти сеҳр кучи ҳам йўқолганини англаиди.

Мен ҳам сенинг булбулинг эдим, – дея давом
тибди кекса иш билармон. – Сен мени ўлдирдинг ва
унинг учун ҳам сеҳр кучини йўқотди. Яъни менга
қибатсизлик қилдинг, кўрнамакликнинг жавоби
са ўша неъматларга муҳтоҷ бўлишдир. Ҳа, афсуски
ен гўзал кийимлар тикдингу, дўстлик, меҳр-оқибат
яхшиликка муносиблик ришталарини уздинг.
Тикувчи хўнграб йиғлаб юборди. Унинг ортиқ
ур сўз дейишга-да ҳоли қолмаганди.

Покистонлик доктор
хизматлари учун эъз
такдирланиш учун ҳа
қилинди. Самолётга
Парвоз чоғида осм
лётда техник носозли
атрофга яқин кенгли
ри самолётни тузати
уни тузатиб учиш
ўтишини, самолёт
тиб йўловчиларни
“Ахир мен 16 соат
кечикяпман!” деб
бўлган шаҳари беш
шина тўхтатиб етди
Доктор жаҳл билди
шу қадар шиддат
бўлиб сув оқар, 1
бир кулбанинг э
аёл чиқди. Доктор

– Илтимос, м
қўнғироқ қилинди
Аёл табассу
– Кўрмаяпса
да на телефон
кир, кийимла
ич. Сўнгра ўз
қадарлигини
Доктор Ҳамид
бўйсуниб иш

ОНАНИНГ ДУОСИ

Покистонлик доктор Хусайн шарафли меҳнат ва хизматлари учун эътирофга муносиб топилди ва тақдирланиш учун халқаро конференцияга таклиф қилинди. Самолётга чиқди.

Парвоз чоғида осмонда чақин чақнагани учун самолётда техник носозлик кузатилди ва зудлик билан ўша атрофга яқин кенгликка қўндирилди. Экипаж аъзолари самолётни тузатиш учун маҳсус гуруҳ етиб келиб, уни тузатиб учишга шай қилгунича орадан 16 соат ўтишини, самолёт 16 соатдан кейин қўзғалишини айтиб йўловчиларни огоҳлантиришиди. Доктор Хусайн: "Ахир мен 16 соат кута олмайман! Конференцияга кечикяпман!" деб безовталанди. Унга бориши керак бўлган шаҳари 6 соатлик йўл эканини, агар истаса машина тўхтатиб етиб олиши мумкинлигини айтишиди. Доктор жаҳл билан катта йўлга чиқди. Аммо ёмғир шу қадар шиддат билан ёғаёттандики, йўлларда ариқ бўлиб сув оқар, кўз-кўзга тушмас эди. У йўл четидаги бир кулбанинг эшигини қоқди. Ичкаридан кекса ёшли аёл чиқди. Доктор шошилган кўйи ундан:

— Илтимос, менга телефон беринг, зудлик билан қўнғироқ қилишим керак! — деди.

Аёл табассум билан:

— Кўрмаяпсанми, ўғлим, аҳволимизни? Бу ерларда на телефон бор, на электр. Ундан кўра, кел, уйга кир, кийимларингни қурит. Бирор нима еб ол, чой ич. Сўнгра ўзинг тушунасан, бизнинг ҳаётимиз не қадарлигини, — деб жавоб берди.

Доктор Хусайн ихтиёrsиз равишда кекса аёлга бўйсуниб ичкарига кирди. Олдига қўйилган одми-

гина таомдан еди, чой ичиб, исинди. Мезбон бурчакда ўтириб узун-узун дуолар ўқиб, фотиҳа тортди. Доктор атрофни кузатар экан хона тўридаги бешик ва ундан ҳаракатсиз нимжонгина гўдакка тушди. Аёл дуосидан бўлиб, фотиҳа ўқигач доктор Хусайн унга юзлан

- Бу чақалоқ кимнинг боласи, онажон? Тинч ми, нега кўзингизда ёш билан узоқ дуо қилдингиз? Тинч

- Бу гўдак ҳам онасидан, ҳам отасидан, ҳам қолган неварам бўлади. Оғир хасталикка йўлини Кўрсатмаган табибу шифокорим қолмади. Ҳеч бир чорасини тополмади. Доктор Хусайн деган олиши шифокор бор экан, неварамни фақат ўша даво экан. Аммо у докторни қаердан топаман, унга олиши бориш учун пулни қаердан оламан, билмайман. Нинг учун ҳар куни Аллоҳдан ёлвориб, неварам доктор Хусайн кўригига олиб бориш учун мебориши имкон беришини сўрайман. Ҳозир ҳам шу истаги Катта одам бўлни айтиб, Яратганга ёлвордим, ўғлим... - деди кейин фахрланиб аёл. Доктор Хусайн онахоннинг гапларини эшиштириб юборди ва уни елкасидан қучиб деди:

- Ўрнингиздан туринг, онажон, Аллоҳга шукро келтиринг! У сизнинг дуоларингизни ижобат қилиб, Илтижоларингиз осмонда чақин чақнатиб учоқ бўлишига сабаб бўлди, ёмғир ёғдириб атрофни зимиштон қилди ва мени сизнинг эшигингизга бошлади. Мен дуоларингизда сўраган доктор Хусайн бўламан!

Чин ихлос ва ишонч билан дуо қилинса, албаттуниятлар ижобат бўлади. Ҳақ юз бериши муҳаккак воқеани кўнгилга солади. Шунинг учун дуо қилинган, эзгуликни орзу қилишдан, мушкуларинг осон бўлиб, йўлингиз ёруғ бўлишини астойдилни қилишдан тўхтаманг!

Хожасидан айриш қолган ёлғиз ўғлини гайтириди. Тиш-тирди, фарзандини бириди. Онанинг орзуси ўқиб, эл-юрга фошиши эди. Бу орзуммасини сабр бўла

Тунларни аналан ўтказарди Утаклифи билан ўғлини бегоналди. Одамларнинг кеч нарсага зори имкон беришини сўрайман. Ҳозир ҳам шу истаги Катта одам бўлни айтиб, Яратганга ёлвордим, ўғлим... - деди кейин фахрланиб аёл. Доктор Хусайн онахоннинг гапларини эшиштириб юборди ва уни елкасидан қучиб деди:

Орзу астоди йўллар ҳам ётказади экан. Ният ҳам экан. Ниҳоят Мутахассисидорасида чиройли қилилар дауар уқубатлар гап-сўзи, нийшони ўхшайди. Инсон бўла

ОНАГА АТАЛГАН МУКОФОТ

Хожасидан айрилганидан сўнг, ундан ёдгор қолган ёлғиз ўғлини, кипригида асраб-авайлаб улғайтирди. Тиш-тирноғи билан меҳнат қилди, ишлади, фарзандини бирордан кам қилмасликка тиришиди. Онанинг орзуси – ўғли улғайиб катта ўқишиларда ўқиб, эл-юртга фойдаси тегадиган инсон бўлиб етишиши эди. Бу орзу йўлида неки қийинчилик келса, ҳаммасини сабр билан енгишга ҳаракат қилди.

Тунларни ана шу орзунинг ширин хаёллари билан ўтказарди у. Ёш эди, гўзал эди. Унга уйланиш таклифи билан оғиз согланларни кескин рад этди; ўғлини бегоналар остонасида ўкситишни истамади. Одамларнинг кирини ювди, уйини тозалади, ўғлини ҳеч нарсага зориқтирмади. “Ўғлим, албатта ўқииди. Катта одам бўлади, обрўли инсон бўлди. Мен у билан фахрланиб, умримнинг охиригача ўғлим билан яшайман”, деган орзулар билан ўтарди кунлари. Бу орзу-умидлар шамоли йилларни қувалаштирди.

Орзу астойдил қилинса, унга эришиладиган йўллар ҳам ёришиб бораверар экан. Ниятда гап кўп экан. Ният хайрли бўлса, оқибат ҳам бохайр бўлар экан. Ниҳоят ўғли Хукуқ олий ўкув юртида ўқиди. Мутахассислиги бўйича дипломини олиб, ҳокимлик идорасида маъсул лавозимга тайинланди. У ўғлини чиройли кийим-бош, бўйинбоғ таққанини кўриб, йиллар давомида чеккан заҳматлари, тортган азоб-уқубатларини буткул унутиб юборди. Ўғлининг гап-сўзи, қош-кўзи, бўй-басти раҳматли эрига жуда ўхшайди. “Отангга ўхшаган мард, ҳалол, бир сўзли инсон бўл, одамларга зулм қилма, виждонинг

қарши борма, ҳар ишда отангнинг изидан
Аммо умринг отангга ўхшамасин, умринг
ли, ризқинг бутун, мартабанг улуг бўлсин
дея ўғлининг биринчи иш куни дуолар бил
ишга кузатди. Ортидан сув сепиб, йўли
бўлишини тилади. Яқин ёндош хонадонларда
лаларга шириналар тарқатиб, ўғлининг то
тутгани яхшиликларга, шириналарга сарф
шини Аллоҳдан сўради.

Энди севинчидан еру кўкка сифмаётган она
орзуси ўғлининг баҳти томон бўйлади. Ажабо
зулар ҳам серфарзанд бўлар экан-да. Бир пайт
ўғлининг катта ўқишлиарда ўқишини, ишга хиз
машинасида боришини орзу қилиб Аллоҳга ёл
парди. Энди муҳаббатидан қолган ёлғиз ёғор
га муносиб қайлик учрашини сўраб туну кун
илтижода тинмайди. Аллоҳнинг фазлу марҳам
бехисоб экан - худди ўзи истаганидай ўғлига мун
сиб қиз топилди. Гўзал, келишган, ёш ва бадав
обрў-эътиборли оиланинг фарзанди. Она келин
ка танлаган қизининг зоҳирий гўзаллигига мафт
унинг ички олами, маънавий дунёсидан бехаб
эди. Хурсанд эди у, яна ширин хаёлларга эш бўл қилган она
ўзининг келинлик дамларини эсларди. Сўнг хаёл бу қиз? Дема
ларни йиғишириб ўғлининг тўйини катта қилда! Оҳ жағ
ўтказишни, овозаси бир қанча пайт одамларни
қилишини орзу қиласди. Тўй арафасида ўғли ян
уй сотиб олди. Кўзларидан севинч ёшлари ти
май, она янги уйнинг қайси хонасида ўзи яшаш
ни, қайси хонасида невараларини ўйнатишни ор
қилиб шошарди.

Никоҳ кунига бир ой қолган эди. Куёв бўлмиш
қайлиги билан бирга уй чишишни сабаби

хона ашёлари сотиб олиб, уй безатиш билан овора эдилар. Бир куни жиҳозларни жойлаштираётганларида куёв бўлмишдан сўради:

– Жаҳон, уй жуда чиройли бўлди. Мамнунман. Лекин ахлат идишини қайга кўямиз?

– Ҳайҳотдай уйда ахлат идишини кўядиган жой тополмадингми? – Йигит ҳайратланиб сўради. – Ошхона пештахтасининг тагига кўй.

– Йўқ, у ерга қўйиб бўлмайди.

– Унда айвонга кўй! – Йигит шугина нарса учун майдалашаётган қайлиғидан жаҳли чиқиб қаттиқ оҳангда гапириб юборди.

– У ерга ҳам қўйишнинг иложи йўқ-да! – Қиз ҳам оҳангни дағаллаштирди.

– Ё, тавба, бир ахлат идишини кўядиган жой тополмай муаммо қиляпсанми?!

– Уни айтмаяпман, Жаҳон, – истехゾ билан кулди қиз. – Онангни айтяпман, онангни!..

Қизнинг оғзидан чиққан жумлалар йигитнинг дилига наштардай ботиб, миясини ўқдай тешиб ўтди. Бутун борлиғини унга бағишилаган, унинг келажаги учун бирорларнинг хизматини, меҳнатини қилган онасини ахлат идиши ўрнида кўряптими бу қиз? Демак, бу уйнинг ахлат идиши онаси эканда! Оҳ жафокаш, заҳматкаш аёл, оҳ дилпора, фидойи она! У онасини жон қадар яхши кўради, шу пайтгача дунёдаги жамики эзгуликларни фақат онасига раво кўриб яшади. “Онамнинг олдида умр бод қарздорман, то тирикман, хизматидан бўйин товламайман”, деб астойдил ўзига уқтиради. Умр йўлдошликка танлаган қиз эса онасини “ахлат идиши” деяпти. Бу қандай ноҳақлик? Бу қиз била қандай қилиб ҳаёт йўлида давом этади?..

Қизга ортиқ бир сүз демади. Уй ишларини келинген
лаб, онасининг олдига борди. Бўлғуси келинген
ношойиста феъл-аворидан бехабар она, келинген
билан ўғлини роса дуо қилиб, алқади. Ўгил оны
га уйда бўлиб ўтган гапларни айтмай, сирти кун
ичи йиғлаб жим юрди. Ниҳоят тўй куни ҳам
ди. Аъло даражада тараддуд кўрилган, тўй улон
ри шоҳона безатилган. Ёшу қари гўзал ва бахти
жуфтликнинг хайрли кунида ҳамроҳ бўлишни
таб, никоҳни қайд этиш маҳкамасига тўплани
Мудир келиндан сўради:

- Қизим, Аҳмад ўғли Жаҳонни завжаликка қабул
қиласанми?

- Ҳа! - қизнинг жавоби жўшқин ва қувноқ чиқи

- Яхши. Ўғлим, сен Зайнаб қизи Зелиҳани завжаликка қабул қиласанми?

- Йўқ! - куёвнинг жавоби кескин ва қатъчиқиди. - Қабул қилмайман! - Бу овоз маҳкамани оёққа турғизди. Кимдир ҳайрат, кимдир ғазаб билан Жаҳонга тикиларди. Мудир ҳам бундай ҳолат биринчи марта тушаётгани сабабли, ҳайрон қолд. Сўнг ўзини ўнглаб сўради:

- Шу пайтгача қаерда эдинг? Тўй кунигача ўйла бир қарорга келсанг бўлмасмиди?

- Жанобим, мени афв этасиз. Ҳозир бунинг боиси ни эшитасиз. Мен жуда кичкиналигимда отам вағо этиб, онамнинг қўлида қолдим. Онам кўча-кўйи одамларнинг юмушини бажариб, қора меҳнатда бўйин товламай мени бокди, ўстирди, тарбиялади. Ўзи емаган егуликларни едирди, ўзи киймаган кийимларни кийдирди. Катта одам бўлишимни обрўли ўқишларда ўқиб,офисда ишлашимни исгади. Ўқитди, касбли-корли қилди. "Келин оламан

ўғлимни жуфт қилиб биғди, тўй бошлади. Мисбосида ўзига ҳайрат кизга бармогини никтада онамдан бошқа азодам ўрнида кўрмаган қизнинг кераги ўтганим бўлсин! - ўсини бағрига босдилан тикилдилар. Йиғлини қадрлайдига қилиб қолдилар. Йиғлиб, елкасидан кулетди.

Бир ахволда кўтаролмай қолошиқ муддат ўткурмади.

ПИ
Отам ўқитни жуда яхши пинҳона, ҳеч билан боғли неча йилла булоқ ёнид товуши кутомонга кубириди. бири йиғлибидан мол

үғлимни жуфт қилиб бахтини кўраман", деб сарпо йиғди, тўй бошлади. Мана бу қиз эса - у келин ли-босида ўзига ҳайрат ва кўзёш билан қараб турган кизга бармоғини ниқтади, - онамни, мана шу жафо-каш онагинамни "ахлат идиши" деди. Бу ёруғ дунё-да онамдан бошқа азиз инсоним йўқ. Менга онамни одам ўрнида кўрмай, ахлат идишига менгзайди-ган қизнинг кераги йўқ. Ундан кўра бу дунёда тоқ ўтганим бўлсин! - ўғил шундай дея, йиғлаганча она-сини бағрига босди. Йиғилганлар қизга нафрат би-лан тикилдилар. Йигитни эса: "Ўзига муносиб, она-сини қадрлайдиган жуфт тақдир қилсан", дея дуо қилиб қолдилар. Йигит онасининг кўзёшларини ар-тиб, елкасидан қучиб етаклаганча маҳкамдан чиқиб кетди.

Бир аҳволда қолган қиз шармандалиқдан бош кўтаролмай қолди. Мана орадан йигирма йилдан ошиқ муддат ўтди, аммо ўша қиз ҳалигача турмуш қурмади.

ПИНҲОНА ЯХШИЛИКНИНГ ОШКОРА ҲАЛОВАТИ

Отам ўқитувчи эди. Ўқувчилариға ёрдам беришни жуда яхши кўрар эди. Аммо отам яхшиликни пинҳона, ҳеч кимга билдиримай қиласарди. Сизга отам билан боғлиқ бир ҳодисани гапириб бераман. Бир неча йиллар аввал мактаб боғини кезиб юриб отам булоқ ёнидаги дараҳтлар орасидан келаётган йифи товуши қулоғига чалинибди. Секин овоз келаётган томонга юрса, ўзининг синфидағи ўқувчилардан бири йиғлаб ўтирган экан. Ўқувчининг афт-анго-ридан моддий аҳволи ҳаминқадарроқ оила фарзан-

ди экани сезилиб турган экан. Отам боланинг яқинига бориб:

- Нима бўлди, ўғлим, тинчликми? Нега ишсан? - дея сўрабди.

- Ўртоқларим ўйнаяптилар. Кўлим мажруҳ гани учун мени ўйинларига қўшмаяптилар, жавоб берибди ўқувчи йиғламсираб.

- Қани, мен билан юр-чи, - деб отам боланинг клаб уни ўйинларига қўшмаётган ўртоқларига юради. Отам болаларга бу ишлари яхши эмаслини, қўли ногирон ўртоқларининг ўрнида улар бўлиб қолиши мумкинлигини, ҳар бир одамни ўзига хос бир кемтиклиги бўлишини айтиб, жўнатди. Ўғлинги кайни ўртоқларининг ўйинига қўшиб қўяди. Ўқитувчилар хонасига келиб, доктор оғайнинг кўнғироқ қилиб вазиятни англаади. Доктор жарроҳлик амалиёти йўли билан болакайни да лашини, муолажа харажатларининг бир қисмини ҳисобидан қоплашини айтади. Колган қисмини отамнинг ўзи тўлайдиган бўлибди. Боланинг оила билан бу ҳақида гаплашгани амакимни жўнатса кўрай-да...

Чунки отам ёрдамини ҳаммага кўз-кўз қилишни тамайди. Бола ўқитувчиси олдида ўзини қарзди мимни қолди ҳис қилиши мумкинлигини ўйлаб, бу ҳолатда жавобингизн четда туришни кўзлайди. Мактабдан боланинг манзилини олиб йўлга тушган амаким, манзил кўнғироқ қига келганида нохуш ҳолатга тушади. Уй жуда эслекларини ва кичкина кулбага монанд экан. Деворлари нутиб, болакраб, тўкилиб ётган уй эшигини чалибди. Уст-бош униқкан, йиртиқ-ямоқ кийимли бир аёл эшикни очибди. Амаким ундан бир қўли мажруҳ боласи бор йўқлигини сўраб, жавобдан ўзига керак хонадонг келганини билади ва аёлга:

- Мумкин бўлса, ичмухим масала сабабли жолатли алпозда амаким ўйнинг ичкахароб ахволдалигини бир бурчагидан оширибди:

- Мени саховатни истаяпти у. билан даволашга харажатларни ўчишни замондада одам бор эканманлан амакимга ки

- Шу замондада одам бор эканманлан амакимга ки

- Ҳа, яхши ишни майлику-я

- Бўпти. У

мимни қолди

Бир-икки манзилини олиб йўлга тушган амаким, манзил кўнғироқ қига келганида нохуш ҳолатга тушади. Уй жуда эслекларини

уютиб, болакраб, тўкилиб ётган уй эшигини чалибди. Уст-бош Айни пайтдени сифатида э

чибди. Амаким ундан бир қўли мажруҳ боласи бор йўқлигини сўраб, жавобдан ўзига керак хонадонг дастурда: инсондан

- Мумкин бўлса, ичкарида гаплашсак. Сиз учун мухим масала сабабли келгандим, - дейди. Лёл хижолатли алпозда амакимни уйга таклиф қиласди. Амаким уйнинг ичкариси ташқарсидан ҳам баттар хароб аҳволдалигини кўриб, юраги орқага тортиб кетибди. Биргина хонадан иборат кулбанинг бир бурчагидан ошхона сифатида фойдаланааркан. Бошқа томони эса ётоқхона, меҳмонхона вазифасини бажаарар экан. Амаким истиҳола билан сўзга кирибди:

- Мени саховатпеша бир инсон сиз томонга жўнатди. Ўғлингизнинг соғайишига ёрдам беришни истаяпти у. Ўғлингизни жарроҳлик амалиёти билан даволашга рози бўлсангиз бўлди, барча сарф-харажатларни ўша инсоннинг ўзи қиласди.

- Шу замонда ҳам бундай яхшилик қиласдиган одам бор эканми? - Аёл ҳайрат ва ишончсизлик билан амакимга қарабди.

- Ҳа, яхши инсонлар бор, хоним. Сиз ишонинг...

- Майлику-я, фақат мен эримдан бир оғиз сўраб кўрай-да...

- Бўпти. Ундей бўлса мен сизга телефон рақами мимни қолдираман. Албатта менга қўнғироқ қилиб, жавобингизни айтасиз...

Бир-икки кундан сўнг боланинг оиласи амакимга манзил қўнғироқ қилиб, жарроҳлик амалиётига рози экан уда эски ликларини айтишади. Амалиёт муваффақиятли пари ну ўтиб, болакай дардан, маҳзунликдан халос бўлади. Айни пайтда ўша болакай номдор жарроҳ-доктор сифатида элда обрў қозонган.

Бир куни телевизорда намойиш қилинган бир дастурда: "Менинг жарроҳ бўлишимга сабаб бўлган инсондан миннатдорман. Агар шундай инсон бўл-

маганида ҳозир таниқли шифокор бўлолмасдим ҳозир бу дастурга машхур жарроҳ сифатида тақли қилинмаган бўлардим. Ўша инсон сабабли менинди ҳам ҳаётдаги ягона мақсадим инсонларга ёрдан қилиш, яхшилик қилиш бўлиб қолган. Ҳар йиғи уч-тўрт ёрдамга муҳтож bemорга ўз ҳисобимда bemиннат ёрдам қиласман, даволайман, жарроҳни амалиётини ўтказаман. Уларнинг миннатдорони қиёфаларидан шунақанги баҳт, ҳузур, хотиржаклик топаманки, бу туйғуларни миллардлаб долла туҳфа этолмайди!" деди. Ўша кезда отамнинг севинча ғуурдан кўзига ёш келганини кўриб, инсонларга яхшилик қилиш, эҳтиёжмандларга ёрдам қилиш нақадар улуғвор ва роҳатбахш амал эканига яна бинкарра ишонч ҳосил қилдим.

СЕНИ ШУНДАЙ СЕВДИМКИ...

Аёл ўттиз икки ёшда, жуда гўзал, турмуш ўртоғи ҳам кўркам эркақ, денгиз офицери эди. Бир неча оғаввал янглиш ташхис оқибатида операция амалиёти муввафқиятсиз якунланиб, гўзал аёл кўзларидан айрилган, буткул кўрмай қолган эди. Эри операциядан сўнг аччиқ ҳақиқатни эшлиб ўз-ўзига бир сўз берганди.

Кунлар ўтаверарди. Аёл кундан-кунга ўзини ёмон ҳис қиласар, жондан ортиқ севган эрига ўзини ортиқча юк деб ўйларди. Жуфтининг бунчалик сунутда қолгани, забун аҳволи эркакни қайғуга соларди. Тўсатдан ёдига рафиқасининг аввалги иши туштига қандай айтишни билмасди. Чунки аёл жуда маҳзун ва тушкун эди. Бутун журъатини тилига

тўплаб, оқшом ро билан бақирди:
- Мен қандай да ўзи ишга олиб қайтишини ишонишини айнигарчи кўзи о бажара олиши севарди, сўзи з Ҳар куни з ишдан сўнг ўшундай ўтар кувноқ бўли истарди. Ўзи учун охири оқшом жуфт - Энди иш Аёл шошайтди. Эри житишни иштурган бўл Аммо журт

Энди эрар, автобни кувала Бир кун - Сизга Аёл буламай, с - Чунцер кий

түплас, саңында түштүрдүн көзөндөн көрсөнде, аёл даңшат билан бакирди:

- Мен қандай ишлайман, ахир күрман-ку!

Эри унга ёрдам беришини айтди. Ҳар куни тонгда ўзи ишга олиб бориб қўйишини, кечқурун ишдан олиб қайтишини, яна аввалгидек ишлаб кетишига ишонишини айтди. Эркак аёлинин яхши биларди ва у гарчи кўзи ожиз бўлса-да, ишини аъло даражада бажара олишини биларди. Аёл умидсизлик билан эрининг таклифини қабул қилди. Чунки уни қаттиқ севарди, сўзи қайтиб, ранжиб қолишини истамасди.

Ҳар куни эрталаб жуфтини ишга ташлаб кўяр, ишдан сўнг ўзи олиб келарди фидойи эр. Кунлар шундай ўтарди. Аввалгидан анча аҳволи ўнгланиб, қувноқ бўлиб қолди аёл. Эри эса бундан ортигини истарди. Ўзига сўз берганди, ваъдасини бажариш учун охиригача ҳаракат қилиши керак эди. Бир оқшом жуфтига:

- Энди ишга ўзинг бориб қайтасан, - деди.

Аёл шошиб қолди. Асло бундай қилолмаслигини айтди. Эри гапида қатъий турганди, яна уни ранжитишни истамади. Буни ўзи ҳам астойдил хоҳлаб турган бўлса-да, бундай қила олишига ишонмасди. Аммо журъатини тўплади.

Энди эрталаблари аёл автобус бекатига ўзи борар, автобусда ишига бора оларди. Кунлар-кунларни қувалаб ўтар, ҳеч муаммо йўқ эди.

Бир куни автобусга чиқаётганида ҳайдовчи:

- Сизга ҳавасим келади, хонимафанди, - деди.

Аёл бу гап ўзигами бошқагами айтилганини англамай, секингина “Нега?” дея сўраганди, ҳайдовчи:

- Чунки ҳар куни эрталаб орtingиздан бир офицер кийимидағи ёш эркак автобусга чиқади ва йўл

бўйи сизга муҳаббат тўла нигоҳлари билан терни ганча келади. Автобусдан тушганингиздан яшил чироқ ёнганида йўлдан нарига ўтишингиз кузатиб туради ва сиз бинога кириб кетганингиз кейин ортингиздан ҳавода бўсалар юбориб, адоқ севги билан қўлларини силкиб қолади, – деди.

Аёлнинг кўнгил кўзи ёришиб, чехраси аввалинда гўзаллашиб кетди.

ТАХИР ТУҒИЛГАН КУН

Бир пуфлашда ҳамма шамларни ўчирди. Жажа упкасида ҳаво қолмагунча пуфлади. Қаҳрли шамдай, ғам билан яраланган жигар жароҳати дарди билан пуфлади. Изтироб шамолидай пуфлашда шамлар лаблар тирқишидан чиқмаган изтироб оғриғитоқат қилолмай сўндила. Шамлар ўчиб-ўчмасида боланинг кўнгил оғриқларидан қора туманла буруқсиди. Шамлар қора тутунга айланиб, болакага ҳамдард бўлганини завқдан қийқираётганлабилмадилар.

“Туғилган кунинг билан!” деган ёзуви тор устида беш дона шам тизилганди. Демак, беш ёш тўлганди. Бешинчи ёшига қадам қўйган эди ва жажигина юракчаси бор эди болакайнинг. Миттигина бўлишига қарамай юрагида оғир юк юкланганди. Ҳаммадан кўп севган кишисининг ҳасрати жо эди мурғак юракчасида.

Шамлар бир пуфлашда ўчиб, завқли қийқириқларга уланди. Ортидан олқишлиар янгради. Табрик овозлари аралашиб кетди. “Туғилган кунинг билан!”, “Таваллуд топган кунинг муборак бўлсин!” дея лўппи юзчаларидан ўпдилар. Ҳамма

шод-хуррам эди. Мехвич табассумидан татимасди бу кувон тушган япрокдай мақуда бир одамни учун ҳаммадан азимхери ва табриги йада улашиш өтказишини кин бу болакай ўтируқ “Рахмат” бўлмай бурчакка. Ҳамма қўлид ҳаракат қиласида лакай завқланни сўник алпозда махмонлар уни уники эди. Аммо меҳмондорчилар Болалар ўйналини зали ичимлини суҳбатларга бир бурчакда бир йўқлигидан з

Мехмондорчи Фақат бир бўлмаганди. Менни ва опаси қонгуртириди. Болаламли ёшли робларига

шод-хуррам эди. Мөхмона мезбонларнинг юзи севинч табассумидан нурли эди. Фақат болакайга татимасди бу қувонч. Кутловчиларга шохдан янги тушган япроқдай маъюс ва сўник юзини тутарди. Мөхмонлар қутлайдилар, ўпадилар, олқишлийдилар, кувнайдилар. Бу табриклар ва кучиб-суйишлар орасида бир одамнинг меҳри етишмаяпти. Болакай учун ҳаммадан азиз ва қадрли бўлган инсоннинг меҳри ва табриги йўқ бу қутламаларда.

Ҳадя улашиш бошланди. Туғилган куни совғаларини қабул қилиш бола учун энг хуш дамлар. Лекин бу болакай ўзига тухфа этилаётган ҳадяларни қуруқ “Раҳмат” билан қабул қиласар, ўрамларни очмай бир бурчакка ирғитиб қўя қоларди.

Ҳамма қўлидан келганча уни қувонтиришга ҳаракат қиласарди. Барча ҳаракатларга қарамай, болакай завқланмас, қувонмасди. Шунчаки совук-сўник алпозда мөхмондорчиликни томоша қиласарди. Мөхмонлар унинг учун келгандилар. Туғилган кун уники эди. Аммо минг афсуски, энг ғамгин ва бу мөхмондорчиликни хушламаётган ҳам бир у эди. Болалар ўйнар, торт ва шириналардан татиб, мазали ичимликлар ичардилар. Катталар ҳам ўзаро суҳбатларга берилиб кетдилар. Болакай эса бир бурчакда бир инсоннинг туғилган кун тадбирида йўқлигидан эзилиб ўтиради.

Мөхмондорчилик тугади. Дастурхон бўшаб қолди. Фақат бир бурчакдаги идишларга ҳеч ким қўл узатмаганди. Мөхмонлар қайтдилар. Уйда онаси, бувиси ва опаси қолди. Опаси телевизор томоша қилишга ўтиреди. Болакай хонасига кирди. Кўзларида аччик аламли ёшлар яширин эди. Хонасига кирди-ю, изтиробларига таслим бўлиб хўрсиниб-хўрсиниб йиғлай

Түфилган кунини дадаси ичга
нима бўларди-я?.. „Дадажоним! Хозир
деган ўйидан кўнгли ўртаниб бадтар
киларди.

Шу пайт дадаси телефонининг суратларни
моша килаётганди. Ягона ўглининг суратларни
тўртинчи түфилган кунидаги суратларни
килар, соғинч қайғусидан ўрганарди. Оғанинчи
даги телефон титрар, экран ойнасида ёш томон
ри оққанди.

“ТУШЛАРИМГА КИРИНГ, ОНАЖОН..”

Ўн ёшлардаги кизалок мактаб формаси
тутмаларини шоша-пиша қадаркан, кўркъ^и
шиб кетган кўзларини ишқалаганча ташқар
учун йўлда кокилиб йикилиб тушди. Кейинги
ларда сурункасига кеч уйғоняпти. Уйкучилик
биринчи дарсга етиб боришига улгурумаяпти.
Чиккани учун ўқитувчисининг жазосидан хам
унга ёлғон гапиришдан чарчади кизалок. Бу саф
кандаи баҳона ўйласин эди? Ухлаб қолганини
чиқади. Онажонисига ҳар кандай ҳолатда хам жаҳ
качон, хеч кимга ёлғон сўзламайман, дея сўз бер
канди. Дарста кечиккан кунлари ўқитувчисини
бериш учун тўқиган ёлғонлари орта чоррасизлар
ча бекинади. Мактаб дарвозасига яқинлашганид
раганча

кандай олиб, кўлига олиб,
кин такилат кирган
рига кирган
шивир кориш
ларининг ай
килар, айри
килишарди.
Эди, ўқитув
кулгу овоз
титратди:

– Тўхта!
ришдан, же
рикмадин
оёқда тур.
ганингни

Ўқитув
кок ўртага
сом чизга
эгиб тур
мўйқала
бўлди. К

хижолат ва хавотирлан коп-кора терга ботди.
Пешонасидан, соч толаларидан тер томчилар,
калтираётган бармокчалари, афт-антори хаво-
тирил эканини бўртгиарди. Кирмизи ёноқлари,
кўзилари шишган, қадам ташлаётганида оёқлари
ўз-ўзидан тойиб кетаверарди. Кичик жуссаси зўрга
кўтараётган портфелининг оғирлигидан энкай-
иб синф хонасининг эшигига яқинлашди. Яна бир
марта ёқаси, уст-бошини тўғрилаган бўлди-да, се-
кин эшикдан ичкарига кулок солди. Ичкаридан ҳеч
кандай овоз эшитилмади. Портфелини оркасидан
кўлига олиб, кичик кўлчалири билан эшикни се-
кин такиллатди-да, хуррак қадамлар билан ичка-
рига кирганди, синфдаги жимжитлики шивир-
шивир коришик кулги овозлари бузди. Синфдош-
ларининг айримлари кечиккани учун унга жаҳл
килар, айримлари истехзо билан кулиб масхара
килишарди. Қизалок партасига бориб ўтирмокчи
эди, ўқитувчининг қаҳрли овози ўкувчиларнинг
кулгу овозини тиндириб, қизалокнинг юрагини
титратди:

– Тўхта! Ўтирма жойингга! Сени ҳар куни уялти-
ришдан, жазолашдан зерикидим, сен кечикишдан зе-
рикмадинг. Доска ёнига ўт ва дарс тугаганича бир
оёқда тур. Оёғингни ерга кўйганингни ё алмаштири-
ганингни кўрмай!..

Ўқитувчининг нишонга отган ўки жажжи қалбни
коқ ўртасидан яралади. Қизалок тажрибасиз рас-
сом чизган ғамгин суратдай синф ўртасида бошини
этиб турарди. Бошка болаларнинг пик-пик кулгиси
мўйкаламнинг суратга урилган охирги зарбалар
бўлди. Қизалок ёнишга ҳозирланган булутдек тит-
раганча доска олдига келди. Бир оёғини кўтариб,
таганид

Сени жаннатда кутаман

иккинчи оёғида тик турди. Дарс қолган жойин да-
давом этди.

Кичик, қоқсуяк оёқчаларида дармон тугай-түл-
деганда изтироби ва дарсни ниҳоялаган күнгир-
чалинди. Ёнғиндан қочгандай ўзини эшикка сур-
ган болалар, доска олдидаги ғамзада жонли сур-
ни унугандилар. Ўқитувчи китоб-дафтарларин
йиғиштираётіб, қизалоқнинг юзига яна бир б-
қаҳр билан тикиларкан:

- Бўлди! Чиқишинг мумкин! – деди. – Сўнг ним-
нидир хотирлагандай ўйга ботиб, увишган оёқ-
рини чигилини ёзиш учун секин қадам ташлаёт-
қизчага деди:

- Тўхта! Ҳар куни дарсга кечикиб келасан. Бунақа-
кетмайди! Ё мароқли уйқудан ёки мактабдан воз ке-
Иккисини бир пайтда олиб боришингдан чарчади.
Онанг қандай она эканки, боласини эрта уйғотиб
мактабга ҳозирламаса? Қачон мактабга келиб, қачон
уйга қайтишингни назорат қилмаса! Неча бора сино-
йиғилишларига чақирганимга қарамай, бирор ма-
та уни кўрмадим. Сенинг бу масъулиятсизлигин
бошқа болаларга ҳам таъсир қилишини истамайман.
Ё ўзингга кел, мактаб қоидаларига риоя қил, ёки...

Ўқитувчининг оғзидан чиқсан чақмоқлар қиза-
лоқнинг кўзларида ёғишини кутаётган булатлар-
га тушди. Шаҳло кўзчалардан ёғаётган ёмғирлар
қаттиқ юракни юмшатишга ожизлик қиласар, қаҳрли-
саволлар давом этарди:

- Ўқишини истамайсанми? Шундай бўлса бизни
ҳам, ўзингни ҳам қийнама.

Қизалоқнинг боши эгилди:

- Йўқ, устоз, – деди. – Ўқишини истайман. Фақат
ҳар куни тонгда бир туш кўраман.

- Қандай туш
- Ўтган йили
ни жаннатда ю-
соғинганини а-
шимни силамо-
кетаман. – Ён-
хўрсинди-да,

- Онамни
тушни яна та-
еридан давом
истамайман.
вом этмайди

Бундан с-
колмаганди
бир амалла-

- Тушим
шымни сил
шунчалик

Ўқитув-
ўкириб йи-
тишлаб ол

ўша с-
овқат уч-
дим ва
Овқатла-
бошлад

Нима
жуфтла-
ларимн
- Аж

- Утган йили бизни ташлаб кетган онажонимни жаннатда юрганини туш кўрдим. Мени қаттиқ соғинганини айтди. Мулойим кўллари билан бoshimni силамоқчи бўлиб кўлини узатса, уйғониб кетаман. - Ёнокларида оқсан ёшни артиб, бир хўрсинди-да, давом этди:

- Онамни шунчалик қаттиқ соғиндинг-ки. Шу тушни яна такрор кўрарман, балки тушим қолган еридан давом этар, деб яна ухлайман, уйғонишни истамайман. Лекин тушим ҳеч қолган жойидан давом этмайди... -

Бундан ортиқ дардини тушунтирадиган кучи қолмаганди қизалоқнинг. Титраган товуши билан бир амаллаб яна бир жумла ясади:

- Тушимда бўлса ҳам онамнинг бир боргина бoshimni силашини, мени бағрига босиб, эркалашини шунчалик истайманки...

Ўқитувчининг лаблари қонаб кетганди. Чунки ўкириб йиғлаб юбормаслик учун лабларини қаттиқ тишлиб олганди...

КЕЧИККАН АФСУС

Ўша оқшом уйга келганимда хотиним кечки овқат учун стол тайёрлаётганди. Кўлидан ушладим ва гаплашиб олишимиз кераклигини айтдим. Овқатланиш столига ўтири ва жимгина овқатлана бошлади. Кўзларида кўркув ва хавотир акс этарди.

Нима қилишимни билмай туриб қолдим. Оғиз жуфтлаб бир нима деёлмаётгандим. Аммо ўйлаганларимни гапиришим керак эди:

- Ажрашамиз... Сен билан ажрашмоқчиман...

тутқазди. Мендан тұтқазылғанда да бар. Оңай да жаңади. Бұнын гап галғандык аспаси тайшамиз да күнхуку. Ортнома-ади. Үн менға жактык ортим. Хо-Унинг Н аж-е зрок баш-мук-Гул-сан-им-ма-ни

ЭР... тутқазиди. Мендан тутқазылғанда да бар. Оңай да жаңади. Бұнын гап галғандык аспаси тайшамиз да күнхуку. Ортнома-ади. Үн менға жактык ортим. Хо-Унинг Н аж-е зрок баш-мук-Гул-сан-им-ма-ни

рашишимизни эълон қилишдан олдин бир ой бирга яшашимизни, бу муддатни баҳтли оила сифатида ўтказишимизни истагандим. Бунга сабаб килиб ўғлимизнинг имтиҳонлари борлигини, бу пайтда унга бизнинг ажрашишимиз оғир ботишини күрсатганди. Қабул қилдим. Айтганча, яна бир шарти бор эди. Худди турмушишимизнинг илк кунларидагидек бир ой мобайнида ҳар куни тонгда уни ётоказдан эшик олдигача құлларимда күтариб боришим керак эди. "Эсини ебди бу", деб ўйладим ва охирги кунларимизни яхши ўтказиш учун индамай шартини қабул қилдим.

Бу шартлар ҳақида Гулга гапиргандым баланд овозда қаҳқаҳа отиб кулди-да, барибир охирида ажрашишга мажбур бўлишини айтди.

Биринчи кун уни қучоқлаб, күтариб эшикка олиб чиққанимда ғалати бир ҳиссиётни туйдим. Ўғлимиз орқамизда туриб қувончдан сакрар:

- Отам онамни күтардилар! – деб чапак чаларди. Унинг қувончини кўриб ўзимдан уялдим, юрагимни нимадир ачиштириди. Ётоказдан уй эшигигача бўлган ўн метрларча масофани хотинимни құлларимда күтариб босиб ўтдим. Хотиним кўзларини юмди ва:

- Ажрашишимизни ўғлимизга айтманг, – деб пи-чиirlади. Бошим билан "хўп" ишорасини бердим. Лекин юрагимга аллақандай қайғули ҳис чўқди. Эшик олдига уни қўйиб юбордим. Хотиним ишга бориш учун бекатда автобус кута бошлади. Мен машинамга ўтириб ишга кетдим.

Иккинчи кун бу "ўйин"ни ўйнаш бизга кечагидан ҳам осонроқ бўлди. Хотиним бошини кўксимга

күйганди. Унинг муаттар исини туйдим. Бирдаң, ундаң турмуш қурганимиздагидек ёш эмаслигини күрсөттөн. Юзларида йиллар изтиробининг нақши-ажинчалар бор эди. Сочларига оқ тушганди. Ўтган йиллар учун ёнгинасидан шундоқ ўтиб кетмаганди. Шу йиллар мобайнида мен унга нималар қилган бўлсан, ҳаммада юз-кўзида, ҳуснида акс таъсир қолдирганди.

Тўртинчи кун уни кучоғимда кўтарганимни ишонч туйғусини ҳис қилдим. “Бу аёл ҳаётимни ўн йилини менга ҳадя қилган аёлдир” деган ўй келди хаёлимдан. Бешинчи кун бу ишонч туйғуси яна мустаҳкамланди. Буни Гулга гапирмадим. Кунда ўтгани сари уни кўтариб эшик олдига олиб боришина ҳам ёқимли тус олаётганди. Балки, “Эрта-инди ажрашаман, вақт ўтятпи”, деган ўйдан менга ёқим туюлганми, билмадим.

Бир куни тонгда унинг кийинишига эътибо бердим. Кийимлари ўзига кенгайиб бораётгандан ёзғирарди. Шу топда унинг аввалгидан озиқ қолганини сездим. Демак, шунинг учун ҳам уни кўтаришга қийналмаётганимни ўйладим. Тўсатдан юзимга тикилди. Юрагида кучли оғриқ ва қайғи борлигини пайқаш қийин эмасди. Бошини силадим. Шу пайт ўғлим келиб қолди ва:

– Отажон, онамни қўлларингизда кўтариб эшик олдига олиб боришингиз керак, – деди. Кейинги кунлар ўғлим учун отаси онасини қўлларида кўтариб эшик олдигача олиб бориши доимий ҳаётимизнинг мизни ёнига чакирди ва уни қаттиқ бағрига босвоз кечишни истамасдим. Уни кучоғимга олдим ва

етоқдан эшик олдига қўлларини бўйнимдаги маҳкам тутиб турганимиздагидек. Хотиним кундан бунчалик озиб бўлса, Охирги кун уни кўнглимда бошқачаб табда эди. Ҳаётимни ажойиб ўтганини диму машина эшкаватга чиқдим, қолишидан чўчи нимдан ажрашаман кўлини пешона

– Мабодо исси

– Мени кечажрашмокчи зрангсиз бўлиб кўйганимиз, кўйганимиздаги ичкарига кўтумнинг охирлиб юраман хотирладим

Гул ала да, хонага ишга қайтиб, ли гулдаст “Ҳаётимни юраман”, дийга бўлинчи осм

ёткідан эшик олдигача күтариб бордим. Хотиним күлларини бўйнимдан кучоқлаб олганди, мен уни маҳкам тутиб тургандим. Худди турмуш курган кунимиздагидек.

Хотиним кундан-кунга вазн ташлаёттанди. Унинг бунчалик озиб бораёттанидан хавотирда эдим. Охирги кун уни кучоғимда күтариб чиққанимда кўнглимда бошқача ҳисларни туйдим. Ўғлимиз мактабда эди. Ҳаётимизнинг яқин бир ойи қанчалик ажойиб ўтганини айтдим хотинимга. Офиста бордиму машина эшигини қулфламай лифтда юқори қаватга чиқдим. Ҳар замонда қарорим ўзгариб қолишидан чўчирдим. Эшикни Гул очди. Унга хотинимдан ажрашмаслигимни айтдим. Ҳайрат билан кўлини пешонамга кўйди ва:

- Мабодо иссиғингиз чиқмаяптими? - деб сўради.

- Мени кечир, Гул, аммо мен хотиним билан ажрашмоқчи эмасман, - дедим. - Турмушимизнинг рангиз бўлиб қолгани бир-биrimизни қадрламай кўйганимиз, бир-биrimизга эътибор бермай кўйганимиздан экан. Унга уйланган куним эшикдан ичкарига күтариб олиб кираёттанимда: "Сени умримнинг охирига қадар кўларимда, юрагимда кўтариб юраман", дея садоқат қасамини ичганимни энди хотирладим.

Гул алам ичида юзимга бир тарсаки тортида, хонага кириб йиғлай бошлади. Ўша заҳоти ортга қайтиб, гул дўконидан хотиним учун чиройли гулдаста сотиб олдим-да, безакли гулқоғозга: "Ҳаётимнинг охиригача сени кўлларимда кўтариб юраман", деб ёздим.

Уйга боргунимча кувонч ва мамнунликдан еттинчи осмонда учардим. Гулдастани кўтариб ётоғи-

мизга киар эканман, хотинимнинг ўлиги чидим. Бечора хотиним бир неча ойдан учратон хасталиги билан олишар, мен бўлса берилан вактимини ўтказиб, унинг дардидан берилади топмаган эканман. Умри оз колганинг ўғлимизнинг ёдида ёмон ота, бевафо эр сифати колишимдан мени асрашга уринган экан. Умри сўнгги кунлари ўғлимизнинг хотирасида менинг эр сифатида колдирган эди. Мен хотинимнинг яхтидан сўнг бошқа аёлга уйланмадим. Чунки ўнга менга ўғлимнинг онаси каби вафодор, муҳаббатни ва фидойи бўлолмаслигини яхши билардим.

УСТОЗИГА САБОҚ БЕРГАН ШОГИРД

Мактабда ўкиш бошланган куни ўқитувчи 5-синф ўкувчилари каршисида туриб ёлғон сўзлади ўкувчиларига бир-бир караб чиқди-да уларни жуда яхши кўришини айтди. Аммо бунинг иложи йўқ эди. Йилмаз исмли болакай бор эди. Мадиҳа хоним бир ўйнамаслиги, уст-боши кирлиги, качон қарамасин йиртиқ, увада кийимларда юришини кўрганди. Мадиҳа хоним Мустафони шу қадар ёмон кўрардики, охир-оқибатда бу нафрат ўқитувчига ўкувчинининг дафтарларини кизил қалам билан “безаш” ва унга шига сабаб бўлди. Ҳатто Мадиҳа хоним Мустафагага паст баҳо кўйишдан завқланарди ҳам.

Мадиҳа хоним синфдаги ҳар бир боланинг тавсифномаси билан танишиш керак эди. Шунда ҳам

Чан жети
Чам бек
Чам бек
Чатар
Чинго
Эр син
Н. Син
Ч. Ум
Ч. Мен
Чин
Чин
Ки вай
Ухаб
ЧМ.
ЧМ.

Аммо унинг хәёти билан танишганида кутилди. Аммо холатдан юраги оркага тортиб кетди. Мустафони биринчи синфда ўқитган эдиган эди:

Синфона хар доим кулиб юрадиган, кўзлари порфоны билиб ёзган эди: “Мустафо хар томонлама мукаммал дейлеганди. Мустафо бу ғамни ўкувчи. Синдошлари уни жуда яхши кўришади. Аммо онаси оғир касал бўлгани учун қайғуда ва уй килади”.

Ижкинчи синфда ўқитган ўқитувчиси эса шундай деганди: “Мустафо хар томонлама мукаммал дейдеганди. Синдошлари уни жуда яхши кўришади. Аммо онаси оғир касал бўлгани учун қайғуда ва уй ишлари хам унга колиб кетганди”.

Ўқитувчи синф ўқитувчиси: “Онасининг ўлими Сўзлади. Ни жуда ўйқ эди. Устаси оғир бўлди. Мустафо бу ғамни кўлидан келганча енгишга уриняпти, аммо дадаси бола билан мутлако қизикмаляпти. Агар болакайга ёрдам берилмаса, уйдаги холат уни чўктириб кўяди”, деганди.

Тўртингчи синфда Мустафони ўқитган ўқитувчи эса шундай деган эди: “Мустафо хеч ким билан гаплашмайди. Дарсларни яхши ўзлаштирмайди. Ўртклари хам ўйқ. Бальзан дарсда ухлаб колади..”

Дики, нинг унга ерибога килгунича Мадиҳа хонимга хеч бир ўкувчисининг хамиддан кувонмади. Мустафонинг совғасини кабул чилари устозлар байрамида унга чиройли совғалар, ялтирок гулкоғозларга ўралган хаджалар берганида дўкондан олинган калин, қаҳваранг газета когозига совғаси татимади. Мустафонинг хадяси кичик тартибсиз ўралган эди.

Мадиҳа хоним уни бошқа совғаларнинг ишларини ошишга юраги дов бермади. Ўқитувчи хадя халға ичидан сохта олмостошларининг айримлари түшсиз деб турган билагузук ва бир флақон ифорни олди ганида ўқувчилар кула бошлаганди. Мадиҳа хоним билагузукнинг қанчалик чиройли эканини айтганды болаларнинг кулгиси тинди. Дарҳол билагузуни тақиб олди ва ифордан билакларига суртди. Мустафо ўша куни дасрдан кейин қолиб ўқитувчисига:

- Устоз, сиздан онамнинг ҳиди келяпти! - деди.

Болалар уйга кетгач, Мадиҳа хоним узбекийғлади. Ўша кундан кейин Мустафо билан алоҳидан шуғулланадиган, ўқиш-ёзиш ва арифметикадан унга сабоқлар беришни бошлади. Ўқувчиларни ҳам бунга жалб қилди. Мадиҳа хоним Мустафо билан шуғулланаётганида болакайнинг зеҳнда ижтимаий ўзгаришлар сезиб хурсанд бўларди. У билан қанчалик қаттиқ ишламасин, Мустафо ҳам устознига тезлик билан жавоб қайтараётганди. Ўқув йил охиригача Мустафо синфдаги энг аълочи ўқувчига айланди. Мадиҳа хоним ҳамма ўқувчини бирхил яхши кўришини айтишига қарамай, Мустафо ни бошқача кўз билан севарди. Бир йилдан кейин Мадиҳа хоним эшиги олдида бир хат топиб олди. Унда Мустафо ҳаётида унга учраган энг яхши устоз эканини ёзган эди.

Олти йилдан кейин Мустафодан яна бир хат олди ўқитувчиси. Лицейни имтиёзли битирганини, имтиҳон баҳолари бўйича синфда учинчи ўрин ҳаётидаги энг яхши ўқитувчи эканини ёзганди.

Бу мактубдан тўрт йил ўтиб Мадиҳа хоним ўқувчисидан яна хат олди. Баъзан жуда қийналган

бўлса-да, ўқишдан воз келади. Аммо ўқиши талаба даражасидан ёзган бу мактубда ҳам бўлди. Фидойи ўқитувчи Мадиҳа кайд этилган эди.

Орадан яна тўрт йил бир хат олди. Бу сафар сак мартабаларни мўлжалади. Аммо энди ганидан сўнг ўқишини сабик ўқувчи, Мадиҳа энг яхши ва доно устози Мактуб "Профессо Йилмаз" дея имзоланибди.

Мустафо бир қиз ҳаётини никоҳ ришибди. Отаси бир нечаки никоҳ тўйи тўридиди. Ўринидек Мадиҳа тафо. Шубҳасиз бураф билди. Тошликовга қилган бионаси бир пайтла Бир-бирларини фо Мадиҳа хоним ишонганингиз учклиги, буюк инглигиянганингиз лигимга ишонтибди. Устоз!" Мадиҳа ўқувчисига пичибди.

- Мустафо, жаётингни

бўлса-да, ўқишдан воз кечмаганини, яқинда энг аълочи талаба даражасида коллежни тамомлашини ёзган бу мактубда ҳам бутун ҳётидаги энг яхши ва фидойи ўқитувчи Мадиҳа хоним эканлиги алоҳида қайд этилган эди.

Орадан янатўртйил вақтўтди ва муаллима бошқа бир хат олди. Бу сафар олий маълумотли диплом олганидан сўнг ўқиши давом эттириб, бундан-да юксак мартабаларни мўлжаллаётгани ҳақида гапирган собиқ ўқувчи, Мадиҳа хоним ҳамон унинг ҳётидаги энг яхши ва доно устоз бўлиб қолаётганини таъкидлаганди. Аммо энди исм-насаби бироз узунроқ эди. Мактуб "Профессор, тиббиёт доктори Мустафо Йилмаз" дея имзоланган эди.

Мустафо бир қиз билан танишган эди ва у билан ҳётини никоҳ риштаси асосида боғлаш ниятида эди. Отаси бир неча ой олдин вафот этгани учун, никоҳ тўйи тўрида куёвнинг онаси ўтирадиган ўриндиқда Мадиҳа хоним ўтиришини сўради Мустафо. Шубҳасиз бу таклифини Мадиҳа хоним шарап билди. Тошлари тушиб ётган ўша Мустафо совға қилган билагузукни тақди. Мустафонинг онаси бир пайтлар сепиб юрган ифордан сепди. Бир-бирларини қучоқладилар. Ва доктор Мустафо Мадиҳа хонимнинг қулоғига шивиради: "Менга ишонганингиз учун ташаккур, устоз! Ўқишим кераклиги, буюк инсон бўлиб етишишим аниқлигини англатганингиз ва муҳими мен оддий ўқувчи эмаслигимга ишонтирганингиз учун ташаккурларим устоз!" Мадиҳа хоним кўзларида ёш билан собиқ ўқувчисига пичирлади:

- Мустафо, жон болам, мен хато ўйлардим. Менга ҳётингни ўзгартиришимни, меҳр-муҳаббат

билмайман.

Инсонларнинг ҳаётини яхши томонга ўзгаришга ҳаракат қилинг. Бу билан ўз ҳаётингиз нурли бўлади.

ҲАҚИҚИЙ МУҲАББАТ

Эрим муҳандис. Унинг хотиржам, мулойим табатини севганим учун у билан турмуш қурганди. Бу хушфеъл эркакнинг кўксига бош қўйиб қалбига оташда ёнарди. Не ажабки, икки йиллик оши маъшуқлик ва беш йиллик турмушдан кейин эримнинг мулойим феъли менга ёқмай қолса денг!

Эримнинг - бир пайтлари мен қаттиқ яхши кўрган - бу хусусияти энди ғашимга тегаётганди. Жуда эҳтиросли, ҳиссиётга берилувчан, романтизмга ўч аёлман. Шу сабабли ҳам эримнинг "ичини дагини топ" феъли, севгисини изҳор қиласли ва турмушимизда романтиканинг йўқлиги менни муҳаббатдан узоқлаштириб, эримдан кўнглим соғиб кетди. Охири унга қароримни очиқладим: менни узил-кесил ажрашишга аҳд қилгандим. Эримнинг ҳайратдан кўзлари хонасидан чиқиб кетди:

- Нега? - деб сўради.

- Бундоқ олганда аниқ бир сабаб йўқ, - дедим ўзимни бепарво тутиб. - Шунчаки бу ишқиз турмушдан чарчадим.

Тун бўйи бир сўз демади. Ўйлаётганди. Бу ҳоли ҳам тушкунлигимни ортиради. Ҳис-туйғусини, ғам-ташвишларини билинтиришни ожизлик деб тушунадиган одам билан яшардим. Шу пайтгача бирор

марта ҳис-туйғусини очық ифодаламаган одамдан нима ҳам кутардым!? Ниҳоят тилга кирди:

- Фикрингдан қайтишинг учун нима қилишим керак? Ҳа, инсоннинг феъли ҳеч қачон ўзгармайды, деганлари рост экан. Сўнгги илинж-истакларим ҳам сўниб бораётганди.

- Саволингизнинг жавобини ўзингиз топиб, кўнглимни ишонтиrolсангиз қароримдан воз кечаман. Биласизми, севгингизни исботлаш учун нима қилингизни истайман? Тоғдаги жарлик тубида бир гўзал гул ўсади. Ҳаётингизни хавфга қўйиб бўлса-да ўша гулни мен учун узиб олиб кела оласизми?

Юзимга диққат билан тикилди ва:

- Бунинг жавобини сенга эртага айтаман, - деди. Охирги жумлалари сўнгги йилтилаб турган умидларимни-да ўлдирди. Эртаси куни тонгда уйғонганимда, эrim уйда йўқ экан. Сутдан бўшаган шиша идишни ошхонадаги овқатланиш столига қўйиб, олдига бир хат қолдирибди.

“Севгилим, - дея бошланарди нома. - Сен хоҳлаган гулни сен учун узиб келардим, аммо юрагим бунга йўл қўймади. Чунки ҳар доимгидек компьютерни остин-устун қилиб, бузиб қўйганингдан кейин монитор олдида йиглаб ўтирганингда уни тузатиб бериш учун қўлларим керак бўлади. Калитларни уйда унутиб қолдирганингни билиб, кўчада кутиб қолишингдан хавотир олиб сендан аввал уйга келиш учун оёқларим керак бўлади. Машина ҳайдашни яхши кўрасан, аммо нуқул шаҳарда йўлдан адашиб юрасан. Сенга йўлларни кўрсатишим учун кўзларимга эҳтиёжим бор. Уйда ўтиришни яхши кўрасан. Зерикмаслигинг, бекорчи нарсаларга

ўралашиб қолмаслигинг учун ҳикоялар айтиси
ришим керак. Бунинг учун эса оғзим керак булалар
Эртадан кечгача компьютерга қарайверганингде
кўзларинг чарчаса, нури хиралашса кексайғандай
мизда тирноқларингни олишим, сочларингни
кўринишини истамаганим оқ толаларни бўяши
тепадан пастган тушаётганингда кўлларингда
тута олишим, гулларнинг рангини ёшлигингда
нинг юзинг рангидек эканини айта олишим учун
кўзларимга эҳтиёжим бор. Аммо сени мендан орти
севадиган одам бўлса, ўша сен айтган жарликда
гулни сен учун узиб келаман, ягонам... - Мактуб
ни ўқир эканман кўзёшларимни тўхтатолмасди.
Ўқишида давом этдим. - Буларни ўқиганингдан сўнг
кўнглинг менга ишонса, илтимос, эшикни оч, жо
ним. Сен яхши кўрадиган кунжутли нон ва янги
соғилган сут билан эшик ортида кутяпман..."

Ҳаяжон билан эшикни очдим. Эрим хавотир
хижолатли алпозда кунжутли нон ва сут солинган
халтани маҳкам тутганча эшик ортида турганди.

Энди ишончим комил эди: мени эримдан бошқа
хеч ким бу қадар кучли муҳаббат ва ҳаяжон билан
севмасди. Жарлик тубидаги танҳо гулни ўз жойида
қолдиришга қарор қилдим. У севгисини исботлашга
уринган бошқа ошиқларга керак бўлар. Мен эса чин
муҳаббат шаробидан маству масъудман.

ХАСТА БО

Она лейкоз (ок) қо
ўғлига қараб, юрак б
ичида бўлишига қар
винтиришини ўйлар
фарзандининг улес
чикишини истарди
хасталик чангалид
аён эди. Шунинг
рўёбга чиқаришга

- Мехмет, кат
бўлишинг ҳақид
нингда қандай я

Мехмет узок

- Ойижон, м
бўламан!

Она кулимси

- Орзунинг
курамизми?

Кейин шах
борди ва ёнғи
танишди. Ула
Боласини ўт
айлантириш

- Бундан
ёнғин ўчириш
ўғлингизни
интириб ту
бўлади. Ўн
кўрсатами
камасига

ХАСТА БОЛАНИНГ ОРЗУСИ

Она лейкоз (оқ қон) билан оғриган олти ёшдаги ўғлига қараб, юрак бағри ўртанаарди. Қалби изтироб ичидә бўлишига қарамай, нимадир қилиб ўғлини севинтиришни ўйларди. Барча ота-оналар каби у ҳам фарзандининг улғайшини, орзуларининг рўёбга чиқишини истарди. Аммо бундай бўлмаслиги аниқ, хасталик чангалида боласи эзғиланаётгани ҳаммага аён эди. Шунинг ҳам она ўғлининг орзуларини рўёбга чиқаришга уринарди.

- Мөҳмет, катта бўлганингда қайси касб эгаси бўлишинг ҳақида ҳеч ўйладингми? Катта бўлганингда қандай яшаингни орзу қилдингми?

Мөҳмет узоқ куттирмай жавоб берди:

- Ойижон, мен катта бўлсам ёнғин ўчирувчи бўламан!

Она кулимсиради ва:

- Орзунингни рўёбга чиқаришга ҳаракат қилиб кўрамизми? – деди.

Кейин шаҳардаги ёнғин ўчириш мудирлигига борди ва ёнғин ўчириш хизмати ходимлари билан танишди. Уларга ўғлининг сўнгги истагини етказди. Боласини ўт ўчириш машинасига миндириб, шаҳар айлантиришга имкон бор-йўқлигини сўради.

- Бундан ҳам кўпроғини қила оламиз, – деди ёнғин ўчириш хизмати ходимларидан бири. – Агар ўғлингизни чоршанба куни эрталабда уйғотиб, кийинтириб турсангиз у бизнинг шарафли меҳмонимиз бўлади. Ўғлингизга ўт ўчирувчилар кимлигини кўрсатамиз. Биз билан бирга ёнғин ўчириш маҳкамасига келади, бирга овқатланамиз. Ёнғин ўчи-

риш амалий машғулотларида қатнашади. Бининг унинг ўлчовларини берсангиз, унг лойик хизмати кийимлари тикириб кийдирамиз.

Уч кундан сўнг ёнғин ўчириш хизмати ходимларни кийдирамиз. Унга аталган маҳсус кийимларни кийдириб ва ётогидан ўт ўчириш маҳсус кийимларни кийдириб олиб бориб, машинага ўтқизди. Мехмет ёнғин ўчириш хизматчиси ҳамроҳлигидан ўчириш машинасида маҳкамага борар экан, ўзини ниҳоятда бахтли ҳис қиласарди.

Ўша куни шаҳарда учта ёнғин фалокат рўй берди. Мехмет ҳар хил ўт ўчириш машиналарига мичди, ҳатто маҳкама мудирининг хос машинасига ҳам ўтириб шаҳар айланди. Телевизорда одамлар жажжи ёнғин ўчирувчи - Мехметнинг жасоратини томоша қилдилар. Орзусининг рўёбга чиқиши, унг кўрсатилган муҳаббат ва эътибор Мехметни шунчалик севинтиргандики, у докторлар айтган муддатдан яна уч ой кўп яшади.

Бир кечаси Мехметнинг аҳволи оғирлашиб сўнгги дақиқаларини яшаётганида, умрининг охирида болакай ўзини ёлғиз ҳис этмаслиги учун бош ҳамшира оиласини касалхонага чақиртириди. Кейин Мехметнинг ёнғин ўчириш хизмати ходимлари билан ўтказган кунини эслади ва ёнғинга қарши курашиш маҳкамасига қўнғироқ қилиб, Мехмет ёруғ дунё билан видолашаётганида унинг олдида ёнғинга қарши кураш маҳкамасининг бирор хизматчиси, хизмат кийимида туришини илтимос қилди.

- Буни аъло даражада бажарамиз, - деди ёнғинга қарши кураш маҳкамаси мудири. - Беш дақиқада ўша ерда бўламиз. Сиз бизга бу борада ёрдам

бера оласизми? Яънларини чалиб касалашбариятингизга ҳеч шунчаки бир болани ёратига келганимизган хонанинг деразалишди. Ўн тўртта ри Мехмет ётган ўтирмашиб чиқиш жуда яхши кўриш дилар. Ўлим билди ўчириш хизмати

- Жаноб, ме чиманми? - дея

- Албатта! Ё

жавоб берди м

Шу сўзлард

ларини бир у

"Алиф, бе,

Жума кун

эди. Қишло

дан қишло

кузатар экан

- Мен экан

Унга қандай

Кичик

ёки дуо

бера оласизми? дарини чалиб касалхона атроғидан шунчаки бир болани хурсанд қилиш учун унинг зиёратига келганимизни хабар бериб, Мөхметжон ётган хонанинг деразасини очиб бера оласизми?

Беш дақиқалардан сўнгра ўт ўчирувчи машиналар сиреналарини чалганча касалхонага етиб келишди. Ўн тўртта ёнғин ўчириш хизмати ходимлари Мөхмет ётган учинчи қаватдаги хона деразасига тирмашиб чиқишидни ва онасининг изни билан болакайни бағирларига босдилар. Улар Мөхметжонни жуда яхши кўришларини айтиб, болакайни эркаладилар. Ўлим билан юзма-юз турган Мөхмет ёнғин ўчириш хизмати мудирига қаради ва:

- Жаноб, мен энди чиндан ҳам ёнғин ўчирув чиманми? - дея сўради.

- Албатта! Ё бунга шубҳанг борми, Мөхметжон? - жавоб берди мудир.

Шу сўзлардан сўнг Мөхмет кулимсиради ва кўзларини бир умрга юмди.

АЛИФБО ДУОСИ

“Алиф, бе, те, се...”

Жума куни кичкинтой чўпон кўй боқиб юрган эди. Қишлоқ томондан аzon овози эшитилди. Узокдан қишлоқ эркаклари масжидга йўл олаётганини кузатар экан:

- Мен ҳам Роббимга юзланишим керак. Аммо Унга қандай ибодат қиласман? - дея ўйлади болакай.

Кичик чўпон намоз ўқишни билмас, бирорта суро ёки дуо ёдламаганди ҳам. Ерга тиззалаб ўтириб

олди ва "Алиф, бе, те, се" деб эшигиб ёдлапади. Бу дуони биринчи кетаётган овозини эшитиб, юлгунлар расидан кийин каради. Тиз чўкиб, қўлларини очиб, кўзларидан болани кўнга ундан хайрон бўлиб сўради:

Бола аклиманика
шуммаганин хо
шуман согомон ибо
билин" деган иб
наттиз: "Аллохади.
хануз: "Алтагади
тиржам торгади
тири Можга рив

- бү ёрда нима Киялтсан, болажон.
- Дуо килятман, - деди бола.
Хайрати ошган киши яна сўради:

— Нега алифбони укияпсан?

- Нима деб дуо қилишни билмайман. Лек

Мени паноҳида асрарини, Қўйларимга бўри килмаслигини ва улар тарқаб йўқолмаслиги учун менга ёрдам беришини истайман. Аллоҳ хамма нафса га кодир, шунинг учун ҳам ҳарфларни ўз ўрнида жойлаштириб, мен нима истаётганимни билади деб ўйладим, - дея жавоб қилди бола. Қўзлари ёшланган киши жилмайди:

- Хотиржам бўлгин, Аллоҳ сенинг дуоингни ижоати
бат қилганига шубҳам йўқ!..

АЛЮХГА ОМОНАТСИЗ...

Яқинларим билан хайрлашаётганды да, хох телефонда ва ёки юз күришиб турган холд бўлсин "Аллоҳга омонат!" дейишга одатланганмай. Болалигимизда онам хайрлашаётганды омонат бўлинг!" "Аллоҳнинг паноҳига!" деб видо лашини ўргатганлар. "Аллоҳ, омонатга хиёна" қилмайди. Яхши кўрганларинг билан хайрлашаёт ганда "Аллоҳга омонатсиз!" десант, кейинги дийдоғ да уларни соғ-саломат кўрасан".

Лага...
они бар
ан кир
асици
лардан бу
ланың үй
күрд
жануз: "Аллохга омонатсиз!" деганимда күнглим хо-
тилдиң "Аллохга омонатсиз!" деганимда күнглим хо-
тилдиң "Аллохга омонатсиз!" деганимда күнглим хо-

ханум тортади.

Тиржам торгати киган ҳадиси шарифда: "Хайр-
тібн Можа ривоят киган ҳадиси шарифда: "Хайр-
лашаёттанингизда: "Сени омонатта хиёнат қилмайдиган
ганингизда: "Сени омонатта хиёнат қилмайдиган
аллохга омонат топширдим деңг", дея марҳамат
килинади. Яқинда бу ҳадиснинг хикматини янада

килинади. Яқинда бу ҳадиснинг хикматини янада

чукуррок англатувчи бир ғарнингиздан айрилаёт-
иби Можа омонатсан, ўзи панохида асрасин!"

Хар куни эрталаб укам билан гаплашиб бўлиб
"Майли, Аллохга омонатсан, ўзи панохида асрасин!"
дейман. Уч кун олдин атрофни туман қоплаган
з ўрнида билади, тарифдан келаётган машиналарга ҳалал бер-
орка тарафдан чеккан улов ариқка ағдарилиб ке-
маслик учун четга ҳаракатланмокчи бўлганида
бошқарувдан чеккан улов ариқка ағдарилиб ке-
тубди. Темир топлади, моддий йўқотишнинг ўрни
тўлади. Энг муҳими, пачакланиб, буралиб кетган
автомашина ичидан ўша атрофдаги одамлар укам-
ни соғ-саломат тортиб олишибди. Даҳшатли фа-
локатдан фекат пешонасида кичик ғурра билан
соғ-омон чиқкан укамни панохида асраган Аллохга
чексиз ҳамду санолар, шукроналар бўлсин! Зоро,
"Аллоҳнинг ўзи энг яхши муҳофазачи ва үнинг ўзи
раҳмиларнинг энг раҳмилигидир" (Юсуф сураси, 64-
лохга видо-
вият).

Яқинларингиз билан ҳайрлашаёттанингизда
кайта дийдорлашишни истасангиз, "Кўришунча",
"Хайр", "Бўлти, гаплашамиз" деб эмас, "Аллохга омо-
нотимсиз!", "Аллох ҳифзу химоясида асрасин!" деб
нотимсиз!

хайрлашинг. "Сизни Аллоҳ учун яхши кўраман
денгки, бу муҳаббат ҳақи-хурмати яқинларини субъ-
Аллоҳдан ўзини ва сизни муҳофаза қилишини субъ-
дуолар қилсин. Аллоҳга омонат бўлинг!"

ЎРНИДА ҚИЛИНГАН ЯХШИЛИК

Аср намозидан кейин йўлдан ўтиб кетаётган Фотима, катта дўкон қаршисида иккита товук кўчилиб, ўтган-кетганга музтар тикилиб турган аёл кўзи тушди. Аёлнинг ёнига борди ва ундан:

- Сизда жўжа борми? - дея сўради.
- Шу икки товуқдан бошқаси йўқ, - деди аёл.
- Бироз кечикдим, шекилли? Афсуски, мен фака жўжа гўштини хуш кўраман-да, - деди Фотима.

Унга жавобан аёл маҳзун оҳангда:

- Тонг саҳарда келганингда ҳам бу товуқлардан бошқаси йўқ эди менда, - деди. - Эрталабдан берши ерда ўтириб, товуқларимни сотилишини кутман. Омон бўлсин, дўкон эгаси шу ерда ўтиришимга рухсат берди. Мен бу товуқларни болаларимга едириш учун бир неча ойдан бери уйимда боқардим. Лекин кеча болаларим мактабдан қайтиб, мактаб мудири янги уст-бош ва портфелсиз мактабга киритмаслигини айтиб йиғлашди. Улардан "Товуқ гўшти ейсизларми ёки кийим билан портфель оласизларми?" дея сўрадим. Кийим ва портфелни танлашди. Эрталаб ваҳли бу товуқларни кўчага олиб никдим. Буларни сота олсан, топган пулимга болаларимга зарур нарсаларни олмоқчиман.

Фотима жилмайиб:

- Товуқлар учун қанча сўрайсиз? - деди.
- Бир юз эллик лира, - деди аёл.

Фотима унга 250 лири бирордан кейин ишлаборди ва иккита портфитоблар сотиб олди. - Бу товуқлар болалининг ёнига маънада, оғият билан ташинада. Мана бу портфель варингизга менинг сояхши ўқисинлар, илар, - деди Фотима. Аёл уни бағрига да дўкон эгаси ён ўтган воқеаларни га қараб:

- Мен бу хонийига қайтишини Кейин сиз келдик. Аллоҳга сизнинг сотиб олишинг қабул бўлди. Ва қилсин, сингл қалбини сизни қилсин! - деди

БИР КУН

Отам узок йорданияни ҳайдар кунда бир оташини ҳайдар узоклик, совини

Фотима унга 250 лира тутқазди ва:

- Бу товуқларни сўйиб, патини тозалайсизми?
Бирордан кейин ишларимни ҳал қилиб қайтаман,
- деди. Сўнгра Фотима ўкув қуроллари дўконига
борди ва иккита портфель, ўкув қуроллари, дафтар-
китоблар сотиб олди ва товуқларни патини тозала-
ётган аёлнинг ёнига қайтди. Аёлга кулимсираб:

- Бу товуқлар болаларингизга мендан ҳадя бўл-
син. Офият билан тановвул қилсинлар. Ош бўлсин.
Мана бу портфель ва ўкув қуроллари ҳам болала-
рингизга менинг совғам бўлсин. Буларни ишлатиб,
яхши ўқисинлар, илмли инсонлар бўлиб етишсин-
лар, - деди Фотима.

Аёл уни бағрига босиб йиғлаб юборди. Шу ора-
да дўкон эгаси ёнларига келди. Бошдан-оёқ бўлиб
уттан воқеаларни кузатиб турганди. Эркак Фотима-
га қараб:

- Мен бу хонимга пул бериб, товуқлари билан
уйига қайтишини айтдим, лекин қабул қилмадилар.
Кейин сиз келдингиз, мулокотингиз чўзилганди,
Аллоҳга сизнинг қалбингиз юмшаб, шу товуқларни
сотиб олишингизни сўраб дуо қилдим. Дуойим
қабул бўлди. Роббим бу яхшилигинги қабул
қилсин, синглим. Аллоҳ барча бандаларининг
қалбини сизнинг қалбингиз каби мулоим ва кенг
қилсин! – деди.

БИР КУНИ АФСУС ҚИЛМАЙ, ДЕСАНГИЗ...

Отам узоқ йўлга қатнайдиган катта юк машина-
ларини ҳайдайдиган ҳайдовчи эди. Ўн беш-йигирма
кунда бир отамни кўрардик. Орамизда алланечук
узоқлик, совуқ муносабат бор эди. Болалигимда

отам билан ўтказган пайтларим бўлганини суратим ҳам йўқ, ҳатточи. Ўттиз йиллик умидим отамдан яхши бир сўз эшитмаган бўлсам-да, бираларининг ҳеч биримизга ёмон гапирмаган ҳам

бизнида экан. Безовта кўринди. Ҳолбуки ўтчақчақлашиб қайтгандилар. Ҳайронлигимни ҳимасликка уриниб салом-алик қилдим. Эрим кариги хонага имлади.

- Отанг юрак хуружига йўлиқиби. Яхши вақтида билиб қолишиби. Касалхонада, қатъий жимда ётиби. Аммо аҳволи анча яхши.

Нима ўйлаётганимни, нимани ҳис қилаётганим билмай талмовсираб қолдим. Ота бизнинг оиласи учун унча аҳамиятсиз тушунча эди. Эҳтиёжимизни онамга айтардик. Ҳамма муаммоларимизни ҳамладиган онам эди. Шу сабабдан ҳам ҳаётимда отеган сўзни ишлатган пайтларим жуда кам бўлди. Эрим билан касалхонага кетяпмиз.

- Қатъий режимда ётгани учун ёнига бирор одам киритилмайди. Отангизнинг ҳол-аҳволини факат шифокорлардан сўрайсиз, - деди бир ҳамшира Докторни кута бошладик. Кутиш асносида хаёлимдан ҳар турли фикрлар ўтарди. Бошқа пайтлари ҳеч хаёлга келмайдиган нарсаларни ўйларкансиз бундай ҳолатда. Мен ҳам ҳозир охирги марта қачон отамни кучоқладим, дея ўйлардим. Қачон охирги марта отамга меҳр билан тикилгандим? Шу ёшим-гача отамни бир ҳайтда бағримга босгандим, бир мартагина. Юрагим ғашланади. Чап кўксимда аччик оғриқ сездим. Ўттиз ёшда отасиз қолиш мумкинли-

ги ҳакиқатдан ҳам одам биринчи марта ҳис этас учун жаҳл қилдим. - Отанг: "Кизларга -дейди онам ҳам чорни шуичалик қатти гача отамни бағрим кўзларим билан қармон бўлдим. Балки пушаймон бўлганди Орангизда қанчазар, ота-онангиз ринг ва уларни бу ишни қилмагашаймонлиги бир ота-онангиз ҳаёкучинг ва ёнокларим билмайди, тага жуда кеч б

АХЛАТ ИЧ

Исмим Мухаммад қоғозлари тўсагача уч бошна хонаси бўлган Улар чиқинди ишлайди. Юнус эса пуртоғимиз буйраги қабери Анка

ти хакикатдан ҳам одамни ғамга ботирар экан, буни
биринчи марта ҳис этәётгандим.
Онам билан гаплашдим. Менга хабар бермагани
үчүн жаҳл қылдим.

- Отанг: "Кизларга хабар берманлар", деганди...
- дейди онам ҳам чорасиз алпозда. Ажабо, отам биз-
ни шунчалик қаттиқ яхши күрармиди? Шу пайт-
гача отамни бағримга босмаганим, унга меҳрли-
күзларим билан қарамаганим учун қаттиқ пушай-
мон бўлдим. Балки отам ҳам буни ўйлаб қанчалар
пушаймон бўлгандир?

Орангизда қанчалик масофа бўлишидан қатъи
назар, ота-онангиз, жигарларингиз ҳузурига бо-
ринг ва уларни бағрингизга маҳкам босинг. Зотан,
бу ишни қилмаганингиз, қилолмаганингизнинг пу-
шаймонлиги бир куни юрагингизни тилмасин. Агар
ота-онангиз ҳаёт бўлсалар, ҳозироқ бориб уларни
кучинг ва ёнокларидан меҳр билан ўпиб қўйинг. Ҳеч
ким билмайди, балки бу ишни қилишингиз учун эр-
тага жуда кеч бўлар.

АХЛАТ ИЧИДАГИ КИТОБХОН МУҲАММАД

Исмим Муҳаммад. Ўн тўққиз ёшдаман. Чиқинди
қоғозлари тўплайман. Ҳар куни Қизилойдан Улу-
сагача уч бор пиёда бориб келаман. Иккита кички-
на хонаси бор уйчада беш ўртоғим билан яшаймиз.
Улар чиқинди қоғоз тўпламайди. Мавлуд қурилишда
ишлайди. Ҳусайн ҳаммоллик қиласи, Сидар ва
Юнус эса пойабзал бўяб пул топади. Бизга яна бир
ўртоғимиз қўшилган, Аббос исми. Ишлаёлмайди,
буйраги касал. Аббосни биз боқамиз. Ўн уч ёшимдан
бери Анқарада қоғоз тўплайман. Ниғделиданман.

Бошланғич синфга борган йилим Айкарагаш, дик. Ўрта мактабни битирғанман, холос Сандар синфга ўтаётганимда ҳар йили тақдирлана. Отам лицейга ёздирмади. Ишлаб пул топиб, күчадаман. Суратли, суратсиз, қора, оқ ва ранг қозозлар, картон кутилар йиғиб юраман, улашни бошлаган йилим отам бизни ташлаб кеткетди. Кимордан қарзи бор эди, бир куни эрталаб таңсаһардан чиқиб кетди. Тирикчилик менга көз Юзимни силарди. Отам кеттанига түрт ой бүлес эди, қўшилар онамга бир эркакни топишибди. Қимор ўйнамасмиш, ибодатда эмиш. Хотини фот этган, икки қизи бор экан. Онамга: "Сени қабул қиласман, болаларингни ҳам. Лекин Мұхаммади эмас!" дебди. Онам ҳайрон қолибди:

- Нега Мұхаммадни қабул қиласмысиз? У ҳам ие нинг бола-ку?

- Икки қизим бор, бири ўн түрт, бири ўн иккі ёшда. Мұхаммад билан бир уйда яшаши жоиз эмас - дебди эркак. Уч синглим бор эди, бир-биrimizни яхши кўрадик. Онам учун бир қарорга келиш осон кечмади. Бир кеча мени қархисига олди.

- Ўғлим Мұхаммад, - деди онам изтироб билан. Сени ҳеч қачон ташлаб қўймайман. Лекин бироз муддат тоғангларникида қолгин болам. - Мени бағрига босди. Онам йиғлади, мен йиғладим.

Тоғамникига борганимнинг эртаси куни никоҳ ўқилди. Бир ҳафтага қолмай онам ва сингилларимни олиб ўз шаҳрига, Кастанонуга жўнаб кетибди эркак. Тоғам: "Онангнинг омонатисан, бу ер сенинг ҳам уйинг. Хоҳлаган вақтинг келиб а...

мумкин. Мұхаммад га яшаш учун бир юшни, қаридош-үй уч ёшдаман. Ант Олти йилдан куролмадим. Бирни ният килдим. Яқинларимни күнга хафаман. Истаса римни жуда соғындим. Тўртқачон ютмадим. Ҳолбуки, шом қоронғис. Масалан, севклар менга олиб ўтишадимлари, ҳис мусика эши ўқиётгандан таётганла ўтиб кетди менга экан?..

Кафка Кўчадаг оламан ўқидим бўлган шеърлар Китобларни

Ой мүмкин. Мұхаммад", деди. Үн виши... "Күннөң
ташаш упун бир бошана хәзирламағанди. Күннөң
күшни, кариндош-уруг жөн ким ёрдам берай демади.
Үн учешдаман. Ақарадаман. Елгиз үзимман...

Олти ийлдан бери оның ва сингилларимни
күролмадим. Бир неча бор Кастанонуга бориши
ни ният килдім. Лекин анати зрик мени ҳайдаб,
яқинларимни күрсатмайди деб үйладым. Онаңдан
хафаман. Истаса мени топиши мүмкин. Сингилла-
римни жуда согиндім; Ҳуляни, Ҳаввони, Ҳанифани
согиндім. Тұрғаламыз домино үйнар әдік. Мен жеч
качон ютмадим, булар бола, севинсин, қувонсин де-
дим. Ҳолбуки, үзим ҳам бола әдім...

Пиёда юрганимда, қоғоз йиққанимда, тонгдан
шомқоронғисигача иң соларниң ғюзини кузатаман.
Масалан, севишганлар ёнимдан үтиб кетади. Эрка-
клар менге күзи түшсә, аёлларини сал нарирокдан
олиб үтишади. Эрқаклар, аёллар, ҳуқук-тартибот хо-
димлари, ҳарбийлар, қулогига эшиттігіч таққанлар,
музықа эшитаёттәнлар, Кафкани үқиёттәнлар, дуо
үқиёттәнлар, тасбех үгираёттәнлар, сигарета тура-
таёттәнлар, калта юбка кийгандар, ҳамма ёнимдан
үтиб кетаёттәннида шафқатсиз нигоҳларини тика-
ди менге. Нигоҳлар қаттық, күп... Эгалари қандок
экан?..

Кафкани билишим сизларга қизық туулғандыр?
Күчадаги сайёр китоб сотувчилардан китоблар
оламан. Кафканинг "Миленага мактублар" асарини
үқидім. Күп китоблар үқийман. Ҳали үқишим керак
бўлган кўп китоблар, ёзувчилар, ҳикоя, роман ва
шеърлар бор.

Китобчилар ҳам бошқалардан деярли фарқ
қилмайди. Мехнат, виждон ва ҳамжиҳатликни ҳи-

моя қилғанлар ҳам мени күрганда озор бералинген сүзлар айтишади. Уларни чүчитувчи киёфада күш нишимга ишончим комил.

Исмим Мұхаммад. Ўн түккіз ёшдаман. Менға жаңа фрат билан қараганингизда күра олмайсиз. Қокиниң үйқилғанимни, ёрликларни йиғиб бошпанама ёпиширганимни күролмайсиз. Тушунишга харала қиляпман; үзимни, онамни ва сизларни. Үргаништың ҳаракат қиляпман; ер юзини, табиатни ва коиншыни. Езишни ҳам бошлайман. Мехрсизлик ҳақида ёзаман. Аввал қутилардан йиққан қоғозларим, мехрсизлик ҳақида ёзаман, бемехрлики қоралаган қоғозларим меҳр бўлиб орамизга қайтади. Мехрличинакам инсонлардан дўстларим бўлади. Улар қоғозлардан тирилади, меҳр билан тирик жонга аланади, биродарга айланамиз.

Бир қатор режаларим бор. Маҳкамага мурожаат қилиб исмимни ўзгартираман. Али Ҳайдар бўлсинми деб ўйлаётгнадим. Йўқ, менинг имим ўзгур бўлади. Ўзгур - ўзи ҳур, озод дегани!

Ўзимга оид бир кутубхонам бўлади. Чиқинди қоғозларни йиғиб юраман, уст-бошимдан қўлансан ҳид келиши мумкин. Лекин китоб ҳидини севаман.

Табиат қўйнида ёлғиз ўзим яшашни истайман. Ранжитишларидан, четга суришларидан, лаънатларидан чарчадим. Она табиат қўйнидан паномистайман. Бунинг учун гули гиёҳларга оид китоблар оламан. Ўтлар билан озуқаланишни, ўтлар ёрдамида соғайишни, ўтлардан ҳаловат топишни үрганишни истайман. Табиатда ёлғиз ўзим яшайдиган бўлсан ҳамма ўту гиёҳларнинг сир-синоатини билишим керак.

Буйра етишмовчи
ни, у менинг укам би
соғаймаса она табиа
сам етади. Озодлик
Гиёҳлардан меҳр
тупрокқа синггани
лан хотирлашиди

ХАЁТ ПУШАЙМ

Аёл таксига
бормоқчилигин
йўл олди. Тўсат
сидан чикди. Ҳ
зудлик билан т
аммо орқадан
кетишига бир
ойнадан боши
кетди. Такси
лан самимий

Бир зумда
ган аёл, так
ди. "Нега бу
бўлса маши
ўсал қилас

- Ахлат

- У нима

- Айри

лади ҳай
жахл-ғаз
лан тўли
сезадила

Бура етишмовчилигидан қийналаёттан Аббос менниг укам бўлди, биз унга қараймиз. Аббос отаймаса она табиат бағрига чиқиб кетамиш. Кафка кирқ бир ёшида ўлган. Мен ҳам шунча яшашим етади. Озодлик китоблар каби ифор сочмоқдир. Гиёхлардан меҳр дармонини тайёрлаш ва бир куни турокка сингганимда она табиат мени эхтиром билан хотирлашидир истагим...

ХАЁТ ПУШАЙМОН ҚИЛИШ УЧУН ЖУДА ҚИСКА

Аёл таксига ўтириди ва ҳайдовчига аэропортта бормоқчилигини айтди. Машина ўнг чизик бўйлаб юл олди. Тўсатдан қора рангли юк машина қаршиидан чиқди. Ҳайдовчи тўқнашиб кетмаслик учун зудлик билан тормоз берди. Такси тўхташга улгурди, аммо орқадан келаётган машина билан тўқнашиб кетишига бир баҳя қолди. Юк машина ҳайдовчисин ойнадан бошини чиқариб ҳақорат қилганча бақира кетди. Такси ҳайдовчиси эса хотиржам табассум билан самимий қўл силкиб қўйди.

Бир зумда рўй берган бу воқеадан даҳшатта тушган аёл, такси ҳайдовчисининг бу ишидан ажабланди. "Нега бундай қилдингиз? – дея сўради аёл. У сал бўлса машинангизга зиён етказиб, иккимизни ҳам ўсал қиласарди". Такси ҳайдовчиси кулимсираб:

- Ахлат кутиси қоидаси, – деди.
- У нима дегани? – деди аёл ҳеч нарсани англамай.
- Айрим одамлар ахлат кутиси каби, – дея изоҳлади ҳайдовчи. – Юрагида ахлат кўтариб юради; жаҳл-ғазаб ва тушкунлик ташийди. Қалби ахлат билан тўлиб-тошиб кетса, қаергадир тўкишга эҳтиёж сезадилар. Уларнинг руҳий ахлатига мен ёки сиз

Эркак қизчасин
га бурилмоқчи б
куришини истам
гит айттанимдай
халтани дадасиг
хаммасини туш
шилик килиш
тушунганди. Б
Охирги бор ба
нигоҳлари би
нан сотувчи м
риш учун юз
қилиш аслид
ни уялтирма
насиб бўлди
лира эди. Ле
Лекин мени
халта ичид
отасининг
- Уйда е
ганлар бо

нишон бўламиз. Шундай пайтларда ҳеч узинчада олманг, хафа бўлманг. Уларга яхшилик тиббий йўлингизда давом этинг. Ундайларниң кўтариб борсанга ишхонангиз ёки уйингизга кўтиларига кунанги билан Кўчадаги бошқа одамларга ҳам сочиб юрманг. Онни маҳв этиш, руҳиятларига таъсир кўрсатишларни йўл қўймайдилар. Ҳаёт тонгда пушаймонлик билан уйғониш учун жуда қисқа. Шунинг учун сизга тўғур мумомалада бўлган инсонларни севинг ва яхши иш носабатда бўлмаганларга яхшиликлар соғининг. Ҳаёт - ўн фоиз қандай ишларни бажарганингизни 90 фоиз уни қандай қаршилаганингизга боғлиқ.

ЯХШИЛИК ҚИЛИШ ОСОН

- Дада, менга банан олиб берасизми? - деди қизалоқ.

- Пулимиз қолса кейинги ҳафта албатта олиб берман. Сўз бераман, қизим деди, - эркак. Шундоқкин орқасидан кетаётганимни пайқамади.

Сотувчига яқинлашдим:

- Ҳов, анави ота-болани кўряпсизми? - дедим. Уларга икки кило банан ўлчанг. Ўша ота-бала пештахтангиз ёнидан ўтиб кетаётиб банан нархини сўраса-ю олмаса, орқасидан чақиринг ва: "Ўтган ҳафта сизга қайтим беролмагандим, шу банани олинг, рози-ризолик бўлсин", дейсиз. Ота фарзандининг ёнида боши букилмасин. Боланинг кўнглиланган истабди, ўксинмасин. Аллоҳ олдида ваъда берман, пулини икки ҳисси ортиғи билан тўлайман. Ўзим ҳам ўн кило банан олиб кетаман. Энди мен сизларни орқа томондан кузатиб тураман.

МУСИЕ

Бир оддифокорлик сабади. Нихатади ва раётгани билан. Бу иш бир иш

Эркак кизчасининг кўлидан тутиб бошқа томонга бурилмокчи бўлди. Кизи банан пештахтасини кўришини истамасди, бояқиш. Банан сотувчи йиғит айттанимдай қилди. Қизалоқ банан солинган халтани дадасига қўймай ўзи кўтариб олди. Эркак ҳаммасини тушунганди аслида. Банан сотувчи яхшилик қилиш учун бир баҳона ўйлаб топди, деб тушунганди. Бошини қуии согланча юриб кетди. Охирги бор банан сотувчи йигитга қараб, синик нигоҳлари билан миннатдорчилик билдириди. Банан сотувчи мендан пул олмади. Кўзёшларини яшириш учун юзини четга бурди. Шунаقا, яхшилик қилиш аслида жуда ҳам осон. Аммо ҳамма гап отани уялтирасликда эди. Шукр, буни бажариш бизга насиб бўлди. Аслида бананинг килоси етти яrim лира эди. Лекин бўлмаса, шуни ҳам топиш маҳол-да! Лекин мени қаттиқ таъсирлантирган жойи қизалоқ халта ичидан битта банани олиб емоқчи бўлганида отасининг:

- Уйда ейсан, хўпми, қизим? Егиси келиб, ололмаганлар бордир, – дегани бўлди.

МУСИБАТ ҲАМ ҲИКМАТ, ЧОРАСИ-ДА ҲИКМАТ

Бир одам бош оғрифига йўлиқибди, узоқ йиллар шифокору табибларга бош урибди, ҳеч ким хасталик сабабини аниқлай олмабди, ташхис қўя олмабди. Ниҳоят бир сартарош одамнинг дардини эштади ва қил буралиб қолгани учун бошга оғриқ берётган бўлиши мумкин, деган хаёlda майин асбоб билан бурун ичидан узун қилни тортиб олади.

Бу қисқа ҳикоядан муддао бошга тушадиган ҳар бир иш Аллоҳнинг тақдиридандир. Инсон чора ис-

таб турли сабабларга бош уриши мумкин. Аллоҳ қандай чора кўли билан нимани ким билмайди. Аллоҳ қилган мусибатдан фориғ бўлиш вакти келганини ҳеч ким мусибатдан учраганинсон бўлса, бирор-бировни мусибатдан халос кила бўлди. Шундай экан, мусибатга учраганинсон бўлса, бирор-бировни мусибатдан халос кила бўлди. Шундай экан, мусибатга учраганинсон бўлса, бирор-бировни мусибатдан халос кила бўлди. Шундай экан, мусибатга учраганинсон бўлса, бирор-бировни мусибатдан халос кила бўлди. Шундай экан, мусибатга учраганинсон бўлса, бирор-бировни мусибатдан халос кила бўлди. Шундай экан, мусибатга учраганинсон бўлса, бирор-бировни мусибатдан халос кила бўлди.

БИР ТЕЛБАГА БИР ВАЛИЙ

Абу Муслим Ҳалвоний жамоат сухбатида эдилада Сўзлаётганларнинг бир-бир рафиқасидан широр қилди, фақат Абу Муслим сукутда эди. Жамоатдатлардан бири сўради:

– Валий каби солиҳа аёлга учраганинг учун шикоят қилмайсан-да?

Абу Муслим бош чайқаб шундай деди:

– Аёлим валий эмас, нақ телбанинг ўзи!
– Бундай аёл билан қандай яшаяпсан, унда?
– Мен у билан қандай яшашни биламан-да. Шунинг учун хонадонимда эр хотин тортишуви бўлмайди, – деди Абу Муслим.

Йигилганлар ҳайрон термилдилар Абу Муслимнинг оғзига.

– Ақлсиз аёл билан уруш-жанжалсиз яшашнинг усули қандай экан? – сўради бир одам.

– Аллоҳ таоло Одам алайхиссаломни лойдан яратганида аввал жисмига ақл киргизди. Ҳазрати Одам ақлли инсон бўлди. Сўнг ғазабни яратди-да, унга ҳам Одамнинг танасига киришни буюрди.

Мен Одамнинг газаб. – Чунки у ерда бўлдомаймиз. Одамнинг жисми келганинг жисми сен Одамнинг жисми уни ақлдан чале аёлим билан келди Абу Муслим. кетаркан, у на оиласа ким ға га бир валий пайқасанг, суғазабли ҳола "жиннидан во қилмайсанг кайтгунча влан менга жаҳли чик фарқлай оға асқотад маганга оғузига қайкоят қилиш ҳаётими Сизга ҳағазабла тоқат бекутсин. Тортиш ўзини

— Мен Одамнинг жисмiga кирмайман, — деди
Роббимиздан шундай амр бўлди: "Эй ғазаб! Сен
одамнинг жисмiga киришга ҳаракат қил. Ақл сен
хедганинг жисмидан чиқиб кетади. Шундай қилиб
уни ақлдан чалғитасан!" Шунга кўра биз ҳам ахли
аёлим билан келишдик, — дея шарҳини давом этти-
ди Абу Муслим. — Инсоннинг жаҳли чиққанида ақли
кетаркан, у нақ телбага айланади-қолади. Демак,
оилада ким ғазабланса у жинни каби. Бир телба-
га бир валий лозим бўлади. Агар ғазабланганимни
ғазабли ҳолатимга жиннига ўхшаб қоламан ва сен
жиннидан ҳар нарсани кутса бўлади" деб пар-
во килмайсан. Ғазабим тарқаб, ақлим ўз ўрнига
қайтгунча валий инсонга айланасан. Бу сабр ўрни би-
дан менга ҳам вазифа бўлади. Баъзан хотинимнинг
жаҳли чиқади, телбадай оғзидан чиқаётганинг
фарқлай олмайди. Бундай пайтларда валийлик мен-
га аскотади. Сукут қиласман ва унинг овозини эши-
маганга оламан. Хотиним жаҳлдан тушиб, ақл-хуши
ўзига қайтгунича сабр қиласман. Ахли аёлимдан ши-
коят қилмаслигимнинг сабаби мана шу. Оилавий
ҳаётимизнинг саодат сиридан сизни воқиф қилдим.
Сизга ҳам буни тавсия қиласман. Оилада кимdir эр
ғазабланганида хотин валийга айлансин; сабр ва
тоқат билан хожасининг ақли жойига қайтишини
кутсин. Хотин ғазабланганида эр валий бўлсин.
Тортишув узок давом этмаслиги ва ҳатто жаҳлдан
ўзини қўярга жой тополмаётган томон ҳам бир муд-

киши ўзига ҳам шундай жавоб бўлмаганинг тужибни. Чунки ғазабланинг тужибни садан сув том тушуммади-да, тўла нам идиши аёлнинг сўзла – Сенга жуда шаймон бўлиб

натдорлигини ҳис қиласди. Ўз ҳолидан хиссини тужибни садан сув том тушуммади-да, тўла нам идиши аёлнинг сўзла – Сенга жуда шаймон бўлиб

БИСМИЛЛАҲНИНГ ФАЗИЛАТИ

Бир солиҳа аёлнинг эри мунофиқ, жоҳил эди, дея бошлар, ҳеч қачон “Бисмиллаҳ”сиз бирор кўл урмасди. Мунофиқ эри эса хотинининг будан ғазабланиб, унга кўп азият етказарди. Солиҳа аёл эрининг зулми ва жафоларига сабр қиласди, уни ҳидоятга келишини сўраб Аллоҳга ёлворарди. Бир куни золим эр қаттиқ ғазабланди. Хотинига озоририш учун баҳона ахтариб ўзига-ўзи: “Бугун унгага ўйин кўрсатаман. Кўрамиз, аҳволи не кечар экандерди. Разиллигидан ғууррга берилган золим хотинини чақирди ва унга бир косада олтин бертийнлади:

– Буни эҳтиёт қил!

Солиҳа аёл эрининг амрига бўйинсуниб, “Бисмиллаҳ” дея олтин тўла идиши эҳтиётлаб қўйди. Эри уни сездирмай кузатиб юрарди. Бир куни хотинига билдирмай, косани олди-да, тиллаларни олиб идишини қудукка ташлаб юборди. Орадан бироз вақт ўтиб хотинидан тиллаларни сўради. Аёл идишини қўйган ерига бориб “Бисмиллаҳир Роҳманир Роҳийм” дея қўл узатди. Айни ўша онда Аллоҳнинг амри билан идиш фаришталар томонидан қудукдан чиқарилди ва қўйилган жойига қўнди. Аммо ко-

Ўн топиш мини зим ва у ҳам дай ба орто

сайдан сув томарди. Аел тушунмади-да, уни эрига тутқазди. Эркак олтин тұла нам идишни күриб ҳайратда қолди. Ўша онда - Сенга жуда күп зулм қилдим, - деди аёлига пушаймон бўлиб. - Кечир, мени. Озорларим учун узр сўрайман.

Аёл жилмайиб, жуфтидан ранжимаганини айтди. Эркак Аллоҳга тавба қилди. Истиғфор айтиб, Аллоҳ Таолонинг солиҳ бандаларидан бири бўлди. Ўша кундан бошлаб ибодат ва дуоларида:

- Ё, Роббим! Менга дунё ва охиратим учун хайрли, солиҳа аёлни жуфт қилиб берганинг учун беадад шукрлар бўлсин! Унга қилган зулмим учун мени афв эт, Аллоҳим! - дея ёлворарди.

Аёл эса эрининг ҳидоятга кирган кунидан бошлаб:

- Ё, Роббим! Дуоларимни ижобат қилганинг ва эримни солиҳлардан қилганинг учун беадад шукрлар бўлсин! - дея дуо қиласди.

Сабр - аччик, меваси шириндир.

ЧИРОЙЛИ ТАНБЕХ

Үн икки ёшларда эдим. Мактаб харажатларимни топиш учун уйма-уй газета тарқатар эдим. Шу он исмини эслолмайдиганим кекса хоним менинг мижозим эди. Менга кечира олиш борасида жуда чиройли ва унутилмас сабоқ бердики, умид қиласанки, мен ҳам бир куни кимгадир айни ҳиссиётларни шундай гўзаллик билан тухфа этаман. Зерикарли шанба куни эди. Ўртоғим билан кекса хонимнинг уйи орқасидаги боғчада бир бурчакка яшириниб олганча томга тош ота бошладик. Қўлимиздан учган тошлар

-Хой, бир дақика түхтән...

Гүхтагин, хаёлимдан күтарилиди. Бу шириналар сенга дея қўлидаги халтани узатди. Уйдан узоклашарканман мазза қилиб кексларни ея бошладим. Бир нечта ширинлик еганимдан сўнг халтада бир хатжилдга кўзим тушди. Ичида қисқа жумла илова қилинган етти доллар бор экан: “Сен билан фахрланаман!”

ДУО БИР ХИ
Мухийиддин Араби
ривоят киладилар:
"Бир фәқир киши
Хазрати Али (р.а)ни
дан арз қиласы:
- Бола-чақам кү¹
япман. Аллоҳ рози
Хазрати Али (р.
лари-да, шивирла
вучларини очсал;
га айланыб қолад
- Ол, - дейди
сарфла!
Камбағал ки

Камбағал ки
хайрат билан т
- Аллоҳ рози
ганингиз нима
ниб қолди?

Али (р.а) щ

- Куръони
да яшириңга
расини ўқид

Буни эши

бир ҳовуч ту
ди. Ўқиди, ў
ди ҳосил бў
Яна Имоми

- Мен күмлар ол қилди. Ам

ДУО БИР ХИЛ, ИЖОВА

Мұхәммәддин Араби (кудуса сиррух) ҳазратлари
риғоят қиласылар:
- Бир факир киши даражат соясыда салқынлаётган
Ҳазрати Али (р.а)нинг хузурига келиб, эхтиёжлари-
дан арз қиласы:

- Бола-чакам күп, уларни бока олмай қийнал-
апман. Аллоҳ рози бўлсин, менга ёрдам беринг.

Ҳазрати Али (р.а) ердан бир ҳовуч тупроқ олади-
лари-да, шивирлаб дуо ўқийдилар. Ўқиб бўлгач ҳо-
вучларини очсалар, кум зарралари олтин тангалар-
га айлануб қолади.

- Ол, - дейдилар, камбағалга, - эхтиёжларингга
сафла!

Камбағал кишининг кўзлари косасидан чиққудек
ҳайрат билан тикилади:

- Аллоҳ рози бўлсин, эй Амирал - мўминин, ўқи-
ганингиз нима эдики, кум зарралари олtingга айла-
ниб қолди?

Али (р.а) шундай дейдилар:

- Куръони каримнинг мўъжизаси Фотиха сураси-
да яширинган. Мен ҳовучимдаги қумга Фотиха су-
расини ўқидим!

Буни эшитган факир киши жим турармиди? У ҳам
бир ҳовуч тупроқ олиб Фотиха сурасини ўқий бошла-
ди. Ўқиди, ўқийверди. Қайта-қайта ўқиса ҳам, муро-
ди ҳосил бўлмади. Кум бир ҳовуч кумлигича қолди.
Яна Имоми Али карромауллоҳ хузурига келди:

- Мен ҳам Фотиха сурасини ўқияпман, лекин
кумлар олtingга айланмаяпти, - дея дардини баён
қилди. Амирал мўминин Ҳазрати Али бошини

күйи солиб, маҳзун ва хижолатли оҳангда
қилдилар:

- Шунақа дегин... Дуо бир хил, аммо уни ўқиётган
тилнинг ҳолати бир хил эмас! Дуо айни дуо, бирин
уни ўқиганнинг ихлос, иймон насибаси ва Аллоҳга
юзланишида фарқ бор.

Дуо ижобатининг сири - дуо қилаётган кийин
нинг ихлоси ва Аллоҳга юзланишига боғлик. Дуо иймон,
ихлос ва албатта ижобат бўлишига ишончи
Аллоҳга юзлансангина истаганингга эриша оласан

ДУОЙИМ ҚАБУЛ БЎЛДИ

Масjid ёнидан ўтиб кетаётиб, аzon ўқилаётгани
ни эшитган ҳайдовчи орқасига қараб бошлиғидан
изн сўради:

- Хўжайин, рухсат берсангиз аzon ўқилаётган
экан, шу ерда намозимни адо этсам, сўнг йўлимизда
давом этсак?..

Бошлиғи бу ишни унча маъқулламаса-да, рухсат
берди. Ҳайдовчи масjidга кирди, бошлиғи маши-
нада қолди.

Жамоат намозини адо этиб чиққан бўлса-да,
ҳайдовчиси ҳадеганда чиқавермагач, безовталаған
бошлиқ, машинадан тушиб масjid ҳовлисини
кўздан кечира бошлади. Дераза ойнасига бошини
тираб, ичкарига қараганди, ҳайдовчи қўлларини са-
мога очиб дуо қилаётганини кўрди.

Бошлиқ ойнани тақиллатиб, овоз берди:

- Ҳамма чиқди-ку, сен нега ҳалиям ўтирибсан,
чиқсанг-чи?!

Ҳайдовчининг жавоби очиқ қалбларни титратту-
лик бўлиб чиқди:

Кўйиб юборм
- Ким кўйиб к
- Жавоб англаг
- Сизни ичка
- Бошлиқ мул
гизмаган!" ни
кайта акс садо
Шу захоти
Хайдовчисин
вирлади:
- Мана, ме
Хайдовчи
нун тикилд
- Албатт
рим селоб
ташқарида
шингизга
сизни ҳам
ўзига бе
сизни та
чорлади

ЕТИМ

Пеш
да ерда
пул бо
хужж
сага б
лукм
йўли
ҳам
эгас

- Күйиб юбормаяпти!
- Ким күйиб юбормаяпти? – деб сүради бошлиқ.
- Жавоб англаганга гурзидек эди:
- Сизни ичкарига киргизмаган!
Бошлиқ мuloҳазага толди. “Сизни ичкарига киргизмаган!” нидоси кулокларида, миясида қайтагизмат! Шу заҳоти таҳорат олди ва масжидга кирди.
Хайдовчисининг ёнига бориб, титроқ овозда шивирлади:
- Мана, мени ҳам ичкарига киргизди!
Хайдовчи ёшли кўзлари билан бошлиғига мамнун тикилди:
- Албатта, киргизади-да. Боядан бери кўз ёшларим селоб бўлиб бекорга дуо қиляпманми? Сизнинг ташқаридан қолиб, намоз вақтини ўтказиб юборишингизга қалбим чидай олмади. Аллоҳга ёлвориб, сизни ҳам масжидга киритишини сўраб дуо қилдим. Ўзига беҳисоб шукрлар, ҳамду санолар бўлсинки, сизни ташқарига қолдирмади, ичкарига, ҳузурига чорлади.

ЕТИМНИНГ ЧЎНТАГИДАН ОЛИНГАН ХАРЖЛИК

Пешин танаффусида марказда айланиб юрганимда ерда ётган ҳамёнга кўзим тушди. Ичидан анчагина пул бор эди. Тағин эгасининг шахсини тасдиқловчи хужжати ҳам бор эди. Шайтон: “Пулни ол” дея васвасага бошлади, лекин шу бугунгача оғзимдан ҳаром луқма ўтмаганди. Ҳамённи олиб полиция идораси йўлини тутдим. Эгаси топилди, келсин дея мени ҳам куттидирлар. Мактабга ҳам кечикдим. Ҳамён эгаси гавдаси бақкуват, шоп мўйловли киши экан.

Хамёнини топганидан хурсанд булиш урнаның
күзіда ғазаб ифодаси бор эди.

- Пулнинг қолгани қаерда? - дея бақири. Кейин
кетдим.

Чүнтагимда тушликда егулик олиш учун берган
берган бир лира бор эди. Ўша пайтларда бу пул
учун катта маблағ эди, түрттә симит (тешиккуш
олардим бу пулга. "Пулимни ўғирлабди, бунга яхши
гина сабоқ бериш керак" дея шопмўйлов қўлимдан
пулни олди.

Мен буткул ўзимни йўқотиб қўйдим. "Амаки
менинг мактабда ейиш учун онам берган харжли
дейиш учун оғиз жуфтлагандим:

- Ўчир, овозингни, ўғри! Пулнинг қолгани қаерда
- дея бақириб кетди.

- Қанақа пул? Нималар деяпсиз? - дедим
ийғлай бошладим.

- Буни қара, тағин ийғлайди-я! Йиғлашини қара
буни! Ўғирликни қилишга қилиб, йиғлашга тушя
ти! - дея бақира бошлади.

Кўркувдан ўзимни йўқотиб қўйдим. Гапириш
га ҳам кучим етмасди. Индамай қолдим. Қўлимдан
бошқа ҳеч нарса келмаслигини билиб...

Бир соатдан ортиқ уерда қолиб кетдим. Ўқиши ту
гаш арафасида эди. Ўкувчи ташиш автобусига кеч
қолсам, 10 километр пиёда юриб, қишлоққа етиб
боришим керак эди. Ёлвориб-ялиниб кетишга рұх
сат беришини сўрадим. Полиция амири инсофли
одам экан.

- Қаранг, бола шўрлик пулни олгани йўқ. Пулни
олса ўзи ҳамённи бу ерга олиб келармиди? - дея
одамни зўрға кўндириди.

Полиция идорасидан чиққанимда худди 70 йил-

дан бери қамоқда
караб югурдим. Да
мудир яхшиги
жазолади. Кейин
Синфга кирдим,
ўтиридиму бўлиб
Холбуки, яхшил
бундай бўлди?
Бу воқеадан
танаффусида
ни адо этдим.
мози бор экан
келсанг, алба
лас, намозни
узокдан кўр
қочсамми,
кўрганда ў
қолганди,

- Ака, м

- Тинч
кимнинг
ёнини т
ичаётган
анчадан
кишила
унинг х
сен ол
гина г
кун қа

- Л

- В
ғиро
унут

бери камокда ётган одамдай эдим, мактабга
ораб юурдим. Дарслар тугаётган эди.
музир ихшигина танбех бериб, мени эшитмасдан
жалғазади. Кейин дарсга киришимга рухсат берди.
Синфга кирдим, оёкларим қалтирас эди. Ўрнимга
халбуки яхшилик қилдим деб ўйладим, лекин нега
бундай бўлди?

Бу воқеадан кейин бироз вақт ўтди. Яна пешин
танаффусида марказда юргандим. Пешин намози-
ни адо этдим. Пешин намозидан кейин жаноза на-
мози бор экан, отам: "Қачон жаноза намозига дуч
келсанг, албатта жамоатга қўшил", дердилар. Хул-
лас, намозни адо этдик. Ўша полиция маъмури мени
узоқдан кўрди, ёнига чақирди. Уни кўриб қўрқдим,
кочсамми, деб ҳам ўйладим. Энди полициячини
қўрганда ўз-ўзидан қўл-оёғим титрайдиган бўлиб
колганди, нима бўлса ҳам мажбур ёнига бордим.

- Ака, менинг айбим йўқ, - дедим.

- Тинч бўл, биламан ўзим ҳам, - деди. - Ҳозир
кимнинг жанозасини ўқидик, биласанми? Сен ҳам-
ёнини топган одамнинг жанозаси ўқилди. Қаҳва
ичаётганида, нафаси тиқилиб ўлиб қолибди. Уни
анчадан бери танийман, илча (туман)нинг обрўли
кишиларидан эди. Лекин бироз терс одам эди. Сен
унинг ҳамёнини топганингда, унда пул кам чиқди. У
сен олгансан деб ўйлади. Дегани деган одам. Осон-
гина гапга тушунмайди. Шунинг учун сенга у ўша
кун қаттиқ гаплар гапирди.

- Лекин мен олмагандим, қасам ичаман, - дедим.

- Биламан, - деди жилмайиб. Кейин хотини қўн-
ғироқ қилиб айтди, пулни жакетининг чўнтағида
унутган экан. Сени бекорга хафа қилганимиз қолди.

Узоқларга қараб қолдим ўша пайтларда жаңынчы килдим. Мен айбиз эдим ва буни маъмур бейзилдирди. Аскар салом бериб ёнидан узоқлашдиган Мактабга қараб йўналгандим, таъзияли йўнинг яқинларидан экан, шекилли, икки кишининг сурбати қулоғимга чалинди:

- Ўлимли дунё, деганлари шу экан-да.
- Ажалинг қачон келиши билинмайди.
- Ҳайҳотдай денгизга чўкиб ўлмайди-да, бир лирилик қаҳвадан тиқилиб ўлади одам.

"Бир лира" сўзи қулоғимдан ўзоқлашмади, ўзимдан сўрадим: "У қаҳванинг пулини менинг чўнтағимдан зўравонлик билан олган харжигим билан тўлармиди? Ё, Роббим, - дедим, - бир етим, нинг бир лирилик ҳақини унутмаган Аллоҳим! Сен бизни харомдан асрагин! Золим бўлиб қолищдан сенга сигинаман! Мен золим бўлишдан кўра, мазлум бўлишга розиман!"

ЖАЖКИ БОЛАКАЙНИНГ ҚАҲРАМОНЛИГИ

Икки ёшлар чамасидаги гўдакни касалхонага олиб келганларида ахволи яхши эмасди. Ота-онаси қайгули нигоҳлар билан таҳлил ва рентген натижаларини кузатаётган докторга термиларди. Доктор беморнинг ота-онасига:

- Қизингиз бу хасталикдан шифо топиши мумкин. Фақат бунинг учун шу касаллик билан оғриб, соғайган одамни топиб унинг қонидан қизингизга ўтказишимиш керак, - деди.
- Ота-онанинг юзида умид нури балқди. Чунки беш

шар угиллари хам гўдаклигида шу хасиятнинг изларидан ва кейинчалик мўъжиза рўй бериб қарорнигандан фориғ бўлганди. Докторга бу ҳақида гафаридилар. Шифокорда ҳам умид уйғонди. Аммо қони үтказиш амалиётига жажки қаҳрамонни кўндириш керак эди.

Доктор қаршисида вазиятни тушунтириди. Кичкин-дек сухбатлашди қон беришни истармикан? Болакай бир муддат ўйлаб турди ва чукур нафас олиб:

- Синглим дардан хаолос бўлса бўлди, қон бекарман! - деди. Зарур амалиётлар ўтказилганидан кийин болани синглисини ётган хонага олиб киришид. Қон олиниб, тўғридан-тўғри бемор синглисига куйилиши керак эди. Қон ўтказиш амалиёти термилиб ётди. Унинг ёноқларига ранг кирад экан, ўзининг ранг-рўйи оқариб сўлиб бораётганди. Охирда табассуми ҳам сўнди.

- Хозир ўламанми? - дея сўради титроқ овозида доктордан. Доктор болакайнинг бошидан ўпид ўлмаслигини, узоқ яшашини айтди. Катталар болакай бу амалиётни янглиш анлагани ортидаги улкан жасоратини кўриб кўзёшларини тия олмадилар. Жажки қаҳрамон вужудидаги бутун қон олиниб, синглисига куйилади деб ўйлаган ва унинг соғайиши учун ўзини фидо килишни истаганди...

ЖАННАТ СОҒИНЧИ

Боғимизда гуллар очилди. Расулуллоҳ соллаюҳу алайхи вассаллам: "Менинг нуримдан яралган!" дея таърифлаганлари жаннат гулларининг ифори та-

ВАКТ ЭМАС, БИЗ ТЕЗ ЎТМОН

Бир замонлар бир сўфи йўлдан ўтаетган отликини
хутатио шундай дебди:

- Агар йўлинг ўша томонларда бўлса, мени фалон

шахарга этласанми?

Отлик рози бўлиди. Анча йўл юрилгач, сўфи бироз дам
йўла гулишини тушиди. Отлик нега дам олиш ке-
раклигини тушунмабди. Аммо сўфининг айтгани-
ни килибди. Сўфи ўтириб кўзларини юмибди. Би-
рој шу холатда сўзсиз колибди ва кўзларини очиб,
йўлда давом этишибди. Отга мингашиб йўлга
тушибдилар. Ниҳоят сўфи манзилига етганда отлик
кизикишини, кўзларини юмиб ўтирганининг сабабини
суррабди. Сўфи отлиқнинг саволига шундай жавоб
берибди:

- Шу қадар тез юрдикки, руҳимиз ортда қолди.

Мен у ерда дам олиб, руҳимни кутдим!

Ривоятдаги хисса, бугунги ҳолатимизни жуда
гўзал англатмаяптими? Вакт тез ўтмаяпти, биз
жуда тез кетяпмиз. Жуда шошиляпмиз. Ҳаммамиз
шошқалоқ бўлиб кетганмиз. Шунчалик тез кетяп-
мизки, руҳимиз қаерда, қандай ахволдалигининг
фарқига ҳам бормаяпмиз.

ФУРУРНИ ОФРИНТИРМАСДАН ЯХШИЛИК ҚИЛИШ

- Тухумни неча пулдан соятпсиз? - дея сўради.

- Донасини бир лирадан сотяпман, хоним афа-
ди, - дея жавоб берди кекса киши.

ИСМИНИ УНУТИБ ҚҮЙГАНМАН

Бир йигит кекса чол-кампирнинг уйига мөхмон бўлди. Етмиш беш ёшли отахон кампирдан бир пиёла сув сураб:

— Гулум, бир пиёла сув олиб келасанми? — дебди. Бироздан кейин "Азизам, чой қуйиб бер", "Гўзалим, сенинг, чойимга новвот солиб берсанг" деб мурожаат киларди. Мөхмон кекса отахон кампирига мурожаат килганда фойдаланган мөхр тўла эркаловчи сўзлардан таъсирланиб, чонни саволга тутди:

— Амакижон, оила курганингизга неча йил бўлди?

— Эллик йилга яқинлашиб қолди, ўғлим, — дея кулимсиради отахон.

— Ўзаро мөхр-муҳаббатингиз, муносабатларин-гиздан кўнглим ҳузурланди, — деди йигит.

Момомга: "Тулим, азизам, гўзалим", деб мурожаат килар экансиз.

Кекса аёлнинг ёноқлари пуштиранг тус олди:

— Ҳа, амакингиз бир неча йилдан бери шундай сўзлар билан мурожаат қиласидар... — Онахон шундай деб ошхонага чиқар экан, отахон мөхмонга ширларди:

— Ўзи эшишиб қолмасин ўғлим, икки йил бўлди исмини унугиб қўйганман, ҳалиям эслолмаяпман...

— Беш лирага саккизта тухум оламан, берсанг шу, бўлмаса бошқа жойдан оламан деди.

— Келинг, сиз айтган нархда бера қоламан, — дебди кекса киши. — Балки шундан кейин сотилиб кетиб бугун битта ҳам тухум сотолмадим.

Хоним тухумларни олди ва фойда қилган бўлини бозордан чиқди. Ҳашаматли машинасига ўтириш си билан истаганича ноз-неъматлардан буюртма қилди. Бироз ейишди, ва буюртмаларининг кўпича ейилмай қолиб кетди. Ресторан хизматчисидан ҳисобни олиб келишини сўради. Ҳисобда 150 лира "Қайтими қолаверсин!" деди.

Гап шундаки, нега доим муҳтоҷлардан бирор нима харид қилганимизда ўзимизни кучли қиламиш? Нега муҳтоҷ бўлмаганларга саҳоватли бўлиб қолдик?

Бир киши шундай ҳикоя қилганди:

— Дадам керак бўлмаса ҳам фақирлардан қиммат нархда оддий нарсаларни сотиб оларди. Баъзан ҳеч қачон керак бўлмайдиган нарсаларни ҳам ҳарид қилиб, ортиқча пул бериб юборарди. Бу роль мени ҳайрон қолдиради ва уйга келгач дадамдан сўрадим:

— Нега бундай қиласиз?

Дадам шундай жавоб бердилар:

— Бу инсоннинг ғурурини синдириласдан, унга яхшилик қилишdir!

Аллоҳ бизни ана шундай яхшиликпарвар ЯХШИлардан қилсин!

**ҚУРЬОН ЎҚИГАНИНГ САРИ ҚАЛБИНГ
ПОКЛАНАВЕРАДИ**

Отадан ўғилга ўғит

Бир одам тез-тез Куръон ўқирди. Аммо хеч едлак олмасди. Бир куни ўғли унга:

- Отажон, Куръон ўқийверасиз, аммо хеч едлак олмайсиз. Ўқиганингизнинг қандай фойдаси боради.

- Ўғлим, - деди ота, - саволингга жавоб бераман. Лекин ундан аввал бўйра саватда сойдан сув олиб келгин.

Бўйра сават кўмир ташиш учун мўлжалланган эди.

- Бунинг имкони йўқ-ку? - деди ўғил.

- Сен айтганни қил, кўрамиз, нима бўларкин! таъкидлади ота.

Ўғил бўйра саватни олиб сойга қараб кетди ва сув таший бошлади. Йўл яримламай сув оқиб кета-верарди.

Ўғил отасига:

- Отажон, бўйра саватда сув ташиб бўлмайди-ку!

- деди.

- Майли, сен давом этавер-чи! - деган жавоб олди ўғил.

Ўғил яна бир бор сувга борди. Бешинчи бориб-ке-

лишида қаттиқ ҳориган ўғил малолланиб отасига:

- Отажон, бу саватда сув ташишнинг иложи йўқ,

Лекин нега сув олиб келишимни такрорлаяпсиз?

- деди.

Саватдаги ўзгаришини сезмади...
Отасининг эътирофидан ўғил сергак тори...

Саватдаги ўзгаришини сезмади...
Ха, отажон, сават топ-тоза бўлибди.
Ана шунака, ўғлим. Бу саватда кўмирдан бошка нарса ташиб бўлмаса-да, сув билан муносабатга ки-хам дунё ва унинг ҳою ҳавасиларидан кирланиб бораверади. Куръон ўқиган одам уни ёд ололма-ка хам, қалбининг ғубори ариб, покланиб боради. Куръон қалб ва руҳнинг покловчиси, озуқаси ва шифосидир. Зинхор шайтоннинг: "Ёд олмасанг Куръон ўқишнинг нима кераги бор?" деган васвасасига уйма! - дея ўғлига гўзал сабоқ берди ота.

ОДАМНИ ТЎҒРИЛАДИМ, ОЛАМ ТЎҒРИЛАНДИ

Ҳафта давомида дам олиш кунини интиқ кутди. Якшанба куни уйғониб "Бугун мазза қилиб дам оламан" деган ўйдан кўнгли яйради. Одатдагидан кўра бемалолроқ нонушта қилди. Ҳафталик газеталарни қўлига олиб, кун бўйи газета ўқиб, телевизор томоша қилиб ҳордик чиқаришини ўйлаб хушнудлик билан оромкурсига чўкканди, ўғли олдига келди:

- Дадажон, кинога қачон борамиз?
Ўғлига кинога олиб боришини ваъда қилганига ҳам кўп бўлганди, бу ҳатто эсидан чиқиб ҳам кетганди. Кўчага чиқишини истамай ўғлига баҳона ўйлай бошлади.

Шу пайт кўзи газета саҳифасидаги дунё харитасига тушди. Дунё харитасини кичик-парчаларга бўлиб, йиртиб ташлади-да, ўғлини чақирди:

шундан кейин түгрилаб, аввалги холига ўжилса да, улғанимдан ерга кириб кеттүдөй. Ҳатто географиядан аъло баҳоларга ўжилса да, улғарим кулиб юборди. Йиглаб мактабдан на уйга келасолиб онамга бакириб кетдим:

Ҳаритани яхши биларди. "Кечгача тинчина оламан", деган ўйдан кулимсирاب кўиди. Аммо синдошлайдан ўн-ўн беш дақиқа ўтар-ўтмас ўгил отасини олдига келди-да:

- Отажон, ҳаритани тузатдим. Энди тезроқ, ҳаритани яхши биларди. Ота аввалига ишонмади. Ортани кўриб ҳайрати икки ҳисса ошди.

- Буни қандай үддаладинг? - деб сўради ҳаритани яхши биларди. Одамнинг суратини тўғридан кўз узолмай.

- Менга берган ҳаритангизнинг орқасида бинон сурати бор эди. Одамнинг суратини тўғрилагандим, дунё ҳаритаси ҳам тўғриланди! - Дея жавоб берди болакай.

ПАХЛАВА

Болалигимда моддий аҳволимиз яхши эмасди, кейин чой билан мазза қилиб едик. Эртаси куни синфа ҳамма топганини дастурхонга қўйиб, бирга овқатланиши керак эди. Онам бир идишга бир дона пахлава, зайдун, пишлоқ, хуллас уйимизда нима бўлса бериб юборди. Синфга кирдим, ҳамманинг олдиди бўрек, базлама гўзлама...

Синфимизнинг энг ўйинбузуқи боласи бошимнинг устига келиб, мазах қила бошлади:

- Бу пахлавани сичқонлар учун олиб келдингми?

улағанимдан ерга кириб кеттүдөй. Йиглаб мактабдан на уйга келасолиб онамга бакириб кетдим:

Нега бир дона пахлава қўйдингиз? Синфдошлайдан бир дунё егулик олиб боришибди. Менда бир дона пахлава яримта ион, уч-тўртга зайдун бор эди, холос!

- Менга факат битта пахлава тушганди, холос, болажоним, - деди.

Уша лаҳзалардан ўзимни ёмон кўриб кетдим. Онамни кучишга ҳам юзим қолмаганди. Биламан, онам мендан ранжимайди, лекин мен шундай она-га қилган ишинга ўзимдан оғриндим. Ўн ёшимдан бери ҳар кеча Аллоҳга ёлвориб мени кечиришини сўрайман.

Ўшандан бери шу пайтгача оғзимга бир бор пахлава олмадим.

Ривоят қилишларича, бир куни бир чумчук Аллоҳдан аразлабди. Кунлар ўтибди, лекин күш Робисига бир нарса демасмиш. У билан гаплашмасмиш. Қаттиқ маҳзун бўлиб, узоқ вақт сукунни ағзал кўрибди. Фаришталар хавотир билан Аллоҳдан чумчукни сўрардилар ва ҳар гал Аллоҳ малаклари-га: "У албатта келади!" дея жавоб берарди. "Чунки, унинг овозини эшитадиган ягона Борлик Менман, митти қалбидаги дардини факат Мен билади.

Бир пайт чумчук қалби маҳзун, кўзи ёш тўла бир дарахтнинг шохига кўнди. Ҳеч нарса демас, индамай бир нуқтага тикилиб ўтиради. Аллоҳ чумчукка хитоб қилди:

- Айт-чи, юрагингни сиқиб, қалбингни маҳзун

Сен инингда дам олиб ётганингда, сени овлаш чуун бир илон иинингга ўрмалаб келаётганди. Сени шондан кўриқлаш учун бўронга инингни бузишни амр этдим! Шундай қилиб сен у ердан учиб-узоклашдинг билан бўлдинг. Қанчабало-лар борки, мухаббатим билан сендан нари қилдим. Холбукчи, сен хавф-хатарлардан офият ва омонлик бергувчи, мухаббатимни кўрмайсан-да, ўткинчи балодар туфайли менга исён қиласан!..

САХИЙ ҚИЗАЛОҚ

Кўринишидан ўзига тўқ оиланинг фарзанди бўлган қизча бир даста пулни ҳовучлаб, шаҳарнинг энг катта ўйинчоқ дўконларидан бирининг растала-рини кўздан кечиради. Дўкон пештахтарида бир-биридан чиройли ўйинчоқлар: "Мени харид қил, мен билмайиб боқарди гўё. Расталарни кезаркан, қизча бирдан тўхтаб қолди. Катта, кўзлари йирик ва мовий қўғирчоқ қизчага ёқиб қолди. Отасига қаради:

- Отажон, кўлларимдаги пул бу ўйинчоқка етадими? - отаси боши билан тасдик ишорасини берди. Қизча чақалоқ-қўғирчоқни кучоқлади ва отасининг ортидан касса томон юрди. Худди шу ерда ўзига ўхшаб отаси билан ўйинчоқ харид қилгани чиқан ўғил болачага кўзи тушди. Болакай калта иштонча ланинг қўлчаларида бироз пул бор эди. Болалинг қўлчалардан бирининг олдига ҳаяжон билан яқинлашди ва отасига:

- Мана, шу ўйинчоқни олишини хоҳлайман, отажон! - деди. Бироз ўйинчоқка термилиб тураркан

Фаришталар чумчуқ нима дер экан дей унда карадилар. Куш маҳзун, аммо гинали охандар чумчуқ нима дер экан дей унда карадилар.

- Кичкина иним бор эди. Чарчасам дам олди. Кимни олди совқотсам бекинадиган маконим. Хеч кимниң ўринидан овта қилмасдим, хайҳотдай дунёда кимниң ўринидан овта қилмасдим. Сен ўшаниям менга кўп кўрдим. Бевақт бўрон кўпгани нимаси энди? Инимни ве-рон қилди, мен инсиз қолдирди...

Ортиқ сўзлаёлмади. Сўзлари бўғзида тугунланади. Сукунат Арши Раҳмонда акс садо берар, фаришталар бошларини қуи солиб Аллоҳнинг жавобини кутардилар.

- Эй, чумчуқ! Сен менинг бандам эмасмисан? деди Аллоҳ.

- Албатта, Сенинг бандангман, Аллоҳим!

- Ундей бўлса, нега Менинг билганиму килга нимдан ҳикмат излаб, рози бўлмасдан, мухокама қиляпсан?

Чумчуқ бўйини букиб олди. Улуғ Мавло шундай хитоб қилди:

Мен сизларга: "Сиз яхши деб билганингизда ёмонлик, ёмон деб билганингизда яхшилик бордир, демадимми?"

Чумчуқ айборона бошини эгиб турарди. Эшити-лар-эшитилмас овоэда жавоб берди:

- Дединг, Аллоҳим!

- Унда нега ҳикматини билмаганинг нарсаларни суриштирияпсан?

Чумчуқ ҳеч нарса деёлмади. Инининг вайрон бўлишида бир ҳикмат борлиги муҳаққақ эди, аммо чумчуқ қизиқаётган ўша ҳикматни изоҳлади:

Сени ж...

ховуцидаги пулларга ишора қилди: – Шу үйинчөккөн
етадими?

Отаси боласининг кўзларига қараёлмай ховучилик
лан инкор ишорасини берди. Болакай ховучилик
пулга маъюсгина нигоҳ ташлаб, үйинчоқни жорий
кўйди. Отасининг кўлидан тутиб сурат-китобга
растасига йўналди.

Қизалоқ бу ҳолатни кузатиб, кучогидаги чанс
лок-қўғирчоқка бир муддат тикилиб турди. Сўн
болакайга ёқкан үйинчоқка қаради. Чакалоқ-қў
ғирчоқни ўрнига олиб бориб кўйди. Үйинчоқни
кўрсатиб отасидан сўради:

– Бу үйинчоқка пулим етадими, отажон? – Отаси
бориб, үйинчоқнинг пулини тўладилар. Қизалоқ
кассада ўтирган қизга нималарнидир пиҷирлаб
тушунтириди. Қизалоқ ва отаси бир четга ўтишди.
Бироздан сўнг болакай ва отаси кўлида сурат-китоб
билан кассага яқинлашишди. Кассир қиз:

– Сизларни табриклайман, – деди ҳаяжон билан,
Бугун ҳисобида биринчи харидоримиз сифатида
совғага эга бўлдингиз.

Табассум билан үйинчоқ кутисини болакайга
уздатди.

– Ажойиб! – дея қийқирди бола. – Отажон, ҳозир
гина бу үйинчоқни олгим келганди! Орзуимдаги
үйинчоқ-ку!

Ота-бала севинч билан дўконни тарқ этдилар.

– Бунчалик мард, тантисан-а, қизим? Нега бундай
қилганингни билсан бўладими?

– Отажон, онам билан менга пул бераётгагнин-
гизда: “Бу пулга ўзингни севинтирадиган нарсани
отиб ол демагандингизми?”

Сени ж...

Албатта, шундай дедим, асал қизим!
Мен ҳам худди шундай қилдим, отажон, – қиза-
ничининг кўзлари кувончдан порлаб кетди. – Ҳозир
ничалик баҳтли ва хурсанд эканимни биласизми?..

САХОВАТ – МЕХРИБОНЛАР ФАЗИЛАТИ

Бир дехқон мадраса эшигини тақиллатди. Эшик-
ниочган талабага бир бошузум тутқазди. “Бу боғим-
дехқон.

– Уларни ҳозироқ устозимизга етказаман, – деди
талаба хадя келтиргувчига миннатдорчилик бил-
дириб. – Устоз икромингиздан мамнун бўладилар,
иншаАллоҳ,

– Йўқ, йўқ, – деди дехқон. – Уларни сенга олиб
келдим.

– Менгами? – деди толиби илм юзлари қизарин-
кираб. – У бундай марҳаматга қандай қилиб муно-
сиб бўлганини билмасди.

– Ҳа! – деди дехқон. – Чунки қачон эшикни тақил-
латсан, сен очасан. Қачон ҳосилим курғоқчиликдан
кирлса, сен менга нон-туз берасан. ИншаАллоҳ бу
бир бошузум сенга куёш нури каби илиқ ва ёмғир
каби гўзал Илоҳий раҳмат олиб келади. Қара, қандай
чиройли яратилмишdir узум доналари!

Толиби илм ўша тонгни бир бошузум устида та-
факкур қилиш билан ўтказди. Узумлар чиндан ҳам
чиройли эди. Шу сабабдан ҳам бир бошузумни усто-
зига икром этишга аҳд қилди. Ахир устози уларга
ilm ва ҳикматни ўргатяпти-ку. Устоз толибининг
икромидан ғоят мамнун бўлди. Сўнг мадрасадаги
бемор толибини эслади.

СИЗГА ҮХШАГАН ОНА БҮЛАМАН

Сени

Бир күни онамни қаттиқ ранжитдим. Улкан қайғу
шыда үксинибгина юзимга қараб:

— Она бұлсанғ мени тушунасан, — деди. Үсмир-
никнинг тентаклик кезлари эди. Қайғуингизга пар-

во кілмай:

— Мен асло сиздай она бұлмайман! — дегандым.
Онам индамай ошхонага чиқиб кетди. Аслида хали
сүзимнітугатмасданоқпушаймон бўлиб бўлгандим,
лекин ей камондан отилганди. Ортиқча гурур бор
эдичимда. Олдизгабориб узр сўраёлмадим. Бирдан
кешагина олиб келган китобига қўзим тушди. Кичик
стол устида ётарди. Балки китоб ўқишига тутинасам,
кўнглини олган бўламан деб хонамга кириб кетдим.
Китоб ўқиётib ухлаб қолибман. Орадан қанча вақт
утганини билмайман, дадамнинг овозидан уйғониб
кетдим. Ишдан келиб, онам билан нималарни дир
гаплашаётган экан. Атрофга оқшом қоронгилиги
тушган эди. Турмокчи бўлгандим. Китоб кўлимдан олиниб
ташланганини пайқадим. Китоб ўрнимдан туриб чироқни ёқдим,
устим ёпилганди. Ўрнимдан туриб кекс, ёнида долчин-
ли сут ва бир бўлак кекс, ёнида долчинли
бўлмайсан, мендан ҳам яхши она бўлсан!" Бошим-
дан шарақлаб қайнаётган сув тўкилгандай бўлди.
Қандай қилиб онамга шундай дея олдим? Лекин
ичимдаги беъмани жаҳл яна онамнинг ёнига ке-
либ узр сўрашимга тўсик бўлди. Аслида тортишиб
қолганимизнинг сабаби ҳам бошимнинг устида тур-
ган мана шу кекс эди. Мен эртанги кунги ўкув йили
хайрлашув маросими учун кекс тайёрлаб бериши

"Узумларни унга бераман, — деда үйлади ватерин
Балки узумларни кўриб кўнгли кўтарилаш устаси
шифо топар..."

Үйлаганидек қилди. Аммо узумлар бемор талаба
банинг ҳам хонасида қолмади. У шундай бери мени
"Мадрасининг ошпази бир неча кундан берি" Ошпаз
тансиқ таомлар билан парвариш кўляпти. Бу узум
ларни татишга ҳаммадан кўра у ҳақлироқ!" Ошпаз
талаба бемор толиби илмга тушлик
талаба узумларни унга икром этди:
— Аллоҳ яратган мева-сабзавот каби мўъжизаси
неъматлар билан бошқалардан кўра сен якинроқсан
Бу Илоҳий санъат асарини нима қилишни ҳаммадан
кўра сен яхши биласан!

Ошпаз талаба узум доналарининг гўзаллигига
мафтун бўлди. Бу гўзал марварид доначалари каби
бир бош узумнинг ҳикматини мuloҳаза қилди. Зо-
тан, у тафаккури ва нозик диди билан мадрасада
шухрат қозонганди. Узумларни кўрган заҳоти эн-
кичик неъматда ҳатто Илоҳий санъат нақшларини
юксак даражада изоҳлай олди. Бу санъат ва гўзаллик
соҳибига бўлган муҳаббат билан лиммо-лим тўлди
юраги. Худди шу онда мадрасага биринчи марта
келганида ўзига эшик очган талабани эслади. Мехр-
мурувати, тавозе ва шафқати билан хурматини
қозонганди у дўсти. Ошпаз толиби илмнинг фи-
крига кўра эшик очишга масъул талаба ҳақдор эди
узумларга.

Шундай қилиб оқшомгача деҳқон мадрасага олиб
келган узум эшикоғаси бўлмиш толиби илмнинг
ўзига қайтди. Талаба узумлар ҳақиқатдан ҳам ўзига
аталганини англади. Ва яна шуни англади, сахо-
ват дўстликнинг энг асосий белгиси экан.

ТАВБАГА ШОШИЛМАГАН ТИКУВЧИГА ОҚИЛОНА ТАНБЕХ

Бир зоттүгизйилдан бери тикувчилик қиладиган
оламдан сұрабди:

— Нега хануз тавба қылмадинг? Гунох тұла ҳәётда
дәвом этаяпсан? Тикувчи эса хотиржам жавоб қи-
либди:

— Жон бүғизга келгунга қадар тавбага вакт топи-
лади! Үшанды тавба қыламану, кутуламан.

— Нече йилдан бери тикувчилик қиласан? — дәя
сұрабди солиҳ инсон.

— Шу вакт ичидә күлинг ҳамма нарсадан күп ни-
мага одатланды?

— Қайчига үрганди күлим. Мато қирқишига! — жа-
воб қылди тикувчи.

— Жонинг бүғзингга кадалганида күлингга қайчи
берсалар, осонгина мато қирқа оласанми? — Яна са-
вол берібди солиҳ инсон.

Үттиз йилдан бери тикувчилик қиладиган одам
елкасини қисибди:

— Шундай құрқинчли пайтда табиийки, матони
кеса олмайман!

Солиҳ инсон ҳам ўша онда жавобни ҳозирлабди:

— Хүш, үттиз йилдан бери устаси бүлганинг бир
ишини жонинг чиқаётган онда бажаролмас экансан.

Хеч қачон одатланмаганинг, юзланмаганинг тав-

бага жон берәёттанингда қандай юз тутасан? Ўша
онда тилингга тавба келишига қандай ишонасан?

Тикувчининг тили сүзге келишмай қолди.

ТЕЛБАМИ ЁКИ ВАЛИ?

Телбаним бир киши намоз ўқиш учун масжидга билан диккәт килди. У ёқа қаради, бу екөн ва кандай шошилиб кирган бўлса, шундай чиқиб кетди.

Бирордан кейин орқасига бир тўл боғланган учун жамоатда сафланганлар қаторида турди. Орқасига ўтиналдириб кирди ва намоз ўқилини сидаги ўтиналар билан қийналиб намозни адо этди.

Эгилиб-турганида ерга тушган ўтиналар овлашади. Намоз адо этилган заҳоти йигилганлар тортишув ва таинбехлар имомнинг ҳам кулогига чалинди. Имом шу маҳаллада яшар, гарифини ҳолидан озми-кўпми бохабар эди. Раҳмидиллик билан ақли ноқис дейилмишнинг ёнига яқинлашди:

- Ўғлим, бу аҳволда намоз ўқилмайди. Орқандага ўтилининг бор, сен қандай намоз ўқидинг? Ҳам ўзингни, ҳам жамоатни беҳузур қилдинг. Кейинги сафар намоз ўқигани келганингда юксиз келгин, хўпми?- деди.

Телба маъюс, аммо маъноли қаради жамоатга:

- Одат эмасми бу?

- Қанақа одат? - сўради имом.

Жамоат қизиқиш ва ҳайрат билан воқеани кузатётганди.

Телба жавоб қилди:

- Хожам, мен намоз ўқиш учун масжидга кириб қарадим, ўзимга мос жой ахтардим. Қарасам, жамо-

та йигилганларнинг барчасининг орқасида ишлаб бер, ўйладимки, бу бир одат экан. Мен ҳам ташқариға чиқиб шу ўтиналарни ортимга юклаб олиб намоз ўқидим. Нега ҳеч кимга индамай, мен-дан газабланаяпсиз? Танбеҳ берсангиз ҳаммага бир-дек беринг, бир ўзимга эмас-да!

Имом ҳайратланди:

- Менинг орқамда ҳам юк борми?

- Ха, - деди телба. - Ҳаммангизнинг ортингизда юк бор.

Жамоатта йигилганлар: "Телба-да бу, жинни", де-

гандай ўзаро шивир-шивир қилиб кулимсирадилар.

Телба жамоатнинг қаршисига чиқиб ва эрракларга ишора қилди ва бегубор боладай, хаяжон билан ҳайқири:

- Ана, бунинг орқасида мовий кўзли бир болакай турибди. Манавининг орқасида катта олма дараҳти бор... Бунда синиқ эшик, мана бунинг орқасида бир товқ овқат, анавининг орқасида қовурилган товук, унинг орқасида кўзлари яшил, сулув хотин, анавининг иккى кўли билан бошини қучиб умидсиз оҳангда:

- Ҳеч кимнинг сирти бўш эмас, ҳамманг орқаси юкли!.. - дея тақрорлайверди.

Телбанинг гапларини эшишиб ҳамма даҳшатли ҳайрат билан бир-бирига қарай бошлади.

Чунки айтганлари айнан тўғри эди.

Кимdir түғилажак боласини, кимdir бўлган эшикни, меваларни, бирор созлаши керак бўлган эшикни, кимdir емақхонасида пишириши керак бўлган таомни ўйлаётган эди намозида. Кимdir оч, хаёлида пиширилган товук эди, бирининг хуши севган

Сенинде, бошқа бири эса парваришига мұхит жаңынан
ни ўйлаёттан эди.

- Хүш, айт-чи, намозда менинг орқамда қандалақ
юк бор эди, - деда сұради имом.

- Ҳаммадан ортиқ сиз ҳайратлантиридингиз, жа-
жам. Орқандызда каттакон сигир бор эди!

Иномнинг сигири касал эди, "Сигир ўлдимикан"
дея ўйлаган эди намоз чогида...

"Харобот аҳлини хор күрма зинхор
Дағнга лойиқ вайроналар бор".

Ҳар қанча билдирсанг, күрсатсанг ҳам фақат калб
күзи очиқ кишигина кўра олади.

ЧИРОГИ ЁНИҚ УЙ

Тиббиёт факультетини битириб, амалиётчи ҳа-
ким ўлароқ вазифамни бажариш учун Элазигнинг
чекка худудларидан биридаги тиббиёт масканинг
ишга отландым. Еш эдим, оиласи эмасдим. Мен бор-
ган ер кичик бир қишлоқ эди. Биринчи тун бир уйга
мехмон бўлдим. Поезд станцияси ёнгинасида жой-
лашган уй эди. Кечки овқатни едик, чойларимизни
ичдик. Бироз сухбатлашиб ҳам ўтиридик. Йўл чарчоги
мени ҳолдан тойдирган, бегона тупроқларнинг ёт-
лиги босиб, сухбатта майлим йўқ эди. Соат тун яр-
мига қараб юрятти, мени уйқу zalвори эзив боряп-
ти. Уй эгасига ҳам бирор нима деёлмайман. Уйнинг
каттаси Ҳожионага охиста шивирладим:

- Ҳожиона, сиз тарафларда соат неччиде ухлана-
ди?

- Поездни кутяпмиз, болам, ҳозир поезд келади, -
деди мезбон она.

Бирор яқинингизни кутяпсизларми? Сенинде
көпнитими? - деда кизикиб сұрадим.
Иук болам, бирор яқинимиз келмайди. Лекин
бу ерлар узокжойлар. Поезддан бу ерларни билмай-
тиган, илк бор келаётган одамлар тушиши мумкин.
Лунийнг ярмida бу ерда чироғи ёнган уй тополма-
са кўчада колиши мумкин. Қишлоғимизга бегона
биров келса адашмасин, кўчада қолмасин, чироғи
енктурган уй топсин деб кутиб ўтирамиз.

ЎҚИТУВЧИСИГА САБОҚ БЕРГАН ЎҚУВЧИ

Хусусий мактаблардан бирида ўқийдиган ўсмир
холатини пайқаб, ундан нега хомушлигини сұради.

- Онажон, ҳар доим ўқитувчимизнинг боши
оргиди. Ўрни бўлса, бўлмаса ҳам бизга бақиради.
Узун кийимим ва рўмолимни сабаб қилиб мени
мактабдан ҳайдаш билан таҳдид этди. Мени бу
мактимлар билан мактабда бошқа кўришни хоҳла-
гапни айтиб берди қизалоқ. Онаси қизнинг бошини
силар экан:

- Қизим, сен Аллоҳ буюрган тарэда кийинасан.
Ўқитувчинг айтганидек эмас. Аллоҳ шундай кий-
инишингни истайди, ўқитувчинг бундай кийини-
шингни истамайди. Хўш, сен кимга итоат қиласан?
Сени гўзал суратда яратиб, чексиз-адоқсиз неъ-
матларга гарқ қилган Роббингами, ёки менга ё
ўқитувчинга ўхшаган ўзига ҳам фойдаси тегмай-

- Албатта Аллоҳга итоат қиласан, онажон, - деди
қиз.

Эртаси куни қыз мактабга борган эди, үқитувчи унинг узун либоси ва кенг рўмолини масҳаралаб койй бошлади. Синфдош ўргокларининг қалбини ўқитувчисидан танбех эшитиш қизнинг кўзёни оғритди ва мунҷоқ кўзларидан дув-дув շуңдай бошлади. Кўзёшлар ичда ўқитувчисига шундай деди:

— Тўғриси, кимга итоат қилишни билмайман. Сиз гами ёки Аллоҳга бўйсунайми? Сизнинг айтганинг қисам Аллоҳга гуноҳкор бўламан. Аллоҳниң амрини адо этсан, сизнинг жаҳлингиз чикади. Аллоҳ таоло Куръони каримда шундай марҳамат қиласди. “Эй иймон келтирганлар! Сизга ҳаёт берадиган наринг ва билингки, албатта, Аллоҳ киши билан унинг қалбини ажратиб кўяди ва, албатта, Унинг хузурида тўпланурсиз.” (Анфол сураси, 24-оят) Майли, сиз газаблансангиз ҳам мен Аллоҳ таоло ва Унинг Расулига итоат қиласман. Сиз ҳам Аллоҳнинг розилигига муваффақ бўлиш ва Расулulloҳ солаллоҳу алайҳи васалламнинг айтганларини бажариш учун бошингизга рўмол ўранг ва узун, ёпиқ кийимлар кийинг, устоз. Чунки Пайғамбаримиз солаллоҳу алайҳи васаллам: “Сизлардан бирингиз бирор ёмонлик ва ёқимсиз ишни кўrsa имкони бўлса кўли билан ўзгартирсин. Шояд, кўли билан тузатишга кучи етмаса тили билан ўзгартирсин. Бунга ҳам кучи етмаса қалби билан у ишни ёқтиромай, норозилигини ифода этсинки, бу ҳам иймоннинг бир даражасидир”, деда марҳамат қилганлар.

Қиз Воҳидул Қаҳҳор сифатли Аллоҳнинг буюрнларини айтиб жавоб бергани учун, ўқитувчи муддат сўзсиз қолди. Бирордан кейин қизга

кунини мактабга келишини ўқтирди. Унинг ўқитувчи яхшигина сабоқ берib кўйиши юзаса килиб мактабга келди.

— Кизингиз менга ҳаётимда ҳеч қачон эшитмаган оқур маъноли Гапларни айтиб сабоқ берди. Унинг

салламнинг мухаббатига тўлдириб, жуда гўзал тарзандирди. Кеча мактабдан уйгабориб, намозўқидим. Кўз ёшларга гарк бўлиб тавба қилдим. Аллоҳга ёл-хаётимда ҳар доим Унинг бўйруқ ва қайтариқларига амал қилиб яашага аҳд қилдим. Аллоҳ таоло менинг динида событлардан қилишини истаб, Унга нола қилдим, — деди. Ўқитувчи бошига рўмол ўраб, ёпиқ бошлаганидан кейин бош оғриқлари ўтиб кетди, дардан буткул фориғ бўлди. Ёши ўттизлардан оштутиб, Аллоҳга итоат қилишни бошлаганди. Динини маҳкаман бўлса-да, турмуш курмаганди. Себзанини сўраб келадиган совчилар кўпайди. Ўқитувчи ўзига муносиб, иймон-эътиқодли, яхши бир инсон билан никоҳланиб, турмуш курди. Ўкувчисига миннатдорчилик билдириб:

— Менинг жаҳлим ва газабимга қарамасдан, Аллоҳ ва Расулulloҳ солаллоҳу алайҳи вассалламни менга танитиб ҳаётимни ўзгартириб юбординг. Сени Аллоҳ учун яхши кўраман, солиҳам, — деда қизни бағрига босди.

Эртаси куни қыз мактабга борган эди, үқитувчи унинг узун либоси ва кенг рўмолини масҳаралаб койй бошлади. Синфдош ўргокларининг қалбини ўқитувчисидан танбех эшитиш қизнинг кўзёни оғритди ва мунҷоқ кўзларидан дув-дув շундай бошлади. Кўзёшлар ичда ўқитувчисига шундай деди:

— Тўғриси, кимга итоат қилишни билмайман. Сиз гами ёки Аллоҳга бўйсунайми? Сизнинг айтганинг қисам Аллоҳга гуноҳкор бўламан. Аллоҳниң амрини адо этсан, сизнинг жаҳлингиз чикади. Аллоҳ таоло Куръони каримда шундай марҳамат қиласди. “Эй иймон келтирганлар! Сизга ҳаёт берадиган наринг ва билингки, албатта, Аллоҳ киши билан унинг қалбини ажратиб кўяди ва, албатта, Унинг хузурида тўпланурсиз.” (Анфол сураси, 24-оят) Майли, сиз газаблансангиз ҳам мен Аллоҳ таоло ва Унинг Расулига итоат қиласман. Сиз ҳам Аллоҳнинг розилигига муваффақ бўлиш ва Расулulloҳ солаллоҳу алайҳи васалламнинг айтганларини бажариш учун бошингизга рўмол ўранг ва узун, ёпиқ кийимлар кийинг, устоз. Чунки Пайғамбаримиз солаллоҳу алайҳи васаллам: “Сизлардан бирингиз бирор ёмонлик ва ёқимсиз ишни кўрса имкони бўлса кўли билан ўзгартирсин. Шояд, кўли билан тузатишга кучи етмаса тили билан ўзгартирсин. Бунга ҳам кучи етмаса қалби билан у ишни ёқтиромай, норозилигини ифода этсинки, бу ҳам иймоннинг бир даражасидир”, деда марҳамат қилганлар.

Қиз Воҳидул Қаҳҳор сифатли Аллоҳнинг буюрнларини айтиб жавоб бергани учун, ўқитувчи муддат сўзсиз қолди. Бирордан кейин қизга

кунини мактабга келишини ўқтирди. Унинг ўқитувчи яхшигина сабоқ берib кўйиши юзаса килиб мактабга келди.

— Кизингиз менга ҳаётимда ҳеч қачон эшитмаган оқур маъноли Гапларни айтиб сабоқ берди. Унинг

салламнинг мухаббатига тўлдириб, жуда гўзал тарзандирди. Кечаки мактабдан уйга бориб, намоз ўқидим. Кўз ёшларга гарк бўлиб тавба қилдим. Аллоҳга ёл-хаётимда ҳар доим Унинг бўйруқ ва қайтариқларига амал қилиб яашага аҳд қилдим. Аллоҳ таоло менинг динида событлардан қилишини истаб, Унга нола қилдим, — деди. Ўқитувчи бошига рўмол ўраб, ёпиқ бошлаганидан кейин бош оғриқлари ўтиб кетди, дардан буткул фориғ бўлди. Ёши ўттизлардан оштутиб, Аллоҳга итоат қилишни бошлаганди. Динини маҳкаман бўлса-да, турмуш курмаганди. Себзанини сўраб келадиган совчилар кўпайди. Ўқитувчи ўзига муносаб, иймон-эътиқодли, яхши бир инсон билан никоҳланиб, турмуш курди. Ўкувчисига миннатдорчилик билдириб:

— Менинг жаҳлим ва газабимга қарамасдан, Аллоҳ ва Расулulloҳ солаллоҳу алайҳи вассалламни менга танитиб ҳаётимни ўзгартириб юбординг. Сени Аллоҳ учун яхши кўраман, солиҳам, — деда қизни бағрига босди.

УМРАМНИ АЛЛОХГА СОТДИМ

Эшик тақиллади. Бир бола күлидаги пиёлаки узатди. Ифторгача бир соат бор эди.

- Опа, ойим шўрвага кўшмоқчи эканлар, Берис хижолатлик билан бир пиёл гуруч сўради. Уч уй пасуда юбордим, лекин ичимда ғалати кизикиш қаватга, ўша

- Кимнинг қизисан? - деда сўрадим чоғи, бўлса бир хонадон кўчиб келганди. Гуручини олиб хижолатлини юбордим, лекин ичимда ғалати кизикиш қаватга, ўша

берис шўрвага кўшмоқчи эканлар, Берис хижолатлик билан бир пиёл гуруч сўради. Уч уй пасуда юбордим, лекин ичимда ғалати кизикиш қаватга, ўша

берис шўрвага кўшмоқчи эканлар, Берис хижолатлик билан бир пиёл гуруч сўради. Уч уй пасуда юбордим, лекин ичимда ғалати кизикиш қаватга, ўша

берис шўрвага кўшмоқчи эканлар, Берис хижолатлик билан бир пиёл гуруч сўради. Уч уй пасуда юбордим, лекин ичимда ғалати кизикиш қаватга, ўша

берис шўрвага кўшмоқчи эканлар, Берис хижолатлик билан бир пиёл гуруч сўради. Уч уй пасуда юбордим, лекин ичимда ғалати кизикиш қаватга, ўша

берис шўрвага кўшмоқчи эканлар, Берис хижолатлик билан бир пиёл гуруч сўради. Уч уй пасуда юбордим, лекин ичимда ғалати кизикиш қаватга, ўша

берис шўрвага кўшмоқчи эканлар, Берис хижолатлик билан бир пиёл гуруч сўради. Уч уй пасуда юбордим, лекин ичимда ғалати кизикиш қаватга, ўша

берис шўрвага кўшмоқчи эканлар, Берис хижолатлик билан бир пиёл гуруч сўради. Уч уй пасуда юбордим, лекин ичимда ғалати кизикиш қаватга, ўша

берис шўрвага кўшмоқчи эканлар, Берис хижолатлик билан бир пиёл гуруч сўради. Уч уй пасуда юбордим, лекин ичимда ғалати кизикиш қаватга, ўша

берис шўрвага кўшмоқчи эканлар, Берис хижолатлик билан бир пиёл гуруч сўради. Уч уй пасуда юбордим, лекин ичимда ғалати кизикиш қаватга, ўша

берис шўрвага кўшмоқчи эканлар, Берис хижолатлик билан бир пиёл гуруч сўради. Уч уй пасуда юбордим, лекин ичимда ғалати кизикиш қаватга, ўша

берис шўрвага кўшмоқчи эканлар, Берис хижолатлик билан бир пиёл гуруч сўради. Уч уй пасуда юбордим, лекин ичимда ғалати кизикиш қаватга, ўша

берис шўрвага кўшмоқчи эканлар, Берис хижолатлик билан бир пиёл гуруч сўради. Уч уй пасуда юбордим, лекин ичимда ғалати кизикиш қаватга, ўша

берис шўрвага кўшмоқчи эканлар, Берис хижолатлик билан бир пиёл гуруч сўради. Уч уй пасуда юбордим, лекин ичимда ғалати кизикиш қаватга, ўша

берис шўрвага кўшмоқчи эканлар, Берис хижолатлик билан бир пиёл гуруч сўради. Уч уй пасуда юбордим, лекин ичимда ғалати кизикиш қаватга, ўша

шундай Синглим, - деди хижолатом»,
- Мен арзонрок, кўлимда бор пулум билан дея шу
маконга хўжайини ҳам жавоб бераб юборганди,
биринчи оқшом уй эгасига, кейин ёнидагига,
пингимдаги ёлвордик. Гуручлари йўқ экан, чоғи, бўлса
зиниб-ёлвордик! Кейин кизимни сизга юбордим. Сиз
түрбашанба куни бир хонадонни тозалашга бораман,
оч ухлашолмайди. Палов пишираман дедим. Ўша
тимос, жаҳлингиз чиқмасин, сўз бераман, душанба
кечаси гуручингизни қайтараман...

Ўйга келдим. Музлатгични очдим. Ўйда нонушта-
дан бошлаб гўштгача нима бўлса ҳаммасини халтага
солдим. Қарадим, кўчага нон сотувчи келибди. Ундан
нон олдим, пиде олдим. Болалар халталарни очгани-
ни, ичиди нима бўлса ҳамма нарсасини дастурхонга
куйганини кўрдиму, тезроқ ўйга қайтай, дедим.
килсин. Лекин сўрадилар, албатта:

- Хотин, мен душанба куни бориб яна егулик олиб
келаман. Лекин сахарлигимизга бирор нима қолдими?

- Макарон бор, ун бор, - дедим. - истасангиз тонгтча
сизга бўрек тайёрлайман, - дедим. Кулишдик.

Бахтиёр эдик. Чунки нонимизни баҳам кўргандик.

Эрим бугун эрталаб уй эгасига бориб дилар. Бир-икки жой-

тордан маълумотларни олиб дилар. Мух-

*Сени жаннатда күтәман
дан маслаҳатлашиб, сүрәт
дилар;*

дан маслаҳатлашиб, суро-
дилар:

- Биз буйил бирини борумра зиёратига бормокчи
эдик. Лекин бекор килинди, кечкинтиридик. Борди-
деб қабул қиласми? Умрамизни Аллохимин-
тамизми?

Нима де
чиб-ўпдим:

- Аллоҳ сиздан рози бўлсин! – дедим. Бир когоз халтага пулларни солиб, обориб опага бердим. Кўнгўйтиришни ўтирумадим. Ичим оғриётган бўлса-да, унинг севинч кўзёшларидан ҳаловат топдим. Осон эмас. Бунча пулни жамғариш, унга эришиш биз учун кийин бўлади. Унча пул қаерда энди, майли. Уйга келдим. Эрим жойнамозда дуо қилаётган экан.

- Пешинни ўқигандингиз, бу қандай намоз дедим?

- Мен Умра намозини адо этдим. Сен ҳам ўқигин-да, Аллоҳга Умрамизни қабул қилгин деб ёлворайлик.

**ХАЙРЛИ ФАРЗАНД ЕТКАЗИШ УЧУН
ХАЙРЛИ ОТА-ОНА БҮЛІНГ**

Бугун отамга нонушта тайёрлар эканман, болалик чоғларим эсимга тушаверди. Ота-онам бирларини тушунолмасдилар. Уйда мутаассил жанжал бўларди. Лекин бир-бирларига ўчакишиларида ҳам бизни яхши кўришни, бизга гамхурлик қилишни унутмасдилар. Бизга ўхшаб илмли эмасдилар, лекин билганларининг энг яххисини жаршишга ҳаракат қиласдилар. Бир куни қаттиқ тириб қолдим. Бир неча кун овқат егим келмади. Бир томондан онам ёлворадилар, бир томондан дам. Бир қарасам дадам: "Онанг сенга сеҳрли пюре

Сену місам

Сени жап...
аралаш-кураш бир зумда соғаясан", дедилар.
жылганда, буни есансаң бир нарса олиб келдилар.
Алардың бир нечта пеңчишілік жағдайлар
жылдан да күндерінде көрсетілген болады.
Бир, ехуд егуликнинг таъми халиям оғзымда. Жуда ҳам
бөлек, бир, ехуд егуликнинг таъми чиндан күлланилган жум-
майдалар. Бугун эрталаб бері тузук бирор егулик
онушта тайёрладим. "Сизга сехрли тайёрлаган-
дарладим", дедим. "Ичидә нима бор?" деди сүрадилар
дую, олма, нок, хуллас нима бор, севгим бор, шиф-
дан топасиз", дедим. Жилмайдилар:
— Фарзандинг бир куни онанг бўларкан, ота-она
жылдан, дессанг-чи ҳали, дедилар...

урманг, дада, олма, нок, хуллас нима ну, "н топасиз", дедим. Жилмайдилар: Фарзандинг бир куни онанг бўларкан, ота-онанг са фарзандинг, десанг-чи ҳали, дедилар... Демоқчи бўлганим, хайрли фарзандлар тарбия чиromokchi бўлсангиз ҳар қандай ҳолатда ҳам севинг. Балки баҳтим

— Фарзандинг бир куни онан бүгүн
да фарзандинг, десанг-чи ҳали, дедилар...
Демокчы бүлганим, ҳайрли фарзандлар тарбия-
аб, етиштирмоқчи бүлсангиз ҳар қандай ҳолатда ҳам
болаларингизни яхши күринг, севинг. Балки баҳтли
иши мұхити яратиб бериш, истаганини олиб бериш
борасида ҳар доим ҳам имкониятингиз бүлмас. Лекин
пинг! Инсон ҳамма нарсани кечиради, лекин меҳрга
зор қолганини кечирмайди! Болалигимда әхтиёжманд
үсдим, лекин ота-онамдан бутун ва мұкаммал меҳр
күрдим. Бугун ота-онамнинг устида жон беришга
тайёрлігим ҳам шундан. Бир куни болангизнинг бо-
ласи сиз бүласиз. Фарзандингиз сизге сиздан қўрган
меҳр, мухабbat ва шафқатдан андоza олиб ғамхўрлик
қиласди. Фарзандларимиз ҳайрли бўлишлари учун ав-
вало биз ҳайрли ота-она бўлишимиз керак.

Сенатта күтәман

ШУКР ҚИЛИШИМИЗ УЧУН ЕТАРЛИ САБАВЛАР

Аёл ҳар кече уйқудан олдин дуо қилиб, Аллохум шукр қиласы. Бир кече уйқудан олдин шундай шукр дуоси қилди:

— Аллохим! Шукрлар бўлсин, тонгта қадар эримнинг хуррагини эшитаман. Демак, у ювиксизти! Аллохим! Шукрки, қизим ҳар куни ювиксиз идишларни ювгани ва уй тозалагани учун шикоят қиласы. Демак, у уйда ва кўча-кўйда сангимайди. Аллохим! Шукрлар бўлсинки, солик тўлайман. Демак, касбу корим бор ва ишсиз эмасман. Аллохим! Шукрки, кийимлари менга тор келаяпти. Демак, оғир озиқ-овқатим етарли. Аллохим, шукрлар бўлсинки, кун охирида қаттиқ чарчаб қолаяпман. Демак, оғир ишларни бажаришга куч-куватим бор. Аллохим! Шукрлар бўлсинки, ҳовли супураман ва деразаларни артаман. Демак, уйим-жойим бор. Аллохим! Шукрлар бўлсинки, баъзан бетоб бўлиб қоламан. Демак, кўп вақт соғлом бўламан. Аллохим! Шукрлар бўлсинки, ҳадяларга пул сарфлайман. Демак, ҳадялашадиган яқинларим ва дўстларим бор! Аллохим! Шукрлар бўлсинки, ҳар куни тонгда соат уйғотчиликман. Шукрлар бўлсинки, ҳар куни тонгда соат уйғотчиликман.

ЭНГ БАХТСИЗ, НУРСИЗ, ОМАДСИЗ КУН

Эр-хотин орасида жанжал чиқди. Жаҳл-ғазабдан тилини йўқотиб, тилини тиёлмаган эр хотинига:

— Сендан ажраламан! Ва сени фақат баҳтсиз, нурсиз бир кунда никоҳимга оламан! — деб сурди.

Сенатта күтәман

Мен тиёлгангач қилган иши, айтган гапидан публика мөнъи топамиз? Сен шаҳар муфтийсига бор, у бир бор ечим топар, — деди.

— Унча кунни қаердан топамиз? — деди елкасини чинсб.

Иигит муфтиятдан умидсиз алпозда чиқиб, бир дўкон ёнида узоқ ўтириди. Дўкон эгаси йигитни гапта солиб, дардини сўради. Қайғуси қалбига сифмаган йигит дўкондорга ҳамма гапни айтиб берди. Дўкон эгаси юпун кийинган, соchlари пахмоқ, афсангири бир аҳволдаги одамдан дардингнинг давосини сўрагин, ундан бир гап чиқади...

Йигит чиқмаган жондан умид, дея бориб факирга қайғусини сўзлаб берди. Факир киши ўйчан тинглаб турди-да, сўради:

— Бомдод намозини ўқидингми?

— Йўқ, — деди йигит. — Ухлаб қолибман, ултурмадим...

— Бугун ота-онангдан ҳол-аҳвол сўрадингми? Ёки уларни дуо қилдингми?

— Шаҳарга келишим керак эди, шунинг учун улар билан учрашгани вақтим бўлмади... — Йигит ҳайрон тикилди сўровчига. Факир киши яна сўради:

— Бугун Куръон ўқидингми?

— Вактим бўлмади, ўқиёлмадим... — деди йигит.

133

...онадан ҳол-ахвол сүралмаган, улар-
кинг ҳақыга дуо қилинмаган ва Куръон ўқилинмаган
кундан бахтсиз, нурсиз ва омадсиз кун бўлмайди...

“...ЭНДИ ЖУДА КЕЧ БЎЛДИ”

Онасининг вафотидан кейин: “Биз эр-хотин иш-
лаймиз, сизга қарай олмаймиз”, деган важ билан

саксон ёшли отасини “Қариялар уйи”га жойлаштири-
ган ўғил, гоҳида уни кўргани келиб турарди. Аввалги
боловчалини туттириб ўстирганди. Якка-ёлғиз
сўйиб, устида жони титраб ўстирганди. Якка-ёлғиз
фарзанд бўлгани учун уни асраб-авайлаб катта
қилгандилар.

- Бир куни ўғилга “Қариялар уйи”дан қўнғирок
бўлди.

- Отанг оғир хаста. Умрининг сўнгги кунларини
яшаяпти. Сени кўрмоқчи, - дедилар.

Ўғил отасининг кўргани борганида, ота оғир-
оғир нафас оларди. Отасининг қўлидан ушлаб;

- Сиз учун бирор нима қила оламанми? Кўнг-
лингиз нима тусаяпти? - дея сўради.

- Ота сўник нигоҳлари билан ўғлининг кўзларига
араб, инқиллаган товушда:

- Энди жуда кеч бўлди. Лекин хоҳласанг жуда кўп-
рса қилишинг мумкин эди... - Кечалари овқат етма-
ни учун оч ётдим, - дея давом этди бемор ота. - Ҳаво-
утгични ёқмадилар, иссиқда беҳол бўлдим. Муз-
ганимда тоза ҳавода сайр қилдирадиган кишим

юк эди. Тагимни ҳўл килиб кун
ширдилар. Бир ойда бир марта чўмилтирдилар. Кир-
дан баданимда яралар тошиб кетди. Менга қилинган
бу қўпполликларни орқасида кишиси борларга
қилишмади. Уларга қарайдиган, ғамхўрлик қиласидан
одамлари бор эди. Менинг хеч кимим йўқ эди.

- Биласанми, нима?

- Ҳаммасидан ҳам меҳрга зорлик оғринтириди. Сен
тарк қилиниш ўлмасдан туриб қабрга қўйилишидир.

Буни хеч қачон унутма.

- Хуллас, энди ҳаммаси учун жуда кеч ва мен
учун бирор нима қилишга имконинг қолмади. Мен
ҳамма нарсага кўниждим, лекин сенинг соғинчинга
кўниколмадим. Ота шундай деди ва сўник кўзла-
ридан икки томчи ёш думалаб юзига тушди.

Ўғил тошдай қотиб қолганди.

- Нега буларни энди айтяпсиз? Нега аввал айтма-
дингиз? - деди.

- Қандай айтаман? - деди ота. - Сен мениҳайҳотдай
уйингнинг бир бурчагига сифдирмай, бу ерга лойиқ.
Мен учун энди жуда кеч бўлди. Аслида мен сендан
хавотирдаман, сен учун қайғудаман. Қариганингда
болаларинг сени бу ерга ташлаб кетса, мен чида-
ган нарсаларга сенинг тоқатинг етмайди. Унутма,
ўғлим, нима берсанг шуни оласан.

- Ота шуларни айтиб кўзларини мангуга юмди.
Аён эдик, бу сухбат ота бояқишининг сўнгги мадо-
рини ҳам қуритганди. Бир соатдан кейин ўғлининг
қўлларидан маҳкам туттан қўллари жонсиз сир-
ғалиб тушди. Ота юрак-бағри ўртаниб бу дунёни
тарк этди.

ЮНУС ПАЙГАМБАР ДУОСИ

Юнус пайгамбарнинг ҳикоясини, балиқ корнида дуо қилганларини эшитгандирсиз. Шу дуо билан боғлиқ бир хотирани сизлар билан бахам курмоқчиман. 2000 йилда турмуш қургандик 2001 йил инқирозини эсласангиз керак. Бу инқироз пайтида бир неча киши қатори мен ҳам ишсиз қолдим.

Ишсиз қолиб, чорасизликда иш излаш нималигини бу ҳолатни бошидан кечирган киши билади. Нихоят, вақтинчалик иш топдим. Мотоцикл билан журнал тарқатардим. Ҳайҳотдан Эскишехир, қўлимда ҳарита, манзилларни топишим, топширикни вақтида бажаришим керак эди.

Иш бошлаганимга бир неча кун бўлганди. Эрчилишмади. Орқасидаги оғир қоп билан минг бир машакқатда устахонага олиб бордим. Уста йўқ экан. Жоним бўғзимга қадалиб мотоциклни итариб узоқроқдаги устахонага олиб бордим, униси ҳам ёпиқ экан. Паркда ўтирдим, унсиз йиғлай бошладим. Энди уйланган эдим. Зўрга топган ишимдан айрилиш ханотирига тушдим. Журналлар тез муддатда эгаларининг қўлига етиб бориши керак эди. Ҳамма жойдан умиди узилган кишидек ҳис этдим ўзим.

Юнус алайҳиссалом балиқнинг қорнида ўқиган дуолари эсимга тушди. Чорасиз алпозда йиғлай-йиғлай бутун руҳим, қалбим билан ўқидим:

**“Ла илаҳа илла анта субҳанака инни кунту ми-
наззалимин”.**

Дуони қай-қайта ўқир эканман, қарши тарафдаги ўқондан бир оғабей ёнимга келиб ҳол-аҳволимни

Сени, бўлган воқеани айтиб бердим.
Шу мотоциклдан менда ҳам бор. Ўрмончиман

уйигача мотоциклни итариб олиб бордик. Моторни буткул суғириб олиб, қайтиб ўрнатди. “Ёқиб ўр-чи” деди. Бензини кам экан. Ўша ердан ўтиб кеттган мотоциклли йигитни тўхтатиб:

Пулинин бердим, олиб кел, – деди.

Нихоят мотоцикл ёнди. Икковларини ҳам дуо килиб, миннатдорчилек билдириб ишимга кетдим.

Журналларни ҳам вақтида етказдим. Эртаси куни оғабейга миннатдорчилек билдириш учун совға олиб, ўша ерга бордим. Оғабейнинг уйи менга таниш бир жойда эди. Дарвоза олдида бирни оҳак қилаётганди.

– Мен ўрмончи оғабейни излаб келдим дедим.
– Бу ерда ундай киши йўқ, – деди. Бўлган воқеани айтиб бердим, “Адашаётган бўлишинг мумкин”, деди.

– Йўқ, айни шу кўча эди, – дедим.

– Бу ер TCDD ситиси, бу кўчада бошдан охиригача бизнинг фабрикада ишлайдиган ишчилар яшайди. Ундай ўрмончи яшави мумкин эмас, – деган жавобни олиб ҳайратдан тошдай қотдим.

Моторимни тузатган киши ё бир Валий, ё Хизр алайҳиссалом ёхуд дуонинг ходимлари эди, билмадим...

ЯХШИЛИК ҚИЛГУВЧИЛАР БИЛАН БИРГА

Устоз Нур Ҳаёт Шуаро сұхбатларидан

Бу воқеа Ойдин провинциясида яшаганимда рүй берганди. Ойдинда "Севги йўли" дәя номланған бир шоҳ кўча бор. Шу кўчада ўша пайтларда дўкон очгандим, ишга кетяпман. Йўл четида бир онахоннинг тўсатдан хушидан кетиб, ерга йиқилганини бердим, Зудлик билан машинага тўхташ онахонни машинагача тушиб, ерда бехуш ётган онахонни машинагача ўтган-кетганлар ҳолатида нималар билан қўтаришга уринид, сима ҳолатида нималар билан қўтаришга уринид, ҳаракат қилишарди. Онахонни билгач атрофимга қўзгатишга кучим етмаслигини билгач атрофимга қарадим ва 4-5 лицей ўқувчилари менга қараб турганини кўрдим. Касалхона бир нечта кўча нарида жойлашган эди. Йигитларни чақириб: "Онахонни эҳтиёт бўлиб қўтариб машинага ётқзайлик, касалхонага етказишим керак", дедим. Йигитлар онахонни орқа ўриндиқقا ётқизиши. Чироқларни ёқиб, сигнал билан бошқа автомобиль ҳайдовчиларидан йўл очишларига ишора бериб онахонни касалхонага етказдим. Давлат касалхонаси шошилинч ёрдам аридан ёрдам сўрадим. Воқеалар шунчалик тез рўй лиши, биргина дардим онахоннинг ҳаётини асраб кат кекса аёлни касалхонага етказганимдан хојам бўлганимда касалхона полицияси ёнимга

138

Сен бўлиб ўтган воқеаларни сўради.
Полиция бердим.

Майли-ку, аёлни машина гизда уриб юборма-

кетиб қолдим.

Бир муддат саросималикдан сўнгра ўсимин кўлга олиб:
Ўша атрофдан ўтиб кетаётган ўсмир йигитлар менга ёрдам беришиди, ишонинг, мен уриб юборма-
дим, фактат хушидан кетган онахонга ёрдам бердим,
холос, - дәя олдим.

- Кани ўша ўсмир йигитлар? - деди.

"Субхан Аллоҳ!" дедим. Лекин бир томондан ҳақ-
лигимни қандай исботлайман, дәя ўйлаётганимда бир жаноб шошилинч тиббий ёрдам бўлимига қараб чопиб келаётганига кўзим тушди. Эркак худди ай-
бланаётганига билгандек, полиция маъмурига:

- Бу хоним билгандек, машинасида касалхонага олиб ётган онахонни кўриб, машинасида касалхонага олиб кел-
ди. У ҳеч нарса қилгани йўқ, мен гувоҳлик учун кел-
дим! - деди.

Ичимда: "Сен қўлингдан келгунича яхшилик қиласвер, ҳақ бўлсанг Аллоҳ юзингни ёруғ қиласди"

- Аллоҳ рози бўлсин, жуда яхши инсон экансиз,
айни ўрнида етиб келдингиз! - дәя миннатдорчи-
лик билдиридим.

Полиция маъмурни бизга: "Иккингиз ҳам яхши инсонлар экансиз", деди. Полиция маъмурига дўкон манзилимни ташлаб, онахоннинг яқинлари ке-
лишса, бирор муаммо чиқса, қолаверса, беморнинг ахволини билиш учун мени у ердан топишлари мумкинлигини айтиб, дўконга қайтдим.

139

шаган зөл доришунос-сотувчига имлади. Еш йи-
нүүччи бир нималар дэя шивирлаганди, доришунос-

Сиз дөмийй беш мингинч иккى хиссаси микдорича
нүүрфөтүн күлгэ киритибсиз. Сизга дориларингиз-
ни бераман, колган микдордаги пулга хохланг дори

олинг, хохласаңгиз наңд үларок күлингизга бераман!
Баяқиши эркак севинганидан Роббига шукр саж-
даси кийди ва доришунос-сотувчига шундай деди:

- Огрикдан азобланаеттган боламнинг даволани-

ши учун зарур дори-дармонлардан рози бүлснин!

Эркак севиниб-кувониб дуо килиб дорихонадан:
- Бу билан бешинчи марта факирларнинг дори-

кандаи ҳикмати бор? - дэя сүради. Аёл табассум би-

- Аввало, буни бизга пайғамбаримиз соллаллоху
алайхи вассаллам буюрганлар. Расулллох сол-
лаллоху алайхи ва саллам: "Ким бир мүмнандан бир
дунёвий ташвишини аритса, Аллох таоло ундан
киёмат кунидаги ташвишларидан бирини арита-
ди. Ким қийналган кишининг ишини енгиллэтсэ,
Аллох таоло унга дунё-ю Охиратда енгиллик бера-
унинг айбини бу дунё-ю охиратда беркитсэ, Аллох
домики, банда биродарининг ёрдамида экан, Аллох
унинг ёрдамида бүләди", дэя марҳамат қылганлар.
Колаверса, менга дуч келган эхтиёжманд инсонни
Аллох мени сүйгани учун каршимга чиқарди, деб
хисоблайман. Фармацевтика факультетининг ик-

таки соатдан кейин күринишидан мен билан
төңдөш бир хоним дүкөнгө кирди.

- Нурхәёт хоним, сизмисиз?

- Да, - дедим.

- Мен бугун касалхонага олиб борганингиз оңа-

хоннинг қыздары бўламан, сизга миннатдорчлик
бийдериш учун келдим. Аллоҳ сизга дуолар қилиб, са-

рак бўлган киши менинг бегуноҳлигимни айтиб
гувоҳлик берган эркакдир. Ўша инсон исботларди
кељмаганида мен бегуноҳлигимни исботларди
му, бу анча вақт ва сарсон-саргардонликдан кей-

ин бўларди. Бугун одамларни яхшилик кишидан
қўрқадиган ҳолатга келтиришди. Лекин яхшилик
килишдан ҳеч қаҷон қўрқмаслик керак. Бирок бу-
яхшилик керак бўлар экан. Ва ўша жанобни яна
гойибона дуо қилиб қўйдик. Яхшилик қилишдан
қўрқмайлик, чунки, Аллоҳ яхшилик қилгувчилар
билан биргадир иншаАллоҳ.

ЯХШИЛИК ҚИЛГУВЧИЛАРГА САВОБ КЎПАЙТИРИБ БЕРИЛАДИ

Факир киши қўлида шифокор ёзиб берган до-
рилар рўйхати билан дорихонага кирди. Доришу-
нос-сотувчига рўйхатни тутқазганди, у дорихо-
нада бу дорилардан борлигини айтиб, нархини
хисоблаб берди. Дорилар жуда қиммат эди. Эркак
музтар бўлиб доришуноснинг қўлидан рўйхатни
олиб, чиқишга йўналди. Шу пайт дорихона соҳибаси

КАТТА БҮЛГАН КУНИМ

Үй уч ёшларда эдим. Ўрта мақтабга борардим. От-
миннинг вафотига иккى йил бўлганди. Кашишдашиб
жонгандик. Онам тикучилик қиласарди. Аранг ку-

тирилардик. Китобларим етарли эмас эди. Мақтаб
айтдим. Амаким ҳаддан ортиқ баҳил кочиб, бошининг теб-
нига жойлашсам албатта қарзимни қайтаришмани
нигоҳларидан кўзларини олиб кочиб, борласли
нинг уйда ошпаз бўлиб ишлайдиган киши уйимиз-
нигида. Бизга ёрдам беришини ҳам, бермасли
нигида. Бир неча кундан кейин уйимиздан
нигида. Университетни тамомлагунича ошпаздан
пул бериб турармиш. Тўрт йил давомида ошпаздан
амаким юборган пулни олиб турдим. Үкишни бити-
риб, турмуш қуриб, ишларимни йўлга қўйганимдан
кейин амакимга раҳмат айтиб, қарзларимни
қайtarish учун уйига бордим. Амаким хайрон бўлиб:
“Мен ҳеч нарса қилганим йўқ-ку?” деди. Кейин бил-
сам, ошпаз маошининг ярмини бизга бериб, қолган
ярми билан оиласининг тирикчилитини ўтказган
экан. Ўша кундан кейин Роббинга ёлвориб, мени
ҳам шу ошпаз сингани фақирларга ёрдам беришга
кодир қилишини сўрадим. Алҳамдулилах, Аллоҳ
дуонмни ижобат қилди.

- Хўш, ошпазни топдингизми? Унга яхшиликла-
рини қайтара олдингизми? - дея сўради йигит. Аёл-
нинг киприклари намланди ва:

- Кизининг сепига банқдан муддатли тўлов орқа-
ни үй жихозлари олган экан. Эрим иккимиз унинг
нкдаги қарзини тўладик. Ошпаз амакига қанча
шиликлари учун у кишига бутун дунёни берсан
ҳаққини ўтай олмайман, - дея жилмайиб кўйди.

Харҳаша қила бошладим. Ўртоқларим ҳам ҳали
замон чакириб келишарди. Уларга нима дердим?
Пулимиз йўқлиги учун сайлга боролмаслигим-
ни қандай айтардим? Аламдан устимдагиларни
чиқариб деворга қаратиб ота бошладим.

Ғамгин нигоҳларини менга тикиб, узоқ термилиб
ўтириди. Жавондан сумкасини олиб, пул қидирди.
Излаб-излаб бир лира тополди. Бояқиши онамнинг
фақатина бир лираси қолганди, бор-йўқ пули шу
эди. Бисотидаги бир лирани менга узатди.

- Кани, кийина қолгин, болам, бир лира етадими?
У кезларда бир лира катта пул эди. Тўрт тарафга
ирғиттан кийимларим ва пойабзалимни олдим. Яна

шарфелим ҳам йўқ эди ҳатто.

Харҳаша қила бошладим. Ўртоқларим ҳам ҳали
замон чакириб келишарди. Уларга нима дердим?
Пулимиз йўқлиги учун сайлга боролмаслигим-
ни қандай айтардим? Аламдан устимдагиларни
чиқариб деворга қаратиб ота бошладим.

Харҳаша қила бошладим. Ўртоқларим ҳам ҳали
замон чакириб келишарди. Уларга нима дердим?

Пулимиз йўқлиги учун сайлга боролмаслигим-
ни қандай айтардим? Аламдан устимдагиларни
чиқариб деворга қаратиб ота бошладим.

Ғамгин нигоҳларини менга тикиб, узоқ термилиб
ўтириди. Жавондан сумкасини олиб, пул қидирди.
Излаб-излаб бир лира тополди. Бояқиши онамнинг
фақатина бир лираси қолганди, бор-йўқ пули шу
эди. Бисотидаги бир лирани менга узатди.

- Кани, кийина қолгин, болам, бир лира етадими?
У кезларда бир лира катта пул эди. Тўрт тарафга
ирғиттан кийимларим ва пойабзалимни олдим. Яна

Сени жаннатда кутаман

күйиндим. Пулни чүнтагимга күйиб, уртоқларимни
кута бошладим. Нихоят келишди. Бироз ўтиришили.

Онам уларга қанд бердилар, икковини хам бөшили
силади.

- Энди бора қолинглар, - деб бизни кузатиб күйди. Күчага чик-
риқиб кетаётганди. Жуда хурсанд эдим, кувончдан катта күчага кай-
рилаётганди. Бурилишдан оёк учиды турни, менга күлимсираб күл-
балкондан оёк учиды турни, менга күлимсираб күл-
силтаётганди. Бирданига ичимдан бүғиқ ўкирик
келиб, томогим ачишди. Күзларимга ёш түлди.
Бўғилиб қолдим. Йиғлаганимни билдири маслика
уриниб, уртоқларимга: "Мен бормайман", дедим. Са-
бабини тушунишмади.

Бир ўртоғим:

- Пулинг йўқлиги учун келмайсан! - дедим масхара-
омуз. Чўнтагимдан бир лирани чиқариб кўрсатдим:
- Ана, пулим бор!

Ўша ерда мени қолдириб кетишиди.

Кўчаларда сарсари кездим. Ҳеч кимга билдири-
масдан, тўйиб-тўйиб йиғладим. Кўз ёшларимни
иlldim, кўлимдан келгунича кувноқ кўринишга
риниб, уйга қайтдим. Онам:

- Нега қайтдинг? - дея сўради.

"Боргим келмади" дедим ва чўнтагимдан бир ли-
ни чиқариб, онамга узатдим. Онагинам ҳайрон
ди. Пулни кўлимдан олиб, столустига кўйди. Сўнг
ни кучиб, кўксига босди. Хўнграб-хўнграб йиғлай-
лади. Мен энди йиғламасдим. Ташқарида тўйиб-
тўйиб йиғлаб олганди. Онамнинг юзларидан ўпдим.
Ш тўқмаслигини айтдим. Индамади. Узоқ уйга

Сени

мен энди замгин эмасдим. Сайилгоҳ
сизга ярашимасди. Бирданига улгайиб қолгандим.

МАЗЛУМНИНГ ДУОИ БАДИ

Рамазон ойида бир факир хонадон, ғарibона да-
туронга ўтириб ифторни кутаётгандилар. Оила
бешлиги ишсиз эди. Чукур қайғуга ботган, уй эгаси
нилан ораларида бўлиб ўтган сухбатни эслаб, ха-
зди. Агар бутун кира ҳакини тўламаса, киравон кимса
роҳчага улоқтиришини айтиб таҳдид қилганди. Ти-
рикчилигини ўтказолмаётган бу бояқиши ниша
қилсин? Шу ўй-хаёллар билан эзилиб ўтирганида,
ташқаридан дилни хира қиласидиган бақир-чақири
ни изнисиз, қаттиқ тепиб очадиган бошқа ким ҳам
бўлтилди. Бу золим уй эгасининг овози эди. Эшик-
ни изнисиз, қаттиқ тепиб очадиган бошқа ким ҳам
бўларди? Паришон оиланинг дағ-дағ қалтирашига
қарамай, уй эгаси бақир-чақири қилиб сўкинар, бу
ди. Эркакнинг бола-чақаси кўлидан бир иш келмас,
йиғлай-йиғлай "Ҳасбун Аллоҳу ва ниъмал Вакийл -
бошимизга келадиган ҳар турли ишга қарши Аллоҳ
яхши Вакийл" дердилар.

"Ўзингиз Аллоҳга қайтариладиган Кундан
кўрқинг. Сўнгра ҳар бир жон касб қилган нарса-
сини тўлиқ олур. Уларга зулм қилинmas". ("Бақара"
сураси, 281-оят.)

Ялиниб ёлворишлирага қарамай уй эгаси, бояқиши
хонадонни уйидан чиқариб юборди. Оила уч-тўрт
эскирган нарса-буюмларини олиб, уйдан чиқишиди.

— Аллоҳим! Уни Сенга ҳавола қилдим! Аллоҳим!
Сен ундан қасосимни ол!
Кошкыйди, гофил ва жохил уй эгаси бу қылмыши
учун пушаймон бўлиб, Аллоҳдан ва йўқсил кин-
дан афв сўрасайди. Аммо унинг бундай на-
диган ақли йўқ эди.
Бу воеалари.

Бу воқеадан уч кун ўтиб, уй эгаси оёқ оғриғидан нолий бошлади. Касалхонага кишининг саратон таҳлил ва рентген натижалари тақозо қиларди. Шифокорхасталигига йўлиқканини тақозо қилароқ оёқни кесиб ташлаш лар бу дарднинг чораси ўлароқ саратон бутун танаси-кераклигини айтишиди. Йўқса, саратон таъкидлашади, га ёйилиб кетиши мумкинлигини чиқкан эркага.

— Сиз ишарачининг дуойи бади бўлиши
мумкинлигини айтди.

- Сиз ижарачиларни ҳақорат килдингиз, уйдан чорасиз ҳолида қувиб чиқардингиз, марҳамат қилмадингиз, - деди. Ва аёл Пайғамбаримиз солалоҳу алайҳи ва салламнинг мана бу сўзларини эслатди: "Мазлумнинг бад дуосини олишдан кўрқян. Чунки, мазлумнинг дуоси билан Аллоҳ орасида парда бўлмайди". Уй эгасига хотини уч-тўрт эски-туски шёси бор уйидан уриб-сўкиб ҳайдаб чиқарган укини топиб, ундан кечиришини сўрашини ва розигини олишини таъкидлади.

34-яхилик би.
ни даф кандай ёмонлик
титаларингизда (Шунда) баногоҳ с
тадик дүст каби адоват бўлган кимса қайноқ-
тоқатли зотларгина эришурлар, унга ёмонликни
насиба эгасигина эришурлар, унга фақат сабр-
34-35-оятлар).
уй эгаси хотинининг айтганларига қаршилик
киломади. Ўйини таъмиirlаб, янги жиҳозлар
куйдирib ҳеч кандай ҳақ олмасдан собиқ ижарачи-
га берди. Йўқсил кишининг қаршисида тиз чўкиб
ворди. Ижарачи уни кечиришини сўраб ёл-
килди.

ОТАДАН ЎГИЛГА САБОК

Бир одам доим Куръон ўкирди. Аммо ҳеч ёдлай олмасди. Бир куни ўғли унга:
— Отажон, Куръон ўқиверасиз, аммо ҳеч ёдлай ол-
айсанлай фойдаси бор? – деди.
— Сизниң көзүн көрсөм мен, – білді.

— Отажон, Куръон учиш учун мүлжалланган эди.
— Ўқиганингизнинг қандай фойдаси бор? —
Лекин ундан аввал бўйра саватда сойдан сув олиб
келгин.

Бүйра сават күмір ташиш учун мұлдау
Сынның имкони йүк-ку? - деди үгіл.
Сынниң иміз Нима бүларкин! -

- Буннинг имкони ишкүү.
- Сен айтганиң қыл, күрамиз, нима буларки?

- Сен айтганин таъкидлади ота.

тэйнэдээ
Үүгээ бүйра саватни шинэ
сув таший бошлади. Йүл яримламай сув оюу
верарди.

Сени жаннатда кутаман

Үғил отасига:

- Отажон, бўйра саватда сув ташиб бўлмайди-ку! - деди.
- Майли, сен давом этавер-чи! – деган жавоб олди ўғил.

Ўғил яна бир бор сувга борди. Бешинчи бориб-келишида қаттиқ хориган ўғил малолланиб отасига:

- Отажон, бу саватда сув таишнинг иложи йўқ. Лекин нега сув олиб келишимни такрорляяпсиз? – деди.

- Саватдаги ўзгаришни сезмадингми, ўғлим? Отасининг эътирофидан ўғил сергак тортиб саватга қаради:

- Ҳа, отажон, сават топ-тоза бўлибди.
- Ана шунаقا, ўғлим. Бу саватда кўмирдан бошқа нарса ташиб бўлмаса-да, сув билан муносабатга киришгани сари тозаланиб бораверди. Инсон қалби ҳам дунё ва унинг ҳавоий ҳавасиларидан кирланиб бораверади. Куръон ўқиган одам уни ёд ололмана. Куръон қалб ва руҳнинг покловчиси, озуқаси ва шифосидир. Зинҳор шайтоннинг "Ёд олмасанг Куръон учма! – дея ўғлига гўзал сабоқ берди ота.

ШУКР ҚИЛИШМИЗ УЧУН ЕТАРЛИ САБАБЛАР

Аёл ҳар кеча уйқудан олдин доу қилиб, Аллоҳга шукр қиласиди. Бир кеча уйқудан олдин шундай шукр осис қилди:

- Аллоҳим! Шукрлар бўлсин, тонгга қадар эриминг хуррагини эшитаман. Демак, у яшаипти!

Аллоҳим! Шукрки, қизинчиларни ювгани ва уй тозалагани угуни мадди тозалади. Демак, у уйда ва кўча-кўйда санѓимайди. Аллоҳим! Шукрлар бўлсинки, солик тўлайман. Демак, касбу-корим бор ва ишсиз эмасман. Аллоҳим! Шукрки, кийимлари менга тор келаяпти. Демак, ник-овқатим етарли. Аллоҳим, шукрлар бўлсинки, кун охирда қаттиқ чарчаб қолаяпман. Демак, оғир шукрлар бўлсинки, ҳовли супураман ва дeraзаларни артаман.

Демак, уйим-жойим бор. Аллоҳим! Шукрлар бўлсинки, баъзан бетоб бўлиб қоламан. Демак, кўп вақт соғлом бўламан. Аллоҳим! Шукрлар бўлсинки, ҳадя улашадиган яқинларим ва дўстларим бор! Аллоҳим! Шукрлар бўлсинки, ҳар куни тонгда соат уйғотгичи товушидан уйғониб кетаман. Демак, ҳётман, яшяяпман. Ҳақиқатдан ҳам шукрини адо этишимиз ва шукрини унунтганимиз керак бўлган жуда кўп неъмат бор. Аллоҳим! Берган барча неъматингга шукрлар бўлсин!

ТАВБАГА ШОШИЛМАГАН ТИКУВЧИ

Бир зот ўттиз йилдан бери тикувчилик қиласидиган одамдан сўрабди:

- Нега ҳануз тавба қилмадинг? Гуноҳ тўла ҳётда давом этаяпсан?

Тикувчи хотиржам:

- Жон бўғизга келгунга қадар тавбага вақт топилади! Ўшанда тавба қиласману, кутуламан дебди.

Буюк зот дебди:

- Нече йилдан бери тикувчилик қиласан?
 - Ўттиз йилдан бери.
 - Шу вақт ичидә кўлинг ҳамма нарсадан кўп ни, мага одатланди?
 - Қайчига ўрганди кўлим. Мато қирқишига!
 Буюк зот деди:
 - Жонинг бўғзиннга қадалганида қўлиннга қайчи берсалар, осонгина мато қирқа оласанми?
 Ўттиз йилдан бери тикувчилик қиласидан одам елкасини кисибди:
 - Шундай кўркинчли пайтда табиийки, матони кеса олмайман!
 Буюк зот ҳам ўша онда жавобни ҳозирлабди:
 - Хўш, ўттиз йилдан бери устаси бўлганинг бир ишни жонинг чиқаётган онда бажаролмас экансан. Хеч қачон одатланмаганинг, юз бурмаганинг тавбага жон бераётганингда қандай юз тутасан? Ўша онда тилиннга тавба келишига қандай ишонасан?.. Тикувчининг тили сўзга келишмай қолди.
 Тавба эшиклари бекилмай тавбага шошилайлик,

ОИЛАВИЙ БАХТНИНГ СИРИ

Турмуш қурганимдан бери онам биринчи марта уйимга келаётганди. Бироз аввал рўзғор анжомларини жойлаштириш учунгина келганди. Аммо буни бошқа – онам бизнигига меҳмонга келаётганди. Ўйни яхшилаб тозалаб, тансиқ таомлар тайёрладим. Тушликка бир соат қолганида эшик кўнгироғи чалинди ва онам келди.

"Ўй хадяси" деб кўлимга халта тутқазди. Халтани очиб кўрсам, очилган ва ишлатилган тозалаш воситаси. Онамдан:

- Сизнинг ётоқхонангиздаги ойна олдидা турган тозалаш воситасими бу? – деда сўрадим. – Ўйда тозалаш воситалари кўп эди, аммо буни ҳам ишлатаман. Рахмат.
 - Буни албатта фойдаланишинг учун олиб келдим, – деди онам. – Аммо ўй тозалашда эмас...
 - Вой, унда нима учун ишлатаман буни?
 - Ўтмишни тозалаш учун ишлатасан! – деди онам. Ҳеч нарсага тушунмадим.
 Бувим ва бобом кўп жанжаллашишар экан. Бобом бувимга "ўтмишга тозалаш кукуни сеп" дер экан. Аммо бувим ҳеч бундай қилмас, жанжаллари борган сари авж олар экан. Бувимнинг гиди-бидиси бобомни хаддан ортиқ ҳолдан тойдирган экан.
 - Хўп, нега ўтмишга аёллар тозалаш кукуни сепар эканлару, эрқаклар сепмайди? – дедим онамга.
 - Чунки эрқаклар унутувчандирлар, – деди онам. – Гап ковлаштириб юрмайдилар. Аёллар эса ҳиссиятга тап ё ҳолатни осонликча унумтайдилар. Ўзларини ранжиттан бирор тушганда озорланадилар ва атрофидагиларга ҳам озор етказадилар. Бувим ҳам хатосини тушунгани аммо уни тузатишга кечиккани учун онамга турмуда насиҳат сифатида ҳозир менинг кўлимда турган совғага олиб келган экан.
 - Биз учун тайёрлаганинг егуликларни иштаҳа билан ёдик, корнимиз тўйди. Аммо эски овқатни олдимизга қўйганингда хушнудлик билан емага, тўймасимиздан кўзғалган бўлардик. Турмуш ҳам шундай бир нарса, болажоним. Ўтмишдаги гап сўзларни иситилган овқатдек олиб келаверсан

Бир неча марта иситтанингдан кейин таъми бузилади, кўнгил тортмас ҳолга келади. Ортда қолган гаш сўз, тортишувларга тозалаш воситаси сенинг юборсанг, унутилади, унутасан ва турмушингиз ҳамиша тансик ва иштаҳа очар таомдек ширин бўлиб колаверади.

ҲЛЁТ МАЗМУНИ

Бир одам ҳаёт мазмунини ўйлаб, роса бош қотириди. "Яшашдан маъно нима?" деган саволига ўзи топган жавоблардан қониқмаган одам, бошқалардан жавоб излашга тушибди. Аммо ҳеч бир одам у кутган жавобни бермабди. Ҳаёт мазмунини истаган одам дунё кезиб ўзини ўйлантирган саволга ечим топишга аҳд қилибди. Қишлоқ, шаҳар, мамлакатларни кексайибди. Умидсиз аҳволда бир қишлоқдан ўтиб бораётса, одамлар унга:

- Қарши томондаги тоғларни кўряпсанми? Ўша кда бир донишманд яшайди. Унинг хузурига бориб ўр-чи, балки сен кутган жавобни ундан ола биларн, - дейишибди. Узоқ ва машаққатли йўл юришн сўнг ҳалиги одам донишманднинг уйини топиб ва эшикдан киган заҳоти ҳаёт мазмуни ҳақида сўрабди.

Саволингнинг жавобини айтаман. Аммо ундан сен бир синовимдан ўтишинг керак, - дебдам рози бўлибди. Донишманд унинг қўлига ўйкошиқ тутқазибди ва унга тўлдириб зайдун сўйибди.

ди ташқарига чиқ. Анави борга бориб бироз бекел. Аммо зинҳор эътиборли бўл, қошиқдаги

алтун мойнинг
мар тўкилса, сенга берган иш
никарасан, - деб донишманд сўровчига уқтирибди.
Одам икки кўзи қошиқда бўлиб борни айланиб ке-
нишибди. Қошиқдаги мойнинг тўкилмаганини кўриб
донишманд айтиди:

- Ха, ёғнинг бир томчиси ҳам камаймабди. Ҳуш,
бог қандай экан?

Сўровчи одам ҳайрат билан жавоб берибди:

- Мен қошиқдан бошқа ҳеч нарсага қарамадим,
ахир?!
Бунга жавобан донишманд дебди:

- Унда яна борга борасан. Мой тўла қошиқ яна
қўлингда бўлади. Лекин бу сафар борни кўздан ке-
чириб қайтасан, - дебди.

Одам борни кезиб, қаршисидаги гўзаллик олдида
лол бўлибди.

Қайтгач донишманд сўровчидан одамни саволга
тутди:

- Ҳуш, bog қандай экан?

- Bog ниҳоятда сўлим экан. Унинг гўзаллиги мени

буткул сехрлаб кўйди, - дебди сўровчи. Донишманд

кулимсираб:

- Аммо қошиқда бир томчи мой қолмабди, - деб-

ди ва хижолатда қолган сўровчига таъкидлабди:

- Ҳаёт - сенинг қарашинг билан маъно касб эта-
ди. Ҳаётда икки йўл бор: ё бир нуктага қараганча
умр дарёсида оқиб кетганинги англамай ўтасан,
ёки сени ўраб турган гўзалликларга қараб, улардан
завқланиб, фойдаланиб умргузаронлик қиласанки,
кун келиб ортинга қараганингда ўтиб кетган
вақтнинг ўзи сенга маъно англатади...

ЭЛЛИК ЙИЛЛИК МУҲАББАТ

Кекса ёшли жуфтли узоқ йиллар бирга яшаб, турфасида эдилар. Ўша куни тонгда нонушта дастурхонига ўтиришаркан, кекса аёл: "Эллик йилдан бери жуфтимни ўйлаб ноннинг сингиб пишган жойини унга бердим. Бугун бу ёқимли таъмни ўзим татиб кўрсам-чи?" дей ўйлади ва ноннинг котган қисмига сариёг суриб ўзига олди, юмшоқ қисмини жуфтига берди. Кампир чолининг хафа бўлишини тахмин этганди. Аммо аксинча чол ғоятда севиниб, кампиринга мамнун ҳолда шундай деди:

- Мехрибоним, менга бугун катта кувонч ва баҳтиёрлик тақдим этдинг. Эллик йил давомида ўзимга ёқадиган ноннинг қотиб пишган жойини емадим. Сени жуда яхши кўрганим учун, мен яхши кўрган нарсанинг тотли таъмини сен татишинги истадим!..

ОТАНИНГ СҮНГИ ВАСИЯТИ

Бир кишининг 12 ўғил фарзанди бўлган экан. Ллар бўйи меҳнат қилибди, фарзандларини вояга газибди. Болаларининг яхшилик, тўғрилик, гўзал оқка эришишлари учун етарли тарбияни берибди. Аммо не кўргиликки, болалар бир-бирлари биаҳил-иноқ яшамасдилар, оталарининг молинишиб унинг тириклигига ёқалашишардилар. Йиқи ҳеч кимга вафо қилмаган дунё улардан олади. Кекса ота бемор бўлиб, ўлим тўшагига колибди. Ўғиллар отасининг бошидан бир

жилмас, отанинг бирор эҳтиёжи ё брезуси олса дарҳол муҳайё қилишга тиришардилар. Айни оға катта ўғлига укаларини бир жойга тўплашни ўғилдилар. Ота ўғилларининг ҳар бирига боғдан бир донадан чўп олиб келишини айтди. Чўп жуда хам калин ва ёки жуда хам нозик бўлмаслигини уқтириди. Ўғиллар оталарининг мақсадини тушунмаган бўлсалар-да, боқقا чиқиб бир донадан ўтин олиб қайтдилар. Ота бир ипга ўн икки ўғли олиб боғлабди.

- Хўш, бу чўпларни қай бирингиз синдира олар-канисиз? – деб ота ўғилларига бир-бир қараганча. Ўғилларнинг ҳеч бири ипга боғланган чўпларни синдиrolмабди. Ҳатто бақувват, кучи ўғиллар хам отаси тутқазган чўпларни синдиришга кучи етмабди.

- Чўпларни менга ебринг, синдириш қандай-лигини кўрсатаман дебди. Чўпларни олиб, бутун кучини тўплаб ётодан қўзғалиби ва ипдан айриб чўпларни бир-бир синдира бошлабди. Ўғиллар кўнглида "чўпларни бу тарзда биз ҳам синдира олардик" дей ўйлашибдию, лекин отасининг бу ишида қандайдир синоат борлигини билиб индамай туришибди. Ота ҳайрат билан ўзига қараб турган ўғилларига бир кур кўз ташлаб, насиҳатини бошлабди:

- Қаранг, ўғилларим! Сизларни ҳар томонлама ҳавас қиласирийитлар қилиб етиштирдим. Аммо бир-бирларингиз билан муносабатингиз яхши эмаслигидан афсусдаман. Ҳозир мен синдириган

чўпларни қўриб "уларни бу шаклда биз ҳам синди-
рардикки" дея ўйлагандиренга? Ўғилларим, сизга кўп
бора айтганимдек ҳаёт имтиҳондир. Мен ҳам сиз-
ларни охирги маротаба имтиҳонимдан ўтказдим.
Гувоҳи бўлганингиздек бир-бирига жипс боғланган
чўпларни синдиришга ҳеч бирингизнинг кучин-
гиз етмади. Сиз ҳам мана шу бирлашган чўплардек
бир-бирингизга жипс боғланган бўлсангиз ҳеч ким
сизни синдиrolмайди, эза олмайди. Бир-бирингиз
билан аҳил-иноқ бўлмасангиз, ҳимоя қилмасангиз
айрилган чўплардек бошқалар сизни жуда осон ян-
чадилар.

Бу отанинг ўғилларига айтган энг сўнги ўгити
бўлди.

Палъто
Отахон хижолат
Сени жаннатда
Б ибрат буласи
Дурадгор
Солих дўст
Отадан ўғил
Сиздан онам
Онамга бир
Дадам хафа
Кўзларим
Киноларда
Ишонсан
Асл ишкн
Гўзал на
Аччик ха
Дуонин
Жигар
Исроф
Калит
Кари
Кўрм
Кий
Сиз
Оқ
ОН
О
П
О

Пальто.....	3
Отахон хижолат бўлмасин дедим.....	5
Сени жаннатда кутаман.....	6
Ёибрат бўласиз ёки ибрат оласиз.....	6
Дурадгор.....	8
Солих дўст	8
Отадан ўғилга сабоқ.....	10
Сиздан онамнинг ҳиди келади.....	11
Онамга бир қучоқ гул олардим.....	12
Дадам хафа бўлмасинлар.....	14
Кўзларимга термул, гуноҳларинг тўкилсин.....	15
Кинолардаги дада.....	15
Ишонсанг – кўрасан	16
Асл ишқнинг ифори.....	18
Гўзал нарсалар сабрдан кейин келади.....	20
Аччиқ ҳақиқат.....	24
Дуонинг залвори	27
Жигарлик кўприги	29
Исроф – гуноҳ ва жиноят	32
Калит нега эшикни очмаяпти?	34
Қаримаган севги	37
Кўрмоқ ва термилмоқ	39
Қиймат билмаганга меҳнат сарфлама	41
Сизни ҳам шу ерга ташлаб кетаман, дадажон	43
Оқибат риштасини узган тикувчи	46
Онанинг дуоси.....	51
Онага аталган мукофот.....	53
Пинҳона яхшиликнинг ошкора ҳаловати	57
Сени шундай севдимки.....	60
Тахир туғилган кун	62

"Тушларимга кириңг, онажон..."	64
Кечиккан афсус.....	67
Устозига сабоқ берган шогирд.....	72
Ҳақиқий мұҳаббат.....	76
Хаста боланинг орзуси.....	79
Алифбо дуоси.....	81
Аллоҳга омонатсиз.....	82
Үрнида қилинган яхшилик.....	84
Бир куни афсус құлмай, десангиз.....	85
Ахлат ичидаги китобхон мұҳаммад.....	87
Ҳаёт пушаймон қилиш учун жуда қисқа.....	91
Яхшилик қилиш осон.....	92
Мусибат ҳам ҳикмат, чораси-да ҳикмат.....	93
Бир телбага бир валий.....	94
Бисмиллахнинг фазилати.....	96
Чиройли танбәх.....	97
Дуо бир хил, ижобати эса.....	99
Дуойим қабул бўлди.....	100
Етимнинг чўнтагидан олинган харжлик.....	101
Жажжи болакайнинг қаҳрамонлиги.....	104
Жаннат соғинчи.....	105
Вақт эмас, биз тез ўтмоқдамиз.....	107
Гуурни оғринтирмасдан яхшилик қилиш.....	107
Исмини унутиб қўйганман.....	109
Куръон ўқиганинг сари қалбинг покланаверади.....	110
Одамни тўғриладим, олам тўғриланди.....	111
Пахлава	112
Сахий қизалоқ	115
Саховат - меҳрибонлар фазилати.....	117
Сизга ўхшаган она бўламан.....	119
Тавбага шошилмаган тикувчига танбәх.....	121
Телбами ёки вали?	122
Чироғи ёниқ уй	124

64	Ўқитувчисига сабоқ берган ўқувчи	125
67	Умрамни аллоҳга сотдим	128
72	Хайрли фарзанд етказиш учун хайрли	
76	ота-она бўлинг	130
79	Шукр қилишимиз учун етарли сабаблар	132
81	Энг бахтсиз, нурсиз, омадсиз кун	132
82	„Энди жуда кеч бўлди“	134
84	Юнус пайғамбар дуоси	136
85	Аллоҳ яхшилик қилгувчилар билан бирга	138
87	Яхшилик қилгувчиларга савоб	140
91	Катта бўлган куним	143
92	Мазлумнинг дуoi бади	145
93	Отадан ўғилга сабоқ	147
94	Шукр қилишимиз учун етарли сабаблар	148
96	Тавбага шошилмаган тикувчи	149
97	Оилавий бахтнинг сири	150
99	Ҳаёт мазмуни	152
100	Эллик йиллик муҳаббат	154
101	Отанинг сўнгги васияти	154
04		
05		
07		
07		
9		
0		
1		

- Кетяпман... - деди эркак. Аёл йиглади.
Хожасининг бўйнидан кучди.
 - Қараманг!.. - деди қатъий аммо паст товушда.
- Кимга, жоним? - дея сўради эркак. Титроқ
овозда оҳиста шивирлади аёл:
- Жаннатдаги ҳурларга!
- Эр тишини-тишига қўйиб чуқур "ух" тортди.
Оғир-оғир сўзлади:
- Сен менинг жуфти ҳалолимсан. Бошқалар
биродарим!.. Сени жаннатда кутаман!

Instagram Telegram Facebook
@zumarbooks